

ความรับผิดชอบหลักเลี่ยงอากร

ถ้าหากจำแนกลักษณะของความเป็กฎหมายมหาชน โดยอาศัยคำจำกัดความว่า หมายถึงกฎหมายที่รัฐมีอำนาจบังคับเหนือเอกชน ซึ่งเอกชนต้องปฏิบัติตาม แม้จะไม่ได้เต็มใจ กฎหมายมหาชนจึงได้แก่กฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพลเมืองของรัฐ ในฐานะที่รัฐมีอำนาจเหนือพลเมือง โดยกล่าวถึงกฎเกณฑ์ทั้งหลายที่เกี่ยวกับสถานะและอำนาจของผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้การปกครอง กฎหมายมหาชนจึงอาจจำแนกออกเป็นกฎหมายในลักษณะต่าง ๆ ได้หลายลักษณะ สุดแต่ว่าข้อบังคับนั้นเกี่ยวข้องกับเรื่องอะไร หรือมีลักษณะเช่นไร เช่นกฎหมายมหาชนการเมือง ได้แก่กฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายปกครอง กฎหมายมหาชนทางสังคม ได้แก่ กฎหมายแรงงาน กฎหมายประกันสังคม หรือกฎหมายมหาชนทางเศรษฐกิจ อันได้แก่กฎหมายสถาบันการเงิน กฎหมายภาษีอากร เป็นต้น¹

กฎหมายศุลกากร ในฐานะกฎหมายมหาชนทางเศรษฐกิจ อันว่าด้วยการภาษีอากรบัญญัติขึ้นเพื่อให้รัฐมีอำนาจจัดเก็บภาษีสินค้าที่นำเข้า และส่งออก ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติศุลกากร พระราชกำหนดนิกิตอัตราศุลกากร และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง² แม้ว่าผู้รับผิดชอบในเรื่องมือการจัดเก็บภาษีอากรจะเต็มใจหรือไม่ก็ตาม ดังนั้น ลักษณะของกฎหมายศุลกากรในฐานะเครื่องมือการจัดเก็บภาษีอากร จึงมีลักษณะเป็นการบังคับ ด้วยการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาไว้ในพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 โดยระบุให้การกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนวัตถุประสงค์ทาง

¹ สติชัย ลิ้มพวงศ์จันทร์, "ลักษณะเฉพาะความผิดทางศุลกากร," วารสารนิติศาสตร์

ฉบับ 4 11 (2524) : 718.

² กฎหมายเหล่านี้กระจัดกระจายอยู่หลายแห่ง เช่น พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 พระราชบัญญัติป้องกันการท่วมตลาด พ.ศ. 2507 พระราชบัญญัติเก็บค่าภาคหลวงแร่ พ.ศ. 2486 เป็นต้น

ศุลกากรเป็นความผิด และต้องรับโทษ กล่าวคือ การฝ่าฝืนวัตถุประสงค์ทางร้ายได้จากภาชีอากร การฝ่าฝืนวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการควบคุมการนำเข้าและส่งออกซึ่งของที่อาจกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม หรือการฝ่าฝืนวัตถุประสงค์ด้านพิธีการศุลกากรต่าง ๆ มิอาจกระทำได้ ลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะของกฎหมายส่วนบัญญัติ ที่ตั้งบทหลักการพื้นฐานของกฎหมายอาญา ที่ว่า ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ ถ้าไม่มีกฎหมาย (Criminal Nulla Poena Sine Lege)³ เช่นเดียวกับกฎหมายอาญาทั่วไป ดังนั้น การใช้กฎหมายดังกล่าวจึงต้องคำนึงถึงลักษณะทั่วไปของความรับผิดทางอาญาเป็นสำคัญด้วย

จากบทบัญญัติในมาตรา 17 แห่งประมวลกฎหมายอาญา⁴ นอกจากแสดงให้เห็นในทางรูปแบบของการบัญญัติกฎหมายอย่างมีระบบ และมีการก้าวความซึ่งกันและกัน โดยการบัญญัติหลักเกณฑ์ทั่วไปไว้ในกฎหมายฉบับหนึ่ง แล้วนำไปใช้บังคับในกฎหมายฉบับอื่น ๆ ซึ่งเป็นลักษณะวิธีการบัญญัติกฎหมายในระบบประมวลกฎหมาย แล้ว ยังแสดงให้เห็นในทางเนื้อหาว่า ความผิดตามกฎหมาย ศุลกากรจะต้องอยู่ในบังคับของหลักความรับผิดทางอาญา แต่อย่างไรก็ตามโดยที่ประมวลกฎหมายอาญา เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่เป็นความผิดในตัวเอง (mala in se)⁵ ซึ่งถือเป็นหลักเกณฑ์เบื้องต้นของการกำหนดลักษณะความผิดอาญาซึ่งมีลักษณะเป็นความผิดโดยธรรมชาติ และขัดต่อความรู้สึกทางศีลธรรมในขณะเดียวกัน เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ฆ่าหรือทำร้ายผู้อื่น เป็นต้น ดังนั้น ลักษณะดังกล่าวเป็นการยืนยันว่า โดยธรรมชาติของกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์ในทางคุ้มครองความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นหลัก ดังนั้น การนำหลัก

³Jerome Hall, General Principle of Criminal Law. 2 nd ed (The Bobb-Merill Company Inc. 1960), pp.28-29. โปรดดู มาตรา 2 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

⁴มาตรา 17 ประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติว่า "บทบัญญัติในภาค 1 แห่งประมวลกฎหมายนี้ ให้ใช้ในกรณีแห่งความผิดตามกฎหมายอื่นด้วย เว้นแต่กฎหมายนั้น ๆ จะได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น"

⁵Blackstone กล่าวว่า "Mala in se" เป็น "Law of Nature and intrinsically wrong"

ทั่วไปในประมวลกฎหมายอาญา ไปใช้ในกฎหมายอื่นจำต้องมีขอบเขตจำกัด โดยมีข้อยกเว้นว่า กฎหมายอื่นอาจมีบทบัญญัติแตกต่างไปจากหลักทั่วไปในประมวลกฎหมายอาญาได้ ดังที่ได้บัญญัติไว้ในตอนท้ายของมาตรา 17 นั้นเอง

สำหรับความผิดตามกฎหมายศุลกากรนั้นเป็นความผิดทางเทคนิค หรือเป็นความผิดที่เกิดจากข้อห้าม (mala prohibita)^๑ คือ เป็นความผิดที่กฎหมายกำหนดจากการกระทำหรือพฤติกรรมใด ๆ และประสงค์ที่จะลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนข้อห้ามนั้น ๆ ทั้ง ๆ ที่การกระทำหรือพฤติกรรมดังกล่าว ไม่ได้มีความผิดในตัวเอง และไม่ผิดในแง่ของศีลธรรม แต่เป็นพฤติกรรมที่เป็นไปในลักษณะของการก่อให้เกิดความเสียหายต่อความเรียบร้อยและความมั่นคงของสังคม ดังนั้น โดยพื้นฐานกฎหมายศุลกากรจึงมีความแตกต่างจากหลักเกณฑ์ในทางอาญาทั่วไป ทั้งในลักษณะของความผิดและวัตถุประสงค์ที่กฎหมายประสงค์จะคุ้มครอง เป็นสำคัญ

ลักษณะความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากร

การหลีกเลี่ยงค่าภาษีอากรมิใช่ของใหม่ แต่มีมาแต่โบราณกาล ตราบเท่าที่รัฐกำหนดให้บุคคลต้องรับผิดชอบในอันจะต้องเสียค่าภาษี ดังเช่นในศตวรรษที่ผ่านมา เมื่อรัฐบาลอังกฤษกำหนดให้จัดเก็บภาษีอากรหน้าต่าง ประชาชนก็ก่ออุกฉกรรจ์หน้าต่างเสีย หรือในประเทศแถบตะวันออกกลาง เมื่อรัฐบาลออกกฎหมายเก็บภาษีต้นอินทพรมย์ ราษฎรก็โค่นต้นอินทพรมย์จนเกือบหมดสิ้น เพื่อเสียภาษีให้น้อยลง และในสมัยหนึ่งรัฐบาลอาฟริกาจัดเก็บภาษีล้อเลื่อนในอัตราสูง เจ้าของเกวียนก็เอาล้อ

---

^๑Blackstone กล่าวว่า มีลักษณะ "without any intermixture of moral guilt....conscience is no further concerned, than by directing a submission to the penalty....." และ "There are naturally no offences at all; but their whole criminality consist in their disobedience to the supreme power, which has an undoubted right, for the well-being and peace of the community to make some the unlawful, which are in themselves in difference."

เลื่อนออกเพื่อหลีกเลี่ยงการเสียภาษีอากร เป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการหลีกเลี่ยงภาษีมีอยู่ทุกประเทศในโลกที่มีการจัดเก็บภาษี รัฐจึงจำเป็นต้องกำหนดให้การหลีกเลี่ยงภาษีอากรเป็นความรับผิดชอบทางอาญาและต้องรับโทษ⁷

แม้แต่ในประเทศสหรัฐอเมริกา การหลีกเลี่ยงอากรก็ยังคงมีอยู่ แต่อาจกล่าวได้ว่ามีเพียงเล็กน้อย เพราะประชาชนในประเทศสหรัฐอเมริการู้จักหน้าที่และมีความรับผิดชอบสูง แต่ในประเทศออสเตรเลีย ซึ่งเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วเช่นกัน กลับพบว่าการหลีกเลี่ยงอากรเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การหลีกเลี่ยงภาษีโดยแสดงรายได้ต่ำกว่าความจริงมีจำนวนสูงถึงร้อยละ 70⁸

สำหรับประเทศไทยนั้น สันนิษฐานจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และทางสังคมวิทยาว่า คงมีการกำหนดความรับผิดชอบหลีกเลี่ยงอากรมาแต่ครั้งโบราณกาลแล้วเช่นกัน แต่ต่อมาถึงยุคกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี การเศรษฐกิจของประเทศดีขึ้น ทรัพย์สินในดินสืนในน้ำอุดมสมบูรณ์ พ่อขุนรามคำแหงมหาราชจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้งดเว้นการเก็บภาษีผ่านด่านที่เรียกว่า "จกอบ" ทำให้ไพร่ฟ้าข้าคนนี้มีอิสระในการทำการค้าและไม่ต้องรับผิดชอบในอันที่จะต้องเสียค่าภาษีอากร

ล่วงเข้ามาในสมัยกรุงศรีอยุธยา ชาวต่างประเทศเริ่มเข้ามาค้าขายกับประเทศไทยมากขึ้น บางชาติได้นำเอาอาวุธยุทโธปกรณ์ สินค้าฟุ่มเฟือย เข้ามาขาย และเพื่อความปลอดภัย รัฐจึงต้องซื้อไว้เสียเอง ในยุคนี้รัฐจำเป็นต้องหารายได้เข้ามา เจือจุนพระคลังข้างที่ เป็นเหตุให้รัฐจำเป็นต้องเก็บภาษีศุลกากร และกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาไว้ลง แก่ผู้ฝ่าฝืน ดังจะเห็นได้จากบทที่ 128 ตามกฎหมายกรุงเก่า ซึ่งบัญญัติว่า "สรรพสิ่งของบรรดาจะเข้าพระคลังหลวง ใครจะพุดจาห้ามปราม กัดทอน ชัดขวาง ป้องกันมิให้เข้า เป็นเหตุให้เสียพระราชทรัพย์ ให้แหะปากเอามะพร้าวหัวจุกปากประจาน"⁹

⁷ วิโรจน์ เลาะห์พันธ์ "การหลีกเลี่ยงและหลบหนีภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในประเทศไทย," หน้า 8-9.

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

⁹ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, กฎหมายศรีอยุธยา (พระนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดคิวพร, 2510), หน้า 53-54.

ครั้งถึงยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้นำวิธีให้มีการ
 สละสร้างรวบรวมกฎหมายกรุงเก่าให้เป็นหมวดหมู่ และได้ประกาศใช้ เป็นกฎหมายตรา 3 ดวง จ.ศ.
 1166 (พ.ศ.2347) กฎหมายก็ยังคงไว้ซึ่งความรับผิดชอบหลักเลี้ยงอากร แต่ได้กำหนดโทษอาญา
 ไว้รุนแรงกว่าเดิม ดังจะเห็นได้จาก บทที่ 27 หมวดว่าด้วยพระโอรสการอาญาหลวงว่า¹⁰ "มาตรา
 หนึ่ง ผู้ใดบังอาจเบียดบัง ช้างม้า ช้างคน เงินทอง ส่วยสาอากร บันดาจเข้าพระคลังหลวงและ
 เอาไปซื้อชาย มิได้รู้บาญชีฎีกาก็ดี และมีผู้รู้เห็นหมิ่นได้จับทูลเกล้าด้วยกันก็ดี ท่านให้ไต่สวนเป็นสัง
 แก่ ท่านให้เอาตัวผู้บังอาจแลรู้เห็นเป็นใจต้องในระวางบังอาจ ท่านให้ลงโทษ 6 สถาน สถานหนึ่ง
 คือ ให้พันตอริบเรือน 1 ให้จำใส่ตรูไว้ ธิราชขาดแล้วให้เอาตัวลงขังเข้า 1 ให้ทวนด้วยลวด
 หนึ่ง 50 ที 1 ให้จำไว้เดือนหนึ่งแล้วเอาตัวถอดลงเป็นไพร่ 1 ให้ไหม้จตุรศ 1 ให้ไหม้ทิวศ 1"

กฎหมายดังกล่าวได้ใช้กันมาถึงรัชกาลที่ 5 เสด็จกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ทรงเห็นว่า
 ถึงเวลาที่สมควรจะสละสร้างอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากกฎหมายเริ่มล้าสมัย และมีข้อบกพร่อง พระองค์
 จึงได้รวบรวมและจัดพิมพ์เป็น 2 เล่ม เรียกว่า "กฎหมายราชบุรี" เมื่อ พ.ศ.2444 และได้มี
 การปรับปรุงแก้ไขกันเรื่อยมา จนกระทั่ง พ.ศ.2478 กฎหมายตรา 3 ดวง จึงได้ถูกยกเลิกไปหมด

สำหรับกิจการศาลากร ประเทศไทยได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายครั้งสำคัญ โดย
 ประกาศใช้ ในรูปของพระราชบัญญัติศาลากร พ.ศ.2469 และได้บัญญัติถึงความรับผิดชอบหลักเลี้ยง
 อากรไว้ในมาตรา 27 ในลักษณะความผิดทางอาญา ซึ่งกำหนดโทษไว้รุนแรง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ
 การกระทำความผิดฐานนี้เป็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเงิน และค่าภาษีอากรอันเป็นรายได้
 ของรัฐ และมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งในปัจจุบันถือว่า ความผิดประเภทนี้เป็น
 อาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่กำลังได้รับการสนใจอย่างกว้างขวาง โดยรัฐได้วางนโยบายไว้ว่าจะ
 ปราบปรามอาชญากรรมประเภทนี้อย่างเด็ดขาด¹¹

¹⁰ หลวงสุภะวิภาตฤทธิ, ประวัติศาสตร์กฎหมาย พิมพ์ครั้งที่ 4 (พระนคร : โรงพิมพ์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2504), หน้า 173-174.

¹¹ นโยบายเศรษฐกิจข้อที่ 12 ซึ่งรัฐบาลแถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2529,
สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (28 มิถุนายน-กรกฎาคม 2530) : 18.

อาชญากรรมทางเศรษฐกิจมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากอาชญากรรมทั่วไป เพราะผู้กระทำความผิดมักจะเป็นผู้ที่มีฐานะทางสังคม พฤติกรรมที่ผิดกฎหมายมักแสดงออกในลักษณะที่ไม่รุนแรง ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการหลอกลวง ปลอมแปลง ปิดบัง ซ่อนเร้น ยักยอก ถ่างเท ละเลย ต่อหน้าที่ หรือใช้กลอุบายที่มีขอบด้วยกฎหมาย ความผิดลักษณะนี้แต่เดิมเรียกว่า white collar crime หรืออาชญากรรมผู้ดี ซึ่งมักจะเป็นอาชญากรรมเกี่ยวกับการเงินเป็นส่วนใหญ่ แต่ต่อมาได้มีการศึกษาและขยายขอบเขตไปสู่อาชญากรรมที่มีความหมายกว้างขึ้นว่า อาชญากรรมประเภทนี้เป็นอาชญากรรมที่ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อเศรษฐกิจส่วนรวม และมีได้จำกัดว่าผู้กระทำความผิดต้องเป็นบุคคลชั้นสูง¹²

ความผิดฐานหลักเลียงอากร มีลักษณะของความผิดอาญาทางเศรษฐกิจฐานหนึ่ง ซึ่งในทางศุลกากรถือว่าเป็นอาชญากรรมที่รุนแรง เพราะมีผลกระทบต่อวัตถุประสงค์ในทางรายได้ และเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของรัฐ จึงมีการกำหนดโทษไว้สูง นอกจากนี้ในทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ยังถือว่า ความผิดฐานนี้เป็น การฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายโดยไม่ชำระค่าภาษีอากรที่พึงต้องเสียให้ครบถ้วน อันเป็นความผิดทางอาญา¹³

ตามกฎหมายศุลกากร มิได้มีการบัญญัติชื่อฐานความผิดไว้ในกฎหมาย การเรียกชื่อฐานความผิดแต่ละฐานตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 ในฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ ก็เพราะนิยมเรียกกัน หรือเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น หรือเพื่อประโยชน์ในการอ้างอิง ดังนั้นการแบ่งแยกฐานความผิดตามกฎหมายศุลกากร จึงมิได้แยกไว้ชัดเจนอย่างเช่นความผิดในประมวลกฎหมายอาญา ความผิดบางฐานอยู่รวมกันหลายฐานในมาตราเดียวกัน โดยพรรณนาการกระทำหรือจดเว้นการกระทำหลาย ๆ อย่างอันเป็นความผิด แล้วระบุโทษไว้ ขณะเดียวกันก็มีการเชื่อมโยงเอามาตราอื่นที่เกี่ยวข้องเข้ามาจำกัด หรือขยายความเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในถ้อยคำ และเพื่อประสิทธิภาพในการใช้บทบัญญัติของกฎหมายในการบริหารงานภาษีอากร ความผิดฐานหลักเลียงอากรก็เช่นเดียวกับความผิดฐานอื่น ๆ ที่มีได้มีการกำหนดชื่อฐานความผิดไว้ในพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.

¹²Fred A. Meyer, Jr. Ralph Baker, Determinants of Law-Enforcement Policies (Toronto : Lixington Books, 1979). pp 99-100.

¹³C.V. Brown, Taxation and the Incentive to Work, pp 131-133.

2469 และการพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นความผิดฐานหลักเสี่ยงอากรหรือไม่ นอกจากต้องพิจารณาจากบทบัญญัติในมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2469 แล้วยังต้องพิจารณาเรื่องโยงไปถึงบทขยายความในมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ.2482 อีกด้วย

มาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2469 บัญญัติว่า "ผู้ใดนำหรือพาของที่ยังมิได้เสียค่าภาษี หรือของต้องจำกัด หรือของต้องห้าม หรือที่ยังมิได้ผ่านศุลกากร โดยถูกต้อง เข้ามาในพระราชอาณาจักรไทยก็ดี หรือส่งหรือพาของเช่นว่านี้ออกไปนอกพระราชอาณาจักรไทยก็ดี หรือช่วยเหลือด้วยประการใด ๆ ในกาหรนำของเช่นว่านี้ เข้ามาหรือส่งออกไปก็ดี หรือย้ายถอนไปหรือช่วยเหลือให้ย้ายถอนไปซึ่งของดังกล่าวนี้ จากเรือกำปั่น ท่าเทียบเรือ โรงเก็บสินค้า คลังสินค้าที่มั่นคง หรือโรงเก็บของ โดยไม่ได้รับอนุญาตก็ดี หรือให้ที่อาศัยเก็บ หรือเก็บ หรือซ่อนของเช่นว่านี้ หรือยอม หรือจัดให้ผู้อื่นทำการเช่นว่านี้ก็ดี หรือเกี่ยวข้องกับด้วยประการใด ๆ ในกาหลักเสี่ยง หรือพยายามหลักเสี่ยงการเสียค่าอากร หรือในกาหลักเสี่ยงหรือพยายามหลักเสี่ยงบทกฎหมายและข้อจำกัดใด ๆ อันเกี่ยวข้องกับกาหรนำของเข้า ส่งของออก ขนของขึ้น เก็บของในคลังสินค้าและการส่งมอบของ โดยเจตนาจะหนีค่าภาษีอากรของรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่จะต้องเสียสำหรับของนั้น ๆ ก็ดี หรือหลักเสี่ยงข้อห้ามหรือข้อจำกัดอันเกี่ยวกับของนั้นก็ดี สำหรับความผิดครั้งหนึ่ง ๆ ให้ปรับเป็นเงินสี่เท่าราคาของซึ่งได้รวมค่าอากรเข้าด้วยแล้ว หรือจำคุกไม่เกินสิบปี หรือทั้งปรับทั้งจำ"

มาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ.2482 บัญญัติเพิ่มขยายความหมายและโทษตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2469 ว่า "การกระทำที่บัญญัติไว้ในมาตรา 27 และมาตรา 99 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2469 ให้ถือเป็นความผิดโดยมิพักต้องคำนึงว่าผู้กระทำมีเจตนาหรือกระทำโดยประมาทเลินเล่อหรือไม่"

เมื่อพิจารณาลักษณะการบัญญัติถึงความผิดและโทษ ที่ปรากฏในมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2469 ประกอบกับมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ.2482 แล้วจะเห็นได้ว่ากฎหมายดังกล่าว มีลักษณะทางเทคนิคอยู่มากเพราะเป็นการบัญญัติความผิดที่เป็นการฝ่าฝืนข้อห้าม และเป็นความผิดอาญาที่กฎหมายประสงค์ให้เป็น ความผิดโดยไม่ต้องอาศัยเจตนาประกอบกัน ดังนั้นในการพิจารณาโครงสร้างความผิดทางอาญา จึงพิจารณาเฉพาะส่วนของ

การกระทำ (actus reus) ที่กฎหมายห้ามเท่านั้น¹⁴

ความผิดฐานหลักเลียงอากร ตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 กฎหมายพรรณาถึงการกระทำโดยเน้นลักษณะของการผ่านของ คือ ของที่นำเข้าหรือส่งออกเป็นของต้องเสียค่าภาษีอากร แต่ได้นำมาผ่านพิธีการศุลกากรโดยใช้อุบายอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อมิให้ต้องเสียค่าภาษี หรือให้เสียน้อยกว่าที่พึงต้องเสีย เช่น สำแดงปริมาณเท็จ ราคาเท็จ พิกัดอัตราศุลกากร หรือลักษณะของเป็นเท็จ

จากถ้อยคำในตัวบทมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 ที่บัญญัติว่า "ผู้ใด.....หรือเกี่ยวข้องด้วยประการใด ๆ ในการหลักเลียงหรือพยายามหลักเลียงการเสียค่าภาษีอากร หรือในการหลักเลียงหรือพยายามหลักเลียงบทกฎหมายข้อจำกัดใด ๆ อันเกี่ยวแก่การนำเข้า ส่งของออก ขนของขึ้น เก็บของในคลังสินค้า และการส่งมอบของ โดยเจตนาจะฉ้อค่าภาษีของรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว....." ทำให้การแบ่งฐานความผิดฐานหลักเลียงอากรยังมีความสับสนอยู่ไม่น้อย แม้ในทางตำราก็คงมีความเห็นไม่ตรงกัน

ความเห็นแรก เห็นว่าควรแยกออกเป็น 2 ฐานความผิด¹⁵ คือ

ผู้ใดเกี่ยวข้องด้วยประการใด ๆ ในการหลักเลียงหรือพยายามหลักเลียงการเสียค่าภาษีอากร ฐานหนึ่ง

ผู้ใดเกี่ยวข้องด้วยประการใด ๆ ในการหลักเลียงหรือพยายามหลักเลียงบทกฎหมายและข้อจำกัดใด ๆ อันเกี่ยวแก่การนำเข้า ส่งของออก ขนของขึ้นเก็บของในคลังสินค้า และการส่งมอบของ โดยเจตนาจะฉ้อค่าภาษีของรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่จะต้องเสียสำหรับของนั้น ๆ อีกฐานหนึ่ง

ความเห็นที่สอง เห็นว่า ฐานความผิดดังกล่าวรวมเป็นฐานความผิดเดียวกันเพื่อให้คำว่า เจตนาจะฉ้อค่าภาษีเป็นองค์ประกอบของการหลักเลียงการเสียค่าภาษีศุลกากรด้วย

¹⁴ จีรวุฒิ เตชะนิรันดร, "ความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา," วิทยานิติศาสตร์ปริญา มหาวิทยาลัย คณานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525, หน้า 12.

¹⁵ ประพันธ์ เนตรนพรัตน์, คำบรรยายกฎหมายศุลกากร, หน้า 322-325.

ในทัศนะของผู้เขียน ผู้เขียนมีความเห็นว่า จากถ้อยคำในตัวอย่างมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 กฎหมายพรณมาจากกิริยาอาการของการกระทำและการงดเว้นการกระทำมิได้แยกฐานความผิด และไม่มีคำว่า "กีด" คั่นเอาไว้ ดังนั้นควรจะแปลว่า กฎหมายมิได้มีเจตนารมณ์ที่จะแยกฐานความผิดที่เกี่ยวกับการหลีกเลี่ยงออกจากกัน เพราะถ้อยคำที่ว่า "... .. โดยเจตนาจะฉ้อค่าภาษีของรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่จะต้องเสียสำหรับของนั้น ๆ" ชมวดอยู่ตอนท้าย น่าจะขยายผลไปเป็นองค์ประกอบของการหลีกเลี่ยงค่าภาษีอากรด้วย

ก. โครงสร้างความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากร¹⁶

1. ผู้ใด หมายถึง บุคคลธรรมดา คนเดียวหรือหลายคน หรือนิติบุคคลที่มีความรับผิดชอบในอันที่จะต้องเสียภาษีศุลกากร

¹⁶ การหลีกเลี่ยงศุลกากร มีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการคือ

ก. การหลีกเลี่ยงโดยการลักลอบหนีศุลกากร (smuggling) คือวิธีการนำของเข้าหรือส่งออกโดยไม่ผ่านเจ้าหน้าที่ศุลกากร โดยพาของหลบหนีไม่เข้าออกตามทางอนุมัติหรือซุกซ่อนปิดบังมิให้เจ้าหน้าที่เห็นการลักลอบหนีศุลกากร

ข. การหลีกเลี่ยงโดยการสำแดงเท็จ ได้แก่ วิธีการนำของเข้าหรือส่งออกตามพิธีการศุลกากรปกติ โดยการยื่นใบขนสินค้า แต่หลีกเลี่ยงอากร โดยใช้เลขที่เหลี่ยมกลอุบายนานาประการ

ค. การลักลอบโดยคนโดยสสาร การลักลอบประเภทนี้มีมักจะเป็นของเล็กน้อยที่มีราคาแพง ค่าอากรสูง เช่น นาฬิกา เครื่องประดับชั้นสูง ซึ่งผู้โดยสสารนำติดตัวในเวลาที่เดินทางเข้าออกนอกราชอาณาจักรและต้องกรอกข้อความสำแดงของติดตัวให้เจ้าหน้าที่ก่อนตรวจค้น ฉะนั้นถ้าหากเจ้าพนักงานศุลกากรค้นพบของที่ผู้โดยสสารไม่สำแดง ผู้โดยสสารย่อมมีความผิดฐานลักลอบหนีศุลกากร

โปรดดูรายละเอียดใน ฤกษ์นะ อุตถากร, ภาชีศุภการ (พระนคร : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2505), หน้า 115. และโปรดดู คณะกรรมการพิจารณาปราบปรามผู้
ละเมิดกฎหมายเกี่ยวกับภาชีอากาศ (ก.ป.ภ.), คู่มือพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับความผิดทางศุภการ
สรรพสามิต สรรพากร (พระนคร : โรงพิมพ์กรมตำรวจ, 2502), หน้า 18-21. สำหรับการ
ศึกษาในหัวข้อวิทยานิพนธ์ นี้คือ การหลีกเลี่ยงอากาศโดยการสำแดงเท็จเป็นสำคัญ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ต้องมีการจัดทำพิธีการศุลกากร หมายถึง ต้องมีการผ่านของซึ่งสุดแล้วแต่ว่าจะนำของเข้าหรือส่งของออกทางเรือ ทางเครื่องบิน ทางบก หรือทางไปรษณีย์ การดำเนินพิธีศุลกากรต้องเป็นไปตามกฎหมายและระเบียบแบบแผนที่กำหนด ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 2

3. ต้องประกอบด้วยความผิดฐานสำแดงเท็จ ซึ่งมีบัญญัติไว้ใน มาตรา 99 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2469 หมายความว่า ความผิดสำเร็จฐานสำแดงเท็จเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากร กล่าวคือ มีการใช้กลอุบายอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อมิให้เสียภาษีหรือเสียน้อยกว่าที่พึงต้องเสีย หมายถึง การใช้วิธีการอันแยบยล เล่ห์ เล่ห์กล เล่ห์เหลี่ยม หลอกลวงเจ้าหน้าที่ ซึ่งอาจเป็นการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือกระทำโดยปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรบอกให้แจ้งหรืองดเว้น ไม่ยอมบอกข้อเท็จจริงซึ่งตนมีหน้าที่ต้องบอก การใช้กลอุบายเพื่อมิให้เสียค่าภาษีหรือเสียค่าภาษีน้อยกว่าที่พึงต้องเสียนี้ เกี่ยวพันถึงการกระทำความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากร อันเป็นความผิดอีกมาตราหนึ่ง ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบความผิดที่สำคัญ ซึ่งอาจทำได้ในหลายลักษณะดังนี้

ก) สำแดงราคาเป็นเท็จ กรณีเป็นการเก็บอากรตามราคา (ad valorem) ผู้นำเข้าหรือผู้ส่งออกอาจใช้เล่ห์เหลี่ยม กลโกง สำแดงราคาสินค้าให้ต่ำกว่าความเป็นจริง ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการเก็บภาษีอากรในลักษณะนี้ เพราะการเก็บอากรตามราคามีความสัมพันธ์เป็นร้อยละกับราคาที่สำแดง เช่น ท่อที่อ่อนงอได้ทำด้วยโลหะสามัญตามพิกัดอัตราศุลกากรประเภทที่ 8307.10 ต้องชำระอากรอัตราร้อยละ 35 ของราคา ถ้าหากผู้นำเข้าสำแดงราคาต่ำกว่าความเป็นจริงย่อมทำให้ค่าภาษีอากรขาด

ข) สำแดงพิกัดอัตราศุลกากรเป็นเท็จ ทั้งนี้เป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติในพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ.2531 เกี่ยวกับอัตราอากร เช่น ของนำเข้าตามประเภทพิกัดที่ 4010.91 สายพานลำเลียงทำด้วยวัลแคนไนซ์ที่มีความกว้างเกิน 20 เซนติเมตร ต้องชำระอากรร้อยละ 50 ของราคา ถ้าหากผู้นำเข้าสำแดงเพื่อชำระอากรต่ำกว่าร้อยละ 50 ค่าภาษีอากรที่ชำระย่อมน้อยกว่าค่าภาษีอากรที่พึงต้องเสียตามกฎหมาย

ค) การสำแดงเท็จในลักษณะอื่น ได้แก่ การสำแดงเท็จในลักษณะต่าง ๆ หรือเป็นการปกปิดข้อความจริงที่ควรบอกให้แจ้ง หรืองดเว้น ไม่ยอมบอกความจริงที่ตนมีหน้าที่ต้องบอกในกรณีที่เจ้าหน้าที่สอบถาม อันเป็นเหตุให้มีการสำแดงพิกัดอัตราศุลกากร และราคาสินค้าไม่

ถูกต้องตรงกับความเป็นจริง เช่น การสำแดงชนิดสินค้าเป็นเท็จ อันมีผลต่อการจัดประเภทพิกัด หรือสำแดงส่วนผสมของสินค้า สำแดงเมืองกำเนิด (origin) ปริมาณสินค้า (quantity) แบบ (model) เครื่องหมายการค้า (trade mark) เป็นเท็จอันมีผลต่อราคาของ ถ้าหากการสำแดง เท็จนั้น เป็นเหตุให้อากรขาด ย่อมเป็นความผิดฐานหลักเลี่ยงอากร

4. ค่าภาษีอากรขาด หมายถึง ค่าภาษีอากรที่พึงต้องเสียแต่มิได้เสียให้แก่รัฐ ทั้งหมด หรือเสียไม่ครบถ้วน ดังนั้น ของที่นำเข้าหรือส่งออกจะต้องเป็นของที่ต้องเสียค่าภาษีอากร เพราะถ้าหากว่าของนั้น ไม่มีภาระค่าภาษีแล้ว โดยสภาพก็ไม่จำเป็นต้องหลบหลัก หรือหลักเลี่ยง เพื่อมิให้ต้องเสียภาษีหรือเสียให้น้อยกว่าจำนวนที่พึงต้องเสีย การกระทำความผิดฐานหลักเลี่ยง อากรจึงมีอาจเกิดขึ้นได้ เช่น ของนำเข้าตามประเภทพิกัดที่ 7102.10 เพชร ที่ยังมีได้คัดหรือใช้ในทางอุตสาหกรรมจะตกแต่งหรือไม่ก็ตามแต่ มิได้ประกอบกับตัวเรือน เป็นของฟรีอากร ยกเว้น ภาษีการค้า และภาษีบำรุงเทศบาล เป็นต้น

ข. ความผิดฐานหลักเลี่ยงอากรไม่ต้องมีเจตนา

การกระทำซึ่งเกิดผลอย่างหนึ่งขึ้นนั้น แม้ผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างเดียวกัน ผู้กระทำแต่ละคนอาจมีความชั่วร้ายไม่เหมือนกัน และสมควรที่จะได้รับโทษทัณฑ์ในผลแห่งการกระทำ แตกต่างกันไป แล้วแต่จิตใจของผู้กระทำจะเป็นอย่างไร เช่น การกระทำให้ผู้อื่นตายโดยประมาท โดยไม่เจตนา หรือกระทำโดยไตร่ตรองไว้ก่อน ระดับของความหนักเบาแห่งโทษย่อมแตกต่างกัน ไป อันเป็นลักษณะของความรับผิดชอบทางอาญาทั่วไป

เจตนา เป็นองค์ประกอบภายในที่สำคัญของ โครงสร้าง ความผิดทางอาญา ซึ่งถือว่าบุคคลต้องรับผิดชอบทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา โดยกฎหมายไม่ต้องบัญญัติไว้ในความผิด ฐานต่าง ๆ อีกว่า ผู้กระทำต้องกระทำโดยเจตนา เว้นแต่กฎหมายจะได้บัญญัติให้ต้องรับผิด แม้ได้กระทำโดยประมาทหรือได้กระทำโดยไม่มีเจตนา¹⁷

¹⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 873/2504, 761/2504 โปรดดู จิตติ ติงศรัทธี, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 ตอน 1 (กรุงเทพมหานคร : แสงทองการพิมพ์, 2517), หน้า 183.

กฎหมายศุลกากรเป็นกฎหมายพิเศษ เมื่อเรื่องใดในทางศุลกากรบัญญัติไว้โดยเฉพาะก็ต้องบังคับไปตามบทบัญญัติในกฎหมายศุลกากร ตามหลักกฎหมายมาตรา 17 และมาตรา 59 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ดังนั้น เมื่อพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ.2482 มาตรา 16 บัญญัติไว้โดยชัดเจนว่า "การกระทำที่บัญญัติไว้ในมาตรา 27 และมาตรา 99 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2469 ให้ถือว่าเป็นความผิดโดยมิพักต้องคำนึงถึงว่า ผู้กระทำมีเจตนาหรือกระทำโดยประมาทเลินเล่อหรือไม่" กรณีจึงต้องบังคับให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายพิเศษ กล่าวคือ ในส่วนของความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากรตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2469 เป็นความผิดอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา ซึ่ง ศาสตราจารย์ หยุต แสงอุทัย ได้รับรองหลักเกณฑ์ดังกล่าวไว้ว่า เมื่อมีบทบัญญัติไว้ชัดเจนก็ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 17 และมาตรา 59 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งบัญญัติยกเว้นว่าเป็นกรณีที่พระราชบัญญัติอื่นบัญญัติไว้ชัดเจนว่าไม่ต้องมีเจตนาที่เป็นความผิด¹⁸

¹⁸ เหตุผลในการตราพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2469 คือ ประเทศไทยต้องการให้มีพระราชบัญญัติจัดวางวิธีการศุลกากร เป็นหลักในการจัดเก็บภาษีสินค้าเข้าขาออก เพราะแต่เดิมการจัดเก็บภาษีทางสัญญาทางพระราชไมตรีกับนานาชาติ และด้วยการผ่อนผันระหว่างเจ้าพนักงานกับพ่อค้า เป็นการยากที่จะปฏิบัติให้เรียบร้อย ดังนั้น กฎหมายศุลกากรจึงมีลักษณะเฉพาะเรื่องเฉพาะราวซึ่งใช้บังคับแก่บางบุคคลบางสถานที่ ทำให้กฎหมายศุลกากรเป็นกฎหมายพิเศษและจำเป็นต้องมีบทบัญญัติพิเศษเพื่อป้องกันตนเอง และเพื่อให้การบังคับการตามกฎหมายศุลกากรบรรลุเป้าหมายตามมาตรา 120 ซึ่งบัญญัติว่า "เมื่อใดบทพระราชบัญญัตินี้แตกต่างกับกฎหมาย..... ที่ใช้อยู่ ณ บัดนี้ ท่านว่าในเรื่องเกี่ยวกับศุลกากรนั้น ให้ยกเอาพระราชบัญญัตินี้ขึ้นใช้บังคับ....." โปรดดู หนังสือ หอรัษฎากรพิพัฒน์ที่ 142/16953 ลงวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2469 และ วิษณุ เครืองาม, ความรู้เบื้องต้นทางนิติปรัชญา (คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 186. และหยุต แสงอุทัย, คำสอนชั้นปริญญาตรีวิชากฎหมายอาญา ภาค 1 พิมพ์ครั้งที่ 12 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2514), หน้า 60, 61.

แต่อย่างไรก็ตาม การพิจารณาความผิดฐานหลักเลียงอากรก็ยังคงมีปัญหาในทางปฏิบัติมาโดยตลอด เนื่องจากองค์กรผู้ใช้อำนาจกึ่งตุลาการคือฝ่ายบริหารและศาลยุติธรรมได้วินิจฉัยตีความออกไปในแนวทางที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 ยังได้บัญญัติถึงสภาวะจิตใจของผู้กระทำความผิดฐานหลักเลียงอากรว่าจะต้องมี "เจตนาจะฉ้อค่าภาษีอากรของรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่จะต้องเสียสำหรับของนั้น ๆ ก็ดี" ทำให้เกิดปัญหาว่า บทบัญญัติแห่งมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ออกภายหลังและบัญญัติให้การกระทำตามมาตรา 27 และ 99 เป็นความผิดโดยมิพักคำนึงถึงเจตนาที่ครอบคลุมไปถึง "เจตนาจะฉ้อค่าภาษีอากร...." ด้วยหรือไม่

ในทางศุลกากรถือว่า ความผิดฐานหลักเลียงอากร เป็นความผิดร้ายแรงที่มีผลร้ายต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และรายได้ของประเทศเป็นอย่างยิ่ง ปัญหาดังกล่าวจึงเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด และมีผลต่อโครงสร้างความผิดและการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยตรง ในทางปฏิบัติศาลยอมรับว่า ความผิดฐานหลักเลียงอากร เป็นความผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา¹⁹ แต่หมายความเฉพาะเพียงเจตนากระทำธรรมดาเท่านั้น หาได้ขยายผลไปถึง "เจตนาจะฉ้อค่าภาษีอากร....." ไม่ การตีความกฎหมายของศาลยุติธรรมในลักษณะนี้ทำให้เกิดปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย เป็นอย่างมาก เพราะเมื่อใดมีข้อพิพาทเกี่ยวกับความผิดฐานนี้ขึ้นสู่การพิจารณาในชั้นตุลาการ คดีข้อพิพาทดังกล่าวมักจะถูกศาลยกฟ้องเสมอ เพราะฝ่ายบริหารผู้รักษาการตามกฎหมายศุลกากรตามแนวนโยบายของรัฐ ไม่อาจพิสูจน์ "เจตนาจะฉ้อค่าภาษี....." ให้ศาลประจักษ์ได้ ดังนั้น ข้อขัดแย้งในการตีความระหว่างฝ่ายตุลาการกับฝ่ายผู้ใช้อำนาจกึ่งตุลาการอื่น ได้แก่ฝ่ายบริหาร เกี่ยวกับปัญหานี้จึงยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน

ค. ลักษณะพิเศษของความผิดฐานหลักเลียงอากร

ลักษณะความผิดและการพิสูจน์ความผิดฐานนี้ มีลักษณะพิเศษดังต่อไปนี้

1. ความผิดฐานหลักเลียงอากรในปัจจุบันถือว่าเป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

¹⁹ คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 967/2507

ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม²⁰

2. กฎหมายศุลกากรเป็นกฎหมายมหาชนทางเศรษฐกิจ วัตถุประสงค์ที่สำคัญคือการจัดเก็บภาษีเพื่อรายได้ในการพัฒนาประเทศ ลักษณะของการกำหนดความผิดจึงมีความเคร่งครัด ในลักษณะการห้ามมิให้กระทำความผิด ทั้งนี้เพื่อตอบสนองประโยชน์ของสังคม เป็นสำคัญ

3. ความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากร มีความสัมพันธ์กับพิธีการศุลกากรและเอกสารทางการค้า มีลักษณะเป็นความผิดเทคนิค การพิสูจน์เจตนาหรือพิสูจน์มูลเหตุซึ่งจงใจพิเศษกระทำได้ยาก และโดยสามัญสำนึกของปวงชนทั่วไปย่อมเอนเอียงไปในทางที่ผู้ถูกกล่าวหากระทำไปโดยมิได้เจตนา

4. การพิสูจน์ความผิดสำหรับการกระทำความผิดฐานนี้ เป็นภาระอันหนัก เนื่องจากการกระทำโดยสุจริต ทุจริต หรือประมาทเลินเล่อมีความคล้ายคลึงกันอย่างยิ่ง ผู้ถูกกล่าวหามีโอกาสแก้ตัวได้โดยง่าย เมื่อมีการพิสูจน์เจตนาในศาลหรือในชั้นของฝ่ายบริหาร

5. กฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง ตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 ให้ความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากร ตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 เป็นความผิดโดยมิพักต้องคำนึงถึงเจตนาหรือประมาทหรือหาไม่ เพื่อให้ผู้มีความรับผิดชอบอากรระมัดระวังในระดับที่สูงขึ้นกว่าความระมัดระวังตามธรรมดา เป็นการป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดอ้างเอาหลักเจตนามาเป็นข้อแก้ตัวเพื่อให้พ้นผิดอันเป็นลักษณะของความรับผิดชอบโดยเด็ดขาด ซึ่งไม่ต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบภายใน

6. การปลักภาระพิสูจน์ความผิด มีบัญญัติไว้ในมาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 ว่า "ในการฟ้องร้องคดีเกี่ยวกับของซึ่งต้องยึดเพราะไม่เสียภาษี..... ถ้ามีข้อโต้เถียงเกิดขึ้นว่าค่าภาษีสำหรับของนั้น ๆ ได้ส่งชำระถูกต้องแล้วหรือหาไม่.....หรือได้จัดการอย่างอื่นโดยชอบด้วยกฎหมายหรือหาไม่ไซ้ร้ ท่านว่าหน้าที่พิสูจน์ตกอยู่กับเจ้าเลยทุกคดีไป" อันเป็นการรับรองหลักที่ว่ากฎหมายศุลกากรเป็นกฎหมายพิเศษแตกต่างไปจากกฎหมายอาญา โดย

²⁰ ออมร จันทรสมบูรณ์และคณะ, อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ : อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมาย (กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2529), หน้า 62.

หลักการพิสูจน์ความผิดให้ตกแก่จำเลยแต่ในทางปฏิบัติแล้วศาลยังใช้บทบัญญัติดังกล่าวในขอบเขตจำกัด เพราะศาลยุติธรรมยังคงใช้หลักการพิสูจน์ความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คงมีคำพิพากษาฎีกาเพียงสองฉบับเท่านั้น ที่วินิจฉัยโดยนำหลักการหลักการพิสูจน์ให้แก่จำเลยตามกฎหมายศุลกากรมาใช้²¹

การปล่อยให้มีการหลีกเลี่ยงอากรอยู่ต่อไป ย่อมสร้างความไม่เป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม โดยเฉพาะผู้ประกอบการที่สุจริต หากปล่อยไว้ ทุกคนจะพยายามแสวงหาหนทางหลีกเลี่ยงภาษีกันต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง ซึ่งจะส่งผลให้การจัดเก็บภาษีไม่เป็นไปตามเป้าหมาย และไม่สามารถนำนโยบายภาษีไปตอบสนองนโยบายด้านอื่น ๆ ได้ นอกจากนี้หลักการหลีกเลี่ยงอากร ยังส่งผลกระทบต่อความสามัคคีของคนในชาติ ประชาชนขาดความสนใจ ไม่สำนึกในหน้าที่ต่อสังคม และต่อประเทศชาติซึ่งจะทำให้การพัฒนาประเทศต้องประสบความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง จึงนับได้ว่า การหลีกเลี่ยงอากร เป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่ร้ายแรง และสมควรได้รับการลงโทษอย่างสาสม

ง. นิติบุคคลสามารถรับผิดฐานหลีกเลี่ยงอากรได้

ธุรกิจการนำเข้าหรือส่งออกของไปนอกราชอาณาจักร ผู้ประกอบการส่วนใหญ่เป็นนิติบุคคล ซึ่งอาจเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือบริษัทจำกัด โดยปกติแล้วนิติบุคคลเหล่านี้ไม่นิยมที่จะไปติดต่อทางด้านพิธีการศุลกากรกับกรมศุลกากรโดยตรง แต่นิยมจ้างวานตัวแทนออกของเป็นผู้ดำเนินการด้านพิธีการศุลกากรแทน เนื่องจากนิติบุคคลดังกล่าว ไม่มีความชำนาญเป็นสำคัญ

²¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 70/2503, 203/2520 กฎหมายศุลกากรมีหลักซึ่งเหมือนกันและเป็นไปทำนองเดียวกันคือ เปลี่ยนภาระพิสูจน์ (Burden of Proof) ให้แก่จำเลย เช่น มาตรา 290(2) กฎหมายศุลกากรอังกฤษ ค.ศ. 1952, มาตรา 545 หมวด 7 กฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาความอาญาสหรัฐ, มาตรา 233 กฎหมายศุลกากรออสเตรเลีย ค.ศ. 1901-1959 และ มาตรา 115 กฎหมายศุลกากรสหพันธมาลาया เป็นต้น ศิกษารายละเอียดได้จาก, คำพิพากษาศติศุลกากร (ตัวอย่าง) กรมศุลกากร พฤษภาคม 2504, หน้า 77-79.

ในทางกฎหมายนิติบุคคลสามารถแสดงเจตนาได้โดยผู้แทนตามประมวลกฎหมาย
 แห่งและพาณิชย์ มาตรา 75 ดังนั้น เมื่อผู้แทนดำเนินการตามวัตถุประสงค์และข้อบังคับในตราสาร
 จัดตั้งของนิติบุคคลแล้วถือว่านิติบุคคลมีเจตนา อันเป็นองค์ประกอบของการกระทำความผิดอาญาที่
 สำคัญและเป็นสาเหตุที่ทำให้นิติบุคคลรับผิดทางอาญาได้²² เหตุผลพื้นฐานที่ต้องให้นิติบุคคลรับผิดทาง
 อาญาก็เพื่อป้องกันสังคมโดยรวมให้รอดพ้นจากการบรรลุเป้าประสงค์ทางอาญาของนิติบุคคลซึ่ง
 อาจมีผู้แทนได้หลายคนและการลงโทษนิติบุคคลน่าจะสอดคล้องกับทัศนะของสาธารณะมากกว่า แม้
 ว่านิติบุคคลจะมีได้กระทำความผิดเองก็ตาม²³ ทั้งนี้เป็นไปตามหลักกฎหมายที่ว่า "การกระทำและเจตนา
 ของพนักงานของนิติบุคคลเป็นการกระทำและเจตนาของนิติบุคคลนั่นเอง (Alter ego Theory)"²⁴
 ดังนั้นถ้าหากผู้แทนของนิติบุคคลแสดงเจตนาหรือกระทำการภายใต้อำนาจหน้าที่และขอบเขตของนิติ
 บุคคลโดยปราศจากความระมัดระวังอันเป็นประมาทแล้ว นิติบุคคลย่อมจะต้องรับผิดทางอาญาโดย
 ประมาทได้ด้วยเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตามศาลฎีกาไทยยังมิได้มีการวางหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้อย่างชัด
 เจน แม้แต่ในต่างประเทศ ศาลบางมลรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกาก็มีความเห็นแตกต่างกัน แต่
 ต่อมาได้วางหลักว่า บริษัทอาจมีความผิดฐานทำให้คนตายโดยประมาทได้ เช่น กรณีคณะกรรมการ
 ของบริษัทได้ลงมติสั่งคนงานของบริษัทเพื่อไปทำงานในสถานที่ที่อันตรายและเสี่ยงภัยมาก โดยบริษัท
 ได้ปกปิดความจริงเป็นเหตุให้ คนงานตายด้วยโรคปอดที่เกิดจากการสูดอากาศปนฝุ่นในเมืองแร่ ซึ่ง
 ในกรณีนี้ศาลถือว่าเป็นการขายชีวิตของคนงาน (Hawk's West Venter in West Virginia)²⁵

²²โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 34/2507, 584/2508, 981/2508, 448/2513, 63/2517, 378-379/2517, 97/2518, 1589/2519.

²³ ประสิทธิ์ โฉมวิไลกุล, "ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล," วารสารกฎหมาย
 คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (2520) : 127-128. และ 130-131.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 130-131 และโปรดดู ยี่งศักดิ์ กฤษณะจินดา, "นิติบุคคล,"
วารสารกฎหมาย ปีที่ 6, ฉบับที่ 1 : 131. ทฤษฎี Alter ego Theory เทียบได้กับ หลัก
 ความรับผิดในผลของการกระทำของบุคคลอื่น (vicarious liability) ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่ง
 ของความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา

²⁵ ประสิทธิ์ โฉมวิไลกุล, "ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล," หน้า 143-144.

ในเรื่องนี้ประเทศแคนาดาได้บัญญัติไว้เป็นมาตรา 205(1) แห่งประมวลกฎหมายอาญาว่า "บุคคลทำความผิดฐานฆ่าคนตายไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือโดยวิธีการใด ๆ ที่ทำให้มนุษย์ถึงแก่ความตาย....." ซึ่งคำว่า "บุคคล" ตามมาตรา 2(15) แห่งประมวลกฎหมายนี้ รวมถึง "องค์การของนิติบุคคล" ดังนั้นตามกฎหมายแคนาดา เมื่อบุคคลซึ่งเป็นผู้แทนได้กระทำไปตามวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลแล้ว นิติบุคคลอาจต้องรับผิดชอบทางอาญา ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อมได้²⁶

ตามกฎหมายอังกฤษในปัจจุบันมีกฎหมาย Criminal Justice Act 1925 มาตรา 33 ให้ดำเนินการพิจารณาคดีอาญาแก่นิติบุคคลได้ เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาในความผิดซึ่งกฎหมายกำหนดให้บุคคลธรรมดาต้องรับผิดชอบทางอาญาในการกระทำของลูกจ้างหรือตัวแทนของนิติบุคคล และถือว่าทุก ๆ นิติบุคคลจะต้องมีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลดำเนินการบริหารกิจการของนิติบุคคล เมื่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้นกระทำการในทางธุรกิจของนิติบุคคลนั้นแล้วย่อมถือว่าเป็นการกระทำของนิติบุคคลนั่นเอง โดยมีข้อจำกัดว่าสำหรับความผิดบางฐาน เช่น การสมรสซ้อน การข่มขืนกระทำชำเรา การเบียดความเท็จ โดยสภาพไม่อาจถือได้ว่าผู้แทนของนิติบุคคลได้กระทำไปในนามของนิติบุคคล และโทษทางอาญาที่จะลงแก่นิติบุคคลจะมีได้เฉพาะโทษปรับเท่านั้น²⁷

สำหรับกฎหมายไทยยอมรับว่า นิติบุคคลรับผิดชอบทางอาญาได้มานานแล้ว เช่น กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2477 มาตรา 7 เป็นต้น แต่ยังคงมีความผิดทางอาญาหลายจำพวกที่กฎหมายมิได้บัญญัติไว้โดยตรง จึงต้องพิจารณาจากเจตนารมณ์ของกฎหมายแต่ละฉบับเป็นเกณฑ์ว่า ตามกฎหมายนั้น ๆ นิติบุคคลสามารถรับผิดชอบทางอาญาได้หรือไม่ ซึ่งอาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

1. กรณีกฎหมายกำหนดความรับผิดชอบแก่นิติบุคคลโดยตรง เช่น พระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคม และมูลนิธิ พ.ศ. 2499 พระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2510 พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 พระราชบัญญัติ

²⁶ สุรพงษ์ อัคราพานิช, "ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคล," หน้า 74.

²⁷ สุชัย มโนมัยอุดม, "ความผิดทางอาญาของนิติบุคคล," ตุลพาหะ เล่มที่ 4 ปีที่ 31 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2527) : 17.

ประกันวินาศภัย พ.ศ.2510 พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ.2521 พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุนธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ พ.ศ.2522 เป็นต้น กรณีเช่นนี้กฎหมายมักจะกำหนดหน้าที่ให้นิติบุคคลต้องปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง และเมื่อนิติบุคคลไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนปฏิบัติลง ไปก็จะเป็นความผิด และความผิดบางฐานต้องรับผิดโดยไม่ต้องมีเจตนา²⁸ อีกด้วย เช่น มาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคม และมูลนิธิ ซึ่งบัญญัติว่า "บริษัทจำกัดใดไม่มีสมุดทะเบียนผู้ถือหุ้นตามมาตรา 1138 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ต้องระวางโทษ...." เป็นต้น

2. กรณีกฎหมายมิได้กำหนดความรับผิดแก่นิติบุคคลโดยตรง แต่สภาพความผิดและลักษณะแห่งโทษเปิดช่องให้ลงโทษแก่นิติบุคคลได้ ทั้งนี้เนื่องจากความผิดอาญาบางฐาน กฎหมายมิได้กำหนดให้นิติบุคคลต้องรับผิดทางอาญาโดยตรง จึงต้องพิจารณาว่าสภาพความผิดและลักษณะแห่งโทษเปิดช่องให้ลงโทษได้หรือไม่²⁹ ซึ่งศาลฎีกาเคยวินิจฉัยว่า ความผิดตามพระราชบัญญัติดังต่อไปนี้บางมาตราสภาพความผิด และลักษณะแห่งโทษเปิดช่องให้ลงโทษนิติบุคคลได้ เช่น พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2469 มาตรา 27 พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 มาตรา 53 พระราชบัญญัติขนส่ง พ.ศ.2497 มาตรา 14 พระราชบัญญัติควบคุมอาหาร พ.ศ.2522 มาตรา 73 เป็นต้น³⁰

แนวความคิดเรื่อง vicarious liability และแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องการลงโทษนิติบุคคลเพื่อป้องกันสาธารณะให้รอดพ้นจากเป้าประสงค์ของนิติบุคคลในทางอาญา จึงถูกนำมาใช้ในการตรากฎหมายในลักษณะกำหนดหน้าที่ของบุคคลหรือนิติบุคคลให้ปฏิบัติหรือห้ามมิให้

²⁸ สุนัย มโนมัยอุดม, "ความผิดทางอาญาของนิติบุคคล," หน้า 18-19.

²⁹ บัญญัติ สุชีวะ, "ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล," บทบัญญัติ เล่มที่ 33 ตอนที่

1 (2519) : 3.

³⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 448/2513, 525/2525, 2481-2485/2519, 674/2520,

ปฏิบัติ เป็นสำคัญ และเพื่อให้การใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในบางกรณี รัฐอาจจำเป็นต้องนำเอาพื้นฐานทางทฤษฎีความรับผิดชอบทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนาเข้ามาใช้ในกรณีที่มีความผิดฐานนั้น ๆ อาจกระทบกระเทือนต่อผลประโยชน์ของสาธารณะโดยส่วนรวม ดังนั้น นิติบุคคลจึงอาจรับผิดชอบทางอาญาได้โดยไม่ต้องมีเจตนา เมื่อสภาพแห่งความผิดและโทษเปิดช่องให้กระทำได้³¹ เช่น ความผิดอาญา ตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2469 ซึ่งผู้กระทำผิดเป็นนิติบุคคลเสียส่วนมาก ถึงแม้นิติบุคคลจะมีได้กระทำโดยตรง นิติบุคคลก็อาจต้องรับผิดชอบทางอาญาโดยมีนักต้องคำนึงถึงเจตนาหรือประมาทหรือหาไม่ดังคำวินิจฉัยฎีกาที่ 448/2513 (ประชุมใหญ่) ที่ว่า "ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล จำเลยที่ 1 หุ้นส่วนผู้จัดการ จำเลยที่ 2 ร่วมกันใช้เอกสารปลอมส่งอาวรุขปิ่น ซึ่งเป็นของต้องจำกัดที่จะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่เข้ามาในราชอาณาจักร ตามพระราชบัญญัติศุลกากร จำเลยทั้งสองมีความผิดหลายกรรมต่างกัน คือ มีความผิดฐานใช้เอกสารปลอม ตามประมวลกฎหมายอาญา และมีความผิดตามพระราชบัญญัติอาวรุขปิ่น และมีความผิดตามพระราชบัญญัติศุลกากร

การนำปิ่นซึ่งเป็นของต้องจำกัดเข้ามาในพระราชอาณาจักร โดยมีได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ย่อมเป็นความผิดตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2469 ซึ่งให้ถือว่าเป็นความผิดโดยมีนักต้องคำนึงว่าเจตนาหรือประมาทหรือหาไม่"

ในทำนองเดียวกันกับความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากร ซึ่งเป็นความผิดตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2469 เมื่อนิติบุคคลใดโดยผู้แทนสำแดงเท็จเป็นเหตุให้ค่าอากรขาด นิติบุคคลนั้นย่อมมีความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากรโดยมีนักต้องคำนึงถึงเจตนา หรือประมาทหรือหาไม่ โดยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น

จ. ลักษณะพิเศษในการตีความ

การตีความในกฎหมาย หมายถึง การค้นหาความหมายของกฎหมาย ที่มีถ้อยคำไม่ชัดเจนแน่นอน คือ กำกวม หรือมีความหมายได้หลายทาง เพื่อหยั่งทราบวา ถ้อยคำของบทบัญญัติ

³¹ บัญญัติ สุชีวะ, "ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคล," หน้า 5

ของกฎหมายมีความหมายอย่างไร ดังนั้น การตีความในกฎหมายจะพึงกระทำต่อเมื่อมีข้อสงสัยใน
ความหมายของกฎหมาย ถ้ากฎหมายชัดเจนอยู่แล้ว ก็ไม่ต้องตีความ แม้ว่า ผู้ใช้กฎหมายจะรู้สึกว่
การนำกฎหมายไปใช้บังคับแก่คดีเรื่องนั้น ๆ จะไม่ยุติธรรม เพราะอะไรยุติธรรมหรือไม่นั้นเป็น
ความคิดเห็นของมนุษย์แต่ละคน ซึ่งอาจคิดเห็นไปได้แตกต่างกันตามโลกทัศน์ของแต่ละคน แต่
กฎหมายต้องแน่นอน เมื่อบัญญัติแล้วต้องยุติ เป็นหน้าที่ของผู้บัญญัติกฎหมายเท่านั้น ที่จะคอยแก้ไข
กฎหมายเพื่อให้เกิดความยุติธรรมอยู่เสมอ³² ดังนั้นการตีความกฎหมายจึงเป็นเป้าประสงค์
(objective of interpretation) ที่มุ่งประสงค์ต่อผลโดยยึดตัวบทกฎหมายลายลักษณ์อักษร
เป็นสำคัญเพื่อให้เกิดความถูกต้อง และให้ความเป็นธรรมกับตัวบท (normgerecht) คือต้องไม่
ตัดเติมตัวบท ยึดมั่นเคารพในตัวบท และให้ความเป็นธรรมกับเรื่องราว³³ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ
วินิจฉัยชี้ขาดคดีของศาลฎีกา จะต้องยึดถือหลักเกณฑ์การตีความอย่างเคร่งครัด เพราะคำพิพากษา
ศาลฎีกาเป็น law in actions ที่จะต้องนำเอาข้อเท็จจริงมาปรับกับเนื้อหาของวิชานิติศาสตร์
และทฤษฎีกฎหมายเพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม

แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ผู้ร่างกฎหมายจะได้พยายามบัญญัติกฎหมายให้กระจ่าง
เพียงใดก็ตาม กฎหมายก็ยังมีข้อสงสัย ทำให้แปลความมุ่งหมายตามตัวอักษรไม่ชัดเจนอยู่นั่นเอง
การวิเคราะห์หาเหตุผลโดยอาศัยแต่เพียงการพิจารณาตามตัวอักษรย่อมไม่สำเร็จ จึงจำเป็นต้อง
วิเคราะห์หาเหตุผลโดยอาศัยเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้น ๆ ดังเช่น หลักการตี
ความของประเทศฝรั่งเศส เยอรมัน และประเทศอังกฤษในปัจจุบัน³⁴ ที่ยึดถือหลักการแสวงหา
เหตุผลในทางกฎหมายจากเจตนารมณ์ของผู้ร่าง โดยอาศัยเครื่องมือช่วยค้นหาเหตุผลในทาง

³² หยุด แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 4 หน้า 122.

³³ ปรีดี เกษมทรัพย์, "การใช้การตีความกฎหมาย," วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ 1, 15 (มีนาคม 2528) : 62.

³⁴ แต่เดิมประเทศอังกฤษถือหลักการค้นหาเจตนารมณ์กฎหมายจากถ้อยคำในตัวบทเท่านั้น
แต่ในปัจจุบันนักนิติศาสตร์คนสำคัญหลายคน เช่น Lord Denning เห็นว่า การตีความควรแสวง
หาเจตนารมณ์ไปถึงความมุ่งหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ โดยพิจารณาจากเหตุผลของการร่างกฎหมาย
เป็นต้น โปรดดู ปรีดี เกษมทรัพย์, "การใช้การตีความกฎหมาย," หน้า 67.

กฎหมายที่สำคัญคือ 1) เหตุผลของผู้ร่างกฎหมายซึ่งได้แก่ เหตุผลของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร 2) ทฤษฎีทางกฎหมาย 3) แนวบรรทัดฐานของคำพิพากษา 4) ความเป็นธรรมในสังคม 5) ลัทธิการเมือง ระบบเศรษฐกิจและสังคม³⁵

เครื่องมือที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น ถือเป็นปัจจัยที่ประเทศในกลุ่มคอมมอนลอว์ และกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายยึดถือเป็นหลักในการหาเหตุผลในทางกฎหมาย ถึงแม้ว่าลักษณะของการตีความกฎหมายแต่ละประเภท จะมีความแตกต่างกันออกไปตามแต่ความมุ่งหมายของกฎหมายแต่ละฉบับก็ตาม การตีความกฎหมายก็ยังคงต้องอาศัยเครื่องมือดังกล่าว และยังคงต้องอยู่ภายใต้หลักการตีความที่ว่า การตีความนั้นต้องตีความไปในทางที่เป็นไปได้มากกว่าที่จะตีความไปในทางที่สูญเปล่า³⁶ และจะต้องให้ความเคารพกับตัวบทและเหตุผลในทางกฎหมาย ซึ่งควรพิจารณาไปถึงระบบกฎหมายและความเกี่ยวพันของบทบัญญัติแต่ละบทเป็นสำคัญด้วย³⁷

สำหรับความรับผิดชอบทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา ซึ่งผู้กระทำไม่มีส่วนผิดทางจิตใจเลยนั้น เป็นสิ่งที่เบี่ยงเบนวันจากความรับผิดชอบทางอาญาโดยทั่วไป ดูเหมือนว่าเป็นการไม่ยุติธรรมที่จะไม่เปิดโอกาสให้จำเลยได้ยกข้อต่อสู้ในทางป้องกันตนเองได้เลย ศาลจึงมักจะปฏิเสธที่จะใช้หลักความรับผิดชอบอย่างเข้มงวด และในการตีความเพื่อกำหนดความรับผิดชอบแก่จำเลยก็มักจะนำเอา

³⁵วิชา มหาคุณ, "การใช้เหตุผลในทางกฎหมาย," วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2512, หน้า 49-50.

³⁶ชานินทร์ กรัยวิเชียร และวิชา มหาคุณ, การตีความกฎหมาย (กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 7 การตีความกฎหมายเป็นนโยบายที่จะให้กฎหมายมีผลบังคับได้ ดังเช่น มาตรา 10 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติว่า "เมื่อข้อความใดข้อความหนึ่งในเอกสารอาจตีความได้สองนัย นัยไหนจะทำให้เป็นผลบังคับได้ ท่านให้ถือตามนัยนั้น"

³⁷คณิต ฌ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (กรุงเทพมหานคร : เจเนอรัลการพิมพ์, 2528), หน้า 13.

หลัก เจตนา เข้ามาพิจารณาด้วย โดยตีความในทางที่เป็นคุณแก่จำเลย³⁸ แต่ต่อมาภายหลังศาล อังกฤษและอเมริกาได้เปลี่ยนแปลงแนวทางการตีความจากการนำเอาหลักเจตนา มาใช้ตีความ เป็นคุณแก่จำเลยไปสู่การกำหนดความรับผิดเด็ดขาดแก่จำเลย ในความผิดหลายชนิดอย่างแท้จริง เช่น ความผิดที่เกี่ยวกับการขายวัตถุปลอมปน ความผิดเกี่ยวกับการครอบครองวัตถุมีนเมา³⁹ ความผิดเกี่ยวกับจรรยา และความรับผิดของนายจ้างต่อการกระทำของลูกจ้าง เว้นแต่บทบัญญัติ เหล่านี้จะมีข้อความอย่างอื่นเป็นพิเศษ เช่น ข้อสันนิษฐานว่า ความผิดฐานนี้ต้องการเจตนา เนื่องจากปรากฏคำว่า knowingly ในบทบัญญัติของกฎหมาย⁴⁰ เป็นต้น

ในส่วนของการตีความกฎหมายศุลกากรนั้น นอกจากจะต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ดังกล่าวแล้วยังต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ว่าด้วยการตีความกฎหมายอาชญากรรมเป็นพิเศษอีกประการหนึ่ง ทั้งนี้เพราะ กฎหมายศุลกากร ประกอบด้วยบทบัญญัติ เรื่องต่าง ๆ ปะปนกัน หลายอย่างและสามารถแยกออกได้เป็น เรื่องที่มีลักษณะในทางแพ่ง ลักษณะทางอาญา และวิธีพิจารณาความ ดังนั้นเมื่อจำเป็นต้องตีความ จำเป็นต้องอาศัยหลักการตีความให้เหมาะสมกับบทบัญญัติ เรื่องและลักษณะต่าง ๆ ซึ่งนอกจากจะต้องพิจารณาตามลายลักษณ์อักษรแล้วยังต้องพิจารณาถึงเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของกฎหมายประกอบกับหลักประโยชน์ของสังคมอีกด้วย⁴¹

³⁸ คดี *Batting V. Bristol, etc. Ry* (1860) 3 LT 655, 25 LP 554 9 WR 271 เป็นกรณีกฎหมายกำหนดให้บุคคลหากกระทำการใด ๆ ให้เกิดการกีดขวางต่อการเดินรถไฟ ต้องรับผิด โดยไม่ได้บัญญัติว่า ต้องรับผิดแม้ไม่มีเจตนา ศาลจึงตีความโดยเอาหลักเจตนาเข้ามาตีความว่าบุคคลต้องรับผิดต่อเมื่อมีเจตนา

³⁹ คดี *Regina V. Woodrow* (1846) 15 M & W 404 ศาลตีความโดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของสภาเพื่อรักษาประโยชน์ของรัฐตามพระราชบัญญัติศุลกากรและสรรพสามิต และวินิจฉัยว่าจำเลยซึ่งเป็นพ่อค้าต้องระวางโทษในกรณีที่มิใช่ยาสูบปลอมปนอยู่ในครอบครองทั้ง ๆ ที่ไม่อาจรู้ด้วยวิธีตรวจสอบธรรมดาว่า ยาสูบถูกปลอมปน

⁴⁰ *Smith & Hogan, Criminal Law* (London : Butterworth Co. Ltd. 1983), p 89.

⁴¹ มานิต วิทยาเต็ม, ภาษีและกฎหมายศุลกากร, หน้า 14.

ในกรณีที่เป็นเรื่องทางอาญา ก็คงอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ดังกล่าว กล่าวคือ การที่จะถือการตีความไปในทางที่เป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิดหรือยกผลประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย หรือให้ภาระหน้าที่ที่น่าสืบว่าจำเลยกระทำความผิดตกอยู่แต่โจทก์ ตามแนวทางที่ยึดถือในระบบกระบวนการยุติธรรมตามหลักทั่วไปนั้น ย่อมมีเหตุผลและยอมรับได้ เว้นเสียแต่ว่า บทบัญญัติของกฎหมายศุลกากรจะได้ออกมาโดยเจตนาเฉพาะเจาะจง หรือกำหนดข้อสันนิษฐานพิเศษไว้ให้เป็นโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย ซึ่งหมายความว่าในกรณีเช่นนี้ การตีความกฎหมายต้องเป็นไปตามเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของกฎหมายศุลกากรโดยแท้ และไม่อาจนำเอาหลักการตีความกฎหมายอาญาทั่วไปมาใช้ได้

สำหรับการตีความความผิดฐานหลักเลียงอากร ตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 ประกอบกับมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 ซึ่งเป็นกฎหมายส่วนบัญญัติ ที่ฝ่ายนิติบัญญัติตราขึ้นตามแนวทฤษฎี Sociological Jurisprudence ในลักษณะของความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา เพื่อใช้เป็นเครื่องมือบังคับจัดเก็บภาษีเพื่อสนองตอบนโยบายการเงิน และการคลังของรัฐ ลักษณะในทางอาญาที่ปรากฏก็เพื่อบรรลุเป้าประสงค์ในทางภาษีอากร ดังนั้นการตีความนอกจากจะต้องคำนึงถึงหลักความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนาแล้ว ยังต้องคำนึงถึงนโยบายและเจตนารมณ์ของกฎหมายศุลกากรด้วย เพราะเป็นกรณีที่กฎหมายอาญาตกอยู่ในฐานะที่เป็นบทบังคับเพื่อให้กฎหมายศุลกากรสามารถบรรลุเป้าหมายได้ การตีความความผิดฐานหลักเลียงอากร จึงจำเป็นต้องพิจารณาไปถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายและนโยบายของผู้ร่างกฎหมายเป็นสำคัญ⁴²

ความผิดฐานที่เกี่ยวข้อกับความผิดฐานหลักเลียงอากร

ก. ความผิดฐานลักลอบหนีศุลกากร

ความผิดฐานนี้เป็นลักษณะของการกระทำที่ ลักลอบนำของเข้าหรือส่งของออก

⁴² โทแมน ภักดิ์ภิมมย์, "กฎหมายอาญา : กฎหมายบริหารหรือกฎหมายอิสระ," วารสารกฎหมาย ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (สิงหาคม 2528) : 95-97.

โดยไม่ผ่านศุลกากร ของที่ต้องการลักลอบหนีศุลกากรอื่นเป็นความผิดฐานนี้ จะเป็นของที่ต้องเสียภาษีหรือไม่ต้องเสียภาษีก็ได้หรือจะเป็นของต้องห้ามต้องจำกัดด้วยก็ได้ เพราะลักษณะที่สำคัญที่สุดสำหรับความผิดฐานนี้คือกิริยาลักลอบนำของเข้าหรือส่งของออกโดยไม่ผ่านศุลกากร เป็นสำคัญ

การลักลอบหนีศุลกากรเป็นวิธีการดั้งเดิมที่มีมานานแล้ว แม้แต่ในปัจจุบันก็ยังคงมีอยู่เป็นประจำ เพราะกระทำได้ง่าย โดยอาศัยความกล้า ความอดทน ยอมเสี่ยงต่อการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่ ในบางกรณีอาจมีการใช้อุปกรณ์อันทันสมัยเป็นเครื่องช่วยให้การทำงานสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น เช่น เรือเร็ว เครื่องบิน และอุปกรณ์สื่อสารอื่น ๆ เป็นต้น ในทางเศรษฐศาสตร์ ถ้าหากการลักลอบหนีศุลกากรมีผลต่อค่าอากร ซึ่งได้แก่ การลักลอบนำของต้องเสียภาษีเข้ามาหรือส่งออกไปนอกราชอาณาจักรโดยไม่ผ่านศุลกากร ถือเป็นภาระหลีกเลี่ยงค่าภาษีอากรอย่างหนึ่ง⁴³ ตามทฤษฎี Evasion Theory

ความผิดฐานลักลอบหนีศุลกากร มีบัญญัติไว้ในมาตรา 27 ตอนต้น แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 ความผิดฐานนี้กระทำได้สองลักษณะ คือ ลักษณะที่หนึ่ง เป็นการลักลอบหนีศุลกากรโดยการนำของเข้าหรือส่งของออก อีกลักษณะหนึ่ง เป็นการลักลอบย้ายถอนของซึ่งนำเข้ามาแล้วไปจากเรือกำปั่น ท่าเทียบเรือ โรงเก็บสินค้า คลังสินค้า ที่มั่นคงหรือโรงเก็บของโดยมิได้นำเข้าหรือส่งออก หรือไม่เกี่ยวกับการข้ามเขตแดน⁴⁴ ซึ่งอาจแยกองค์ประกอบความผิดฐานลักลอบหนีศุลกากรออกได้ดังนี้ คือ

1. ผู้ใด ซึ่งกฎหมายไม่จำกัดว่า เป็นใคร อาจเป็นบุคคลธรรมดา คนเดียวหรือหลายคน หรืออาจเป็นนิติบุคคลก็ได้
2. ก) นำเข้าหรือส่งออก หรือช่วยเหลือด้วยประการใด ๆ หรือ
  - ข) ย้ายถอนไป หรือช่วยเหลือให้ย้ายถอนไป จากเรือกำปั่น ท่าเทียบเรือ โรงเก็บสินค้า คลังสินค้า ที่มั่นคง หรือโรงเก็บของโดยมิได้รับอนุญาต หรือให้ที่อาศัยเก็บหรือซ่อน หรือยอม หรือจัดให้ผู้อื่นเก็บ หรือซ่อน หรือเกี่ยวข้องในการขนหรือย้ายถอนหรือกระทำอย่างใด ๆ

⁴³ บุญชนะ อรรถถาวร และพยุ่ง สายัณห์วิกลิต, ภาษีศุลกากร, หน้า 142.

⁴⁴ มานิต วิทยาเต็ม, ภาษีและกฎหมายศุลกากร, หน้า 220.

3. แก่ของที่ยังมิได้เสียภาษี⁴⁵ หรือของต้องจำกัด หรือของต้องห้ามหรือของที่ยังมิได้ผ่านศุลกากรโดยถูกต้อง⁴⁶

ความผิดฐานนี้ เป็นความผิดเทคนิค ที่ยากต่อการพิสูจน์เจตนาว่า ผู้กระทำความผิดมีเจตนาหรือไม่ เพราะไม้อาจนำเอาหลัก "กรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา" มาใช้พิสูจน์กับกรณีความผิดฐานลักลอบหนีศุลกากรได้ ดังนั้นหากปล่อยให้มีการพิสูจน์เจตนา ก็จะเป็นการยากที่จะเอาโทษแก่จำเลย และศาลก็ต้องยกผลประโยชน์ให้แก่จำเลยอยู่เสมอ⁴⁷ ทำให้การป้องกันและปราบปรามการลักลอบหนีศุลกากรต้องล้มเหลวโดยสิ้นเชิง จนกระทั่งต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 ตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 บัญญัติดังกล่าวจึงหมดไป แนวการวินิจฉัยของฝ่ายตุลาการกับฝ่ายบริหารจึงเป็นไปในแนวเดียวกัน⁴⁸ กล่าวคือ ความผิดฐานนี้ถือเป็นความผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา ไม่ต้องนำเอาองค์ประกอบภายในคือ เจตนามาพิจารณากำหนดความผิด อันเป็นการยกเว้นหลักเจตนาเพื่อตอบสนองรัฐประศาสน์นโยบายที่ต้องการปราบปรามการกระทำความผิดฐานนี้ให้ได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง

ในกรณีที่เป็นการลักลอบหนีศุลกากรโดยผู้โดยสาร เช่น ผู้โดยสารนำกระเป๋าเดินทางมาให้ตรวจตามปกติ แต่กระเป๋านั้นทำเครื่องกลุ่บยาซ่อนเร้นไว้มิดชิด หรือแจ้งแก่เจ้าหน้าที่ว่าไม่มีของใด ๆ ที่จะต้องเสียหรือกรอกข้อความสำแดงของติดตัวก่อนตรวจค้น เป็นที่จจนเจ้าหน้าที่หลงเชื่อและปล่อยของผ่านไป กรณีดังกล่าวนี้ยังมีความเห็นไม่ลงรอยกัน ท่านอาจารย์ประพันธ์ เนตรนพรัตน์ เห็นว่าเป็นความผิดฐานหลักเลี่ยงอากร เพราะมีการสำแดงเท็จหรือตอบคำถามเป็น

⁴⁵ ของที่ต้องเสียภาษี ได้แก่ของที่ต้องเสียภาษีตามพระราชกำหนดนิกิตอัตราศุลกากร พ.ศ. 2531

⁴⁶ ของที่มิได้ผ่านศุลกากร หมายถึงของที่ได้รับยกเว้นอากร แต่ไม่ได้นำมาผ่านพิธีการศุลกากรโดยถูกต้อง โปรดดู คำพิพากษาฎีกาที่ 1227/2516

⁴⁷ โปรดศึกษาจากหมายเหตุ ท้ายคำพิพากษาฎีกาที่ 581/2481

⁴⁸ ศึกษาได้จากคำพิพากษาฎีกาที่ 552/2504

เท็จอันเป็นความผิดฐานลำแดงเท็จตามมาตรา 99 รวมอยู่ด้วย⁴⁹ ส่วนศาสตราจารย์ บุญชนะ อรรถาการ เห็นว่าการผิดดังกล่าวเป็นความผิดฐานลักลอบหนีศุลกากรและเป็นลักษณะหนึ่งของการหลีกเลี่ยง⁵⁰ ในทัศนะของผู้เขียนเห็นด้วยกับแนวความคิดของศาสตราจารย์ บุญชนะ อรรถาการ เพราะการกระทำดังกล่าวเป็นการใช้กลอุบายเพื่อการลักลอบหนีศุลกากร กล่าวคือ ปกปิดมิให้เจ้าหน้าที่ตรวจพบ หรือแจ้งข้อความอันเป็นเท็จเพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่ต้องเปิดตรวจ เป็นสำคัญ

การกระทำความผิดฐานลักลอบหนีศุลกากรทั้งสองลักษณะ ผู้ช่วยเหลือ มีความผิดและต้องรับโทษเสมอตัวการ นอกจากนี้ ผู้สนับสนุนไม่ว่าก่อนหรือขณะหรือภายหลังการกระทำความผิดโดยให้ที่อาศัยเก็บ หรือเก็บ หรือซ่อน ของเช่นว่านั้น หรือเกี่ยวข้องในการขนหรือย้ายถอนหรือกระทำอย่างใดแก่ของเช่นว่านั้นก็มิโทษเสมอตัว

แนวความคิดเกี่ยวกับการแยกฐานความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากรออกจากความผิดฐานลักลอบหนีศุลกากรนี้ สืบเนื่องมาจากการตีความของศาลเมื่อประมาณ 20 ปี ที่ผ่านมา แต่อย่างไรก็ตาม การแบ่งฐานความผิดดังกล่าวทำให้เกิดความสับสนอยู่ไม่น้อย ไม่ว่าจะเป็นทางฝ่ายศุลกากร พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือแม้แต่ศาลเอง เพราะความผิดทั้งสองฐานมีความใกล้เคียงและเกี่ยวพันกันอยู่มาก นักวิชาการบางคนถึงกับเข้าใจว่า ความผิดตามมาตรา 27 เป็นความผิดฐานลักลอบหนีศุลกากรทั้งหมด⁵¹ บางท่านก็เข้าใจว่าเป็นความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากรทั้งหมด เพราะแม้แต่ต่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่ง กฎหมายศุลกากรอังกฤษก็ไม่มีบัญญัติคำว่าลักลอบหนีศุลกากร (smuggling) ไว้เลย คงมีแต่การกำหนดฐานความผิดหลักไว้ใน มาตรา 170 แห่ง THE CUSTOMS AND EXCISE MANAGEMENT ACT 1979 ว่า "penalty of fraudulent evasion" ซึ่งกินความและรวมความถึงการลักลอบหนีศุลกากรด้วย

ในทัศนะของผู้เขียนมีความเห็นว่า ความผิดทางศุลกากรทั้งสองฐาน ถ้าหาก

⁴⁹ ประพันธ์ เนตรนพรัตน์, คำบรรยายกฎหมายศุลกากร, หน้า 324.

⁵⁰ บุญชนะ อรรถาการ, ภาษีศุลกากร, หน้า 115.

⁵¹ ถวิล วิสุทธจินดา, "การบริหารงานศุลกากร," หน้า 48-49. ตามกฎหมายศุลกากรแคนาดา การกระทำความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากร อยู่ในหมวดว่าด้วยการลักลอบหนีศุลกากร (smuggling) เช่นเดียวกับกฎหมายศุลกากรประเทศฝรั่งเศส

เป็นกรณีที่ทำให้รัฐต้องสูญเสียประโยชน์ในค่าภาษีอากรแล้วแต่มีพื้นฐานมาจากทฤษฎี Evasion Theory ทั้งสิ้น แต่ในทางนิติศาสตร์ยังจำเป็นต้องแยกฐานความผิดออกเป็นการลักลอบ (smuggling) หรือหลีกเลี่ยง (evasion) แล้วแต่กรณี เพราะการลักลอบมีความหมายกว้างขวางกว่า ความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากร เพราะการลักลอบที่ศุลกากร มิได้จำกัดอยู่ที่ของต้องเสียภาษีแต่ประการเดียว แต่รวมถึงของที่ต้องเสียภาษีหรือไม่ต้องเสียภาษีหรืออาจเป็นของต้องห้าม ต้องจำกัดด้วย ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้เขียนจึงเห็นด้วยกับการแยกฐานความผิดตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 ออกเป็น 3 ฐาน ตามแนวความคิดของท่านอาจารย์มานิต วิทยาเต็ม⁵² คือความผิดฐานลักลอบหนีศุลกากร ความผิดฐานหลีกเลี่ยงศุลกากร และความผิดฐานนำของต้องห้ามต้องจำกัดเข้ามาในหรือส่งออกป็นนอกราชอาณาจักร

ข. ความผิดฐานนำของต้องห้ามต้องจำกัดเข้ามาในหรือส่งออกป็นนอกราชอาณาจักร

ความผิดฐานนี้บัญญัติไว้ในตอนท้ายของมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 สาเหตุที่ต้องแยกความผิดฐานนี้ออกมาเป็นเอกเทศ เพราะความผิดฐานนี้ไม่เกี่ยวกับค่าภาษีอากร และไม่เกี่ยวกับทฤษฎี Evasion Theory ดังเช่น ความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากรและความผิดฐานลักลอบหนีศุลกากร

ของต้องห้าม หมายถึง ของที่กฎหมายห้ามมิให้นำเข้าหรือส่งออก เช่น วัตถุลามกของที่มีการแสดงถื่นกำเนิดเป็นเท็จ เป็นต้น ส่วนของต้องจำกัด หมายถึง ของซึ่งกฎหมายบังคับมิให้นำเข้ามา หรือส่งออกโดยเสียภาษีอย่างเสรี หากแต่ต้องปฏิบัติตามข้อบังคับในเรื่องนั้น ๆ ตามแต่กฎหมายจะบัญญัติไว้ด้วย เช่น ต้องมีใบอนุญาตนำเข้าหรือส่งออกของพนักงานเจ้าหน้าที่ จะต้องมีการรับรองมาตรฐานสินค้า หรือจะต้องบรรจุหรือใส่ในหีบห่อตามลักษณะที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น ของต้องจำกัดนี้ ถ้าทำถูกต้องตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดแล้ว ก็สามารถนำเข้าหรือส่งออกได้

ประการสำคัญคือ ความผิดฐานนี้เน้นถึงลักษณะของสิ่งของว่าต้องเป็นของซึ่งต้องห้ามหรือต้องจำกัด และไม่ว่าเป็นการนำเข้าโดยลักลอบหรือผ่านพิธีการศุลกากรโดยเปิดเผยก็

⁵² มานิต วิทยาเต็ม, ภาษีและกฎหมายศุลกากร, หน้า 220-222.

เป็นความผิดทั้งสิ้นและถือว่าเป็นความรับผิดชอบโดยเด็ดขาด โดยไม่ต้องคำนึงถึงเจตนา เจตนาจะฉ้อค่าภาษี หรือประมาทแต่อย่างไร⁵³ เพราะถูกยกเว้นหลักเจตนาตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 กอปรทั้งโดยสภาพก็ไม่ต้องพิสูจน์เจตนาจะฉ้อค่าภาษีอยู่แล้ว เพราะความผิดตามมาตรา 99 นี้ไม่เกี่ยวข้องกับค่าภาษีอากรแต่ประการใด อย่างไรก็ตามการพยายามกระทำความผิด ผู้ช่วยเหลือหรือผู้สนับสนุนหรือเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ กฎหมายบัญญัติให้มีความผิดเท่าความผิดสำเร็จ และต้องรับโทษเสมอตัวการ เช่นเดียวกับความผิดฐานลักลอบหนีศุลกากรดังได้กล่าวมาแล้ว

ค. ความผิดฐานล่าแดงเท็จ

มาตรา 99 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 บัญญัติว่า "ผู้ใดกระทำหรือจัด หรือยอมให้ผู้อื่นกระทำ หรือยื่น หรือจัดให้ผู้อื่นยื่น ซึ่งใบขนสินค้า คำสำแดง ใบรับรอง บันทึกเรื่องราว หรือตราสารอย่างอื่นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ในเรื่องใด ๆ อันเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัตินี้ หรืออันพระราชบัญญัตินี้บังคับให้กระทำนั้นเป็นความเท็จก็ดี เป็นความไม่บริสุทธิ์ก็ดี หรือเป็นความชักพาให้ผิดหลงในรายการใด ๆ ก็ดี หรือถ้าผู้ใดซึ่งพระราชบัญญัตินี้บังคับให้ตอบคำถามอันใดของพนักงานเจ้าหน้าที่ มิได้ตอบคำถามอันนั้นโดยสัตย์จริงก็ดี หรือถ้าผู้ใดไม่ยอมหรือละเลยไม่ทำไม่รักษาไว้ซึ่งบันทึกเรื่องราว หรือทะเบียน หรือสมุดบัญชี หรือเอกสาร หรือตราสารอย่างอื่น ๆ ซึ่งพระราชบัญญัตินี้บังคับไว้ก็ดี หรือถ้าผู้ใดปลอมแปลงหรือใช้เมื่อปลอมแปลงแล้วซึ่งเอกสาร บันทึกเรื่องราว หรือตราสารอย่างอื่นที่พระราชบัญญัตินี้บังคับไว้ให้ทำ หรือที่ใช้ในกิจการใด ๆ เกี่ยวข้องด้วยพระราชบัญญัตินี้ก็ดี หรือแก้ไขเอกสารบันทึกเรื่องราว หรือตราสารอย่างอื่น ภายหลังจากที่ได้ออกไปแล้วในทางราชการก็ดี หรือปลอมดวงตรา ลายมือชื่อ ลายมือชื่อย่อ หรือเครื่องหมายอย่างอื่นของพนักงานศุลกากร หรือซึ่งพนักงานศุลกากรใช้เพื่อการอย่างใด ๆ อันเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัตินี้ก็ดี ท่านว่าผู้หนึ่งผู้ใดมีความผิด ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือจำคุกไม่เกินหกเดือน"

มาตรานี้ การกระทำที่เป็นความผิดมีหลายลักษณะแตกต่างกันรวมเป็นกลุ่มใหญ่ ซึ่ง

⁵³ คำพิพากษาฎีกาที่ 448/2513 (ประชุมใหญ่)

สามารถแยกเป็นข้อย่อย หรือฐานความผิดได้ดังนี้

1. กระทำ หรือจัด หรือยอมให้ผู้อื่นกระทำ หรือยื่นหรือจัดให้ผู้อื่นยื่น ซึ่งไบชนสินค้า คำสำแดง ใบรับรอง บันทึกเรื่องราว หรือตราสารอย่างอื่น ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ในเรื่องใด ๆ อันเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติศุลกากรหรืออันพระราชบัญญัติศุลกากรบังคับให้กระทำนั้น เป็นความเท็จก็ดี เป็นความไม่บริบูรณ์ก็ดี หรือเป็นความชักพาให้ผิดหลงในรายการใด ๆ ก็ดี
  2. ผู้ใดซึ่งพระราชบัญญัติศุลกากรบังคับให้ตอบคำถามอันใดของพนักงานเจ้าหน้าที่ มิได้ตอบคำถามอันนั้นโดยสัตย์จริง
  3. ไม่ยอมหรือละเลยไม่ทำ ไม่รักษาไว้ซึ่งบันทึกเรื่องราวหรือทะเบียน หรือสมุดบัญชี หรือเอกสาร หรือตราสารอย่างอื่น ๆ ซึ่งพระราชบัญญัติศุลกากรบังคับไว้
  4. ปลอมแปลงหรือใช้เมื่อปลอมแปลงแล้วซึ่งเอกสาร บันทึกเรื่องราว หรือตราสารอย่างอื่น ที่พระราชบัญญัติศุลกากรบังคับไว้ให้ทำ หรือที่ใช้ในกิจการใด ๆ เกี่ยวด้วยพระราชบัญญัติศุลกากร
  5. แก้ไขเอกสารบันทึกเรื่องราว หรือตราสารอย่างอื่นภายหลังที่ได้ออกไปแล้ว ในทางราชการ
  6. ปลอมดวงตรา ลายมือชื่อ ลายมือชื่อย่อ หรือเครื่องหมายอย่างอื่นของพนักงานศุลกากร หรือซึ่งพนักงานศุลกากรใช้เพื่อการอย่างใด ๆ อันเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติศุลกากร
- ความผิดทั้งหมด 6 ฐานความผิดมีความผิดเท่ากันหมด จะเห็นได้ว่า แม้ความผิดบางข้อจะมีใช้การสำแดงเท็จโดยตรง แต่ก็เป็นอุปกรณ์แก่การสำแดงเท็จในภายหลัง หรือเป็นอุปสรรคแก่การพิสูจน์หรือตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องให้ถูกต้องแน่ชัดภายหลัง การกระทำผิดข้อหนึ่งจึงอาจเป็นการเริ่มต้นเพื่อกระทำผิดอีกข้อหนึ่งต่อไป และการกระทำผิดข้อหนึ่งอาจจะต้องมีการกระทำผิดอีกข้อหนึ่งก่อนแล้วด้วย

และเนื่องจากความผิดฐานสำแดงเท็จตามมาตรา 99 นี้ พิสูจน์เจตนายากยิ่ง จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 เพื่อแก้ปัญหาการพิสูจน์เจตนา เนื่องจากโจทก์ไม่อาจนำสืบได้ ศาลจึงต้องยกฟ้องเสียส่วนมาก โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 16 ว่า "การกระทำที่บัญญัติไว้ในมาตรา 27 และมาตรา 99 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากรพุทธศักราช 2469 นั้น ให้ถือว่าเป็นความผิดโดยมิพักต้องคำนึงว่า ผู้กระทำความผิดมีเจตนาหรือกระทำโดยประมาทเลินเล่อหรือไม่"

มาตรา 99 เป็นความผิดสมบูรณ์อยู่ในตัวเอง แต่ถ้าหากการกระทำผิดฐาน

ล่าแดงเท็จเป็นเหตุให้ค่าภาษีอากรขาด มาตรา 99 ก็จะเป็นองค์ประกอบหนึ่งของโครงสร้าง
ความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากร ตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 ดังกล่าว
ข้างต้น

ง. ความผิดฐานรับของผิดศุลกากร

มาตรา 27 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 แก้ไขเพิ่มเติมตาม
มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 13) พ.ศ. 2499 บัญญัติว่า "ผู้ใดช่วยซ่อนเร้น
ช่วยจำหน่าย ช่วยพาเอาไปเสีย ซื้อ รับจำนำ หรือรับไว้ด้วยประการใด ซึ่งของอันตนรู้ว่าเป็น
ของที่นำเข้ามาราชอาณาจักรโดยหลีกเลี่ยงอากร ซ้อห้าม ซ้อจำกัด มีความผิดต้องระวางโทษปรับ
เป็นเงินสี่เท่าราคาของ ซึ่งได้รวมค่าอากรเข้าด้วยแล้ว หรือจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือทั้งปรับทั้งจำ"

ก่อนมีการบัญญัติมาตรา 27 ทวิ ขึ้นโดยพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 13) พ.ศ.
2499 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การซื้อของลักลอบหนีศุลกากรไม่เป็นความผิด⁵⁴

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 458/2489 การที่จะเป็นผิดตามพระราชบัญญัติศุลกากรมาตรา
27 นั้น จะต้องเป็นการกระทำซึ่งเป็นการหลีกเลี่ยงหรือพยายามหลีกเลี่ยงการเสียภาษี หรือเกี่ยว
ข้องด้วยประการใด ๆ ในการหลีกเลี่ยงเช่นนั้นโดยเจตนาจะฉ้อค่าภาษีของรัฐบาล เพียงแต่รับซื้อ
ของที่มีผู้ลักลอบเข้ามาแล้วโดยไม่ได้เสียภาษียอม ไม่มีความผิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 172/2490 รับซื้อของจากผู้ลักลอบพาของผ่านด่านเข้ามาแล้ว
โดยไม่เสียภาษี ไม่เป็นผิดฐานหลีกเลี่ยงหรือพยายามหลีกเลี่ยงภาษี เพราะเป็นการสมรู้ช่วยเหลือ
ภายหลังการกระทำผิด และไม่มีกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด

ผลจากคำพิพากษาศาลฎีกาเหล่านี้ เป็นเหตุให้การบริหารงานภาษีอากร

⁵⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 972/2479 บุคคลที่ซื้อของไว้โดยซื้อ ไม่ทราบว่าเป็นของที่ยังมิได้
เสียภาษี ไม่มีความผิดตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469

ประสบปัญหา⁵⁵ การบัญญัติมาตรา 27 ทวิ ก็เพื่อแก้ไขวิกฤติการณ์ทางการเงินการคลังโดยนำเอาหลักความผิดฐานรับของโจรในประมวลกฎหมายอาญามาใช้

การกระทำความผิดฐานนี้ ต้องพิสูจน์ว่า ผู้รับของรู้อยู่ว่าเป็นของหนีภาษีหรือเสียภาษีไม่ครบถ้วน และความผิดฐานนี้จะต้องเกิดขึ้นภายหลังการกระทำความผิดฐานลักลอบหรือหลีกเลี่ยงอากรตามมาตรา 27 สำเร็จลงแล้วเท่านั้น

จ. ความผิดตามมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469

เป็นความผิดที่กฎหมายกำหนดให้ต้องระวางโทษดังบัญญัติไว้ในมาตรา 27 โดยบัญญัติว่า "ของที่ต้องเสียค่าภาษีหรือที่ต้องจำกัด หรือต้องห้ามนั้น ผู้ใดนำหรือยอมให้ผู้อื่นนำหรือเกี่ยวข้องกับในการนำ ลงในหรือออกจากเรือลำใดในทะเล หรือในแม่น้ำลำคลอง ซึ่งอาจเป็นทางแก่การฉ้อประโยชน์รายได้ของแผ่นดินก็ดี การหลีกเลี่ยงข้อจำกัดหรือข้อห้ามก็ดี ท่านว่าผู้นั้นมีความผิด ต้องระวางโทษดังบัญญัติไว้ในมาตรา 27"

⁵⁵ เทียบเคียงได้กับกรณีที่ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกา ให้คำจำกัดความคำว่า "เงินตราไม่ใช่ของ" ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1894/2498 "เงินตราไม่ใช่ของอันจะต้องเสียอากรตามพิกัดอัตราศุลกากร (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2489 จึงจะเอาความผิดฐานหลีกเลี่ยงการเสียภาษีศุลกากรไม่ได้" คำพิพากษาศาลฎีกานี้กลายเป็นข้ออ้างของผู้กระทำผิดตามพระราชบัญญัติควบคุมการแลกเปลี่ยนเงิน พ.ศ. 2485 (ฉบับที่ 2) ที่ฉกฉวยโอกาสกระทำความผิดทางการเงินโดยไม่เกรงกลัวเพราะมีโทษสถานเบา จนกระทั่งมีการลักลอบส่งเงินตราออกนอกราชอาณาจักร จนเป็นผลร้ายต่อเศรษฐกิจของชาติ ทำให้เกิดแรงผลักดันให้มีการออกกฎหมายเพื่อจำกัดความคำว่า "เงินตรา" ให้หมายถึง "ของ" อันเป็นความผิดทางศุลกากรถ้ามีการลักลอบหรือหลีกเลี่ยง เพื่อให้ได้รับโทษหนักขึ้นตามพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติควบคุมการแลกเปลี่ยนเงิน พ.ศ. 2485 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2527 มาตรา 8 ทวิ วรรคแรก ซึ่งบัญญัติว่า "เพื่อประโยชน์ในการป้องกันการปราบปรามการลักลอบส่งหรือนำเงินออกไปนอก หรือเข้ามาในประเทศไทย ให้ถือว่าเงินตรา เงินตราต่างประเทศ ธนาคารบัตรต่างประเทศ หรือหลักทรัพย์ไม่ว่าของไทยหรือต่างประเทศ เป็นของตามกฎหมายศุลกากร"

มาตรา 31 ใช้สำนวนว่า "มีความผิดต้องระวางโทษดังบัญญัติไว้ในมาตรา 27" มีข้อน่าสังเกตว่า โทษที่บัญญัติในมาตรา 27 มิได้ระบุการริบของไว้ เพิ่งจะบัญญัติขึ้นภายหลังใน มาตรา 17 พระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ.2482 ดังนั้น ในเรื่องริบจะต้องตีความ เครื่องคิดเพราะเป็นโทษทางอาญา ไม่ควรขยายความ เป็นผลร้ายแก่ผู้กระทำผิด จึงต้องแปลว่า ของกลาง ตามมาตรา 31 มิใช่ของผิดตามมาตรา 27 ไม่ต้องตกอยู่ในบังคับที่จะถูกริบตามมาตรา 17 (ส่วนการริบทางกฎหมายอาญาเป็นอีกเรื่องหนึ่ง)

สำหรับระวางโทษอย่างอื่นให้ระวางโทษตามมาตรา 27 ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย แต่ของกลางไม่ริบ⁵⁶ ซึ่งแตกต่างไปจากความผิดที่เกี่ยวข้องกับความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากรตาม มาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2469 อีกมาตราหนึ่ง

มาตรา 96 เป็นกฎหมายที่ให้ใช้บทบัญญัติมาตรา 27 มาบังคับแก่กรณีซึ่งบัญญัติว่า "ถ้าในเวลาใดเวลาหนึ่ง ปรากฏว่าของในคลังสินค้ามีปริมาณน้อยลงกว่าที่จดไว้ในใบขนสินค้าเดิม เมื่อนำของนั้นเข้าเก็บ และปริมาณที่ต่างกันนี้ไม่มีเหตุผลปรากฏในบันทึกของพนักงานกักตุน หรือไม่ ปรากฏในเหตุที่อธิบายได้ หากได้เห็นสมควรอนุญาตมิให้ต้องคิดค่าภาระติดพันนั้นก็ดี ท่านให้ถือว่าของ ตามปริมาณที่ต่างกันอันแสดงเหตุมิได้นั้น เป็นของที่ได้ย้ายขนไปโดยมิได้รับอนุญาตจากพนักงาน และ

⁵⁶ ข้อน่าพิจารณาคือ ความผิดฐานนำของเข้าหรือส่งออกนอกทางอนุมัติ "ต้องระวางโทษ เช่นเดียวกับมาตรา 27" ตามมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 7) พ.ศ.2480 ซึ่งกำหนดโทษการนำของเข้าหรือส่งออกนอกทางอนุมัติ อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 5 ว่า "ผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา 5 ผู้นั้นมีความผิด ต้องระวางโทษดังบัญญัติไว้ในมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติ ศุลกากร พ.ศ.2469 และของทั้งปวงเนื่องด้วยการกระทำผิดนั้นให้ริบเสียสิ้น โดยมีกำหนดค่านิ่ง ว่าบุคคลผู้ใดจะต้องรับโทษหรือไม่" มาตรานี้ให้ใช้เฉพาะระวางโทษตามที่บัญญัติในมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2469 เช่นเดียวกับมาตรา 31 แต่ต่างกันตรงที่กฎหมายขมวดไว้ ตอนท้ายว่า ของกลางให้ริบเสียสิ้น

ให้ใช้บทบัญญัติมาตรา 27 บังคับแก่กรณีเช่นนี้"⁵⁷

ข้อความที่พรรณนาไว้ในมาตรา 96 ตอนต้น เห็นได้ว่ามีพฤติการณ์ลักลอบที่ศาลฎีกา เพราะของได้หายไปโดยจับใครไม่ได้ "การใช้บทบัญญัติมาตรา 27 บังคับ" จึงน่าจะหมายความว่า พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องดำเนินคดีผู้รับผิดชอบในฐานะความผิด และโทษตามมาตรา 27 และ ของกลางที่หายไปนั้น ก็เป็นของเนื่องด้วยความผิดตามมาตรา 27 อันเป็นของพึงริบตามมาตรา 17 พระราชบัญญัติศาลฎีกา (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 อีกด้วย

หลักเจตนาในทางอาญากับหลักเจตนาตามกฎหมายศาลฎีกา

ก. หลักเจตนาทางอาญา

1. การกระทำโดยเจตนา ปัจจุบันโครงสร้างความผิดอาญา แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) ส่วนองค์ประกอบ⁵⁸ (tattessandmassigkeit) 2) ส่วนของความผิด⁵⁹

⁵⁷ การนำเอาบทบัญญัติมาตรา 27 มาใช้โดยตรง เช่นเดียวกับมาตรา 96 คือ มาตรา 36 แห่งพระราชบัญญัติศาลฎีกา พ.ศ. 2469 ซึ่งบัญญัติว่า "บทบัญญัติมาตรา 27 ให้ใช้บังคับแก่ของที่นำเข้ามาถูกลักลอบออกไปโดยทางไปรษณีย์ด้วย"

⁵⁸ แบ่งออกเป็นส่วนองค์ประกอบภายนอก ซึ่งประกอบด้วย ผู้กระทำ การกระทำ กรรม ผลของการกระทำ ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล และส่วนขององค์ประกอบภายใน ได้แก่ เจตนา มูลเหตุชักจูงใจ โปรดดู คณิต ณ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525), หน้า 2.

⁵⁹ เป็นส่วนที่แสดงให้เห็นว่า ผู้กระทำไม่มีอำนาจกระทำได้ เช่น ไม่มีเหตุจากการป้องกันโดยชอบตามมาตรา 68 หรือการกระทำตามมาตรา 305, 329, 331 แห่งประมวลกฎหมายอาญา เป็นต้น เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

(rechtswidrigkeit) และ 3) ส่วนของความชั่ว⁶⁰ (schuld) ซึ่งในระบบซีวิลลอว์ ถือว่าการ จะพิจารณาว่า การกระทำใดเป็นความผิดอาญาหรือไม่ ต้องพิจารณาถึงโครงสร้างทั้งสามส่วนนี้ โดยจะต้องพิจารณาตามลำดับขั้นตอนเป็นสำคัญ⁶¹

แต่ในส่วนของการวินิจฉัยความรับผิดโดยพิจารณาถึงองค์ประกอบทางจิตใจ ตามโครงสร้างความผิดอาญาดังกล่าว ยังมีความเห็นโต้แย้งกันอยู่ในบรรดานักกฎหมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศเยอรมันว่า ตำแหน่งของเจตนาควรจะอยู่ในโครงสร้างส่วนที่เป็นความชั่ว ตามทฤษฎี kausalitat ซึ่งถือว่า เจตจำนง เป็นเรื่องของความชั่ว เป็นอัตตวิสัย แยกออกจากองค์ประกอบในด้านการกระทำโดยเด็ดขาด หรือควรจะอยู่ในโครงสร้างส่วนที่เป็นองค์ประกอบความผิดตามแนวทฤษฎี Finalitat ซึ่งถือว่า องค์ประกอบทางจิตใจ เป็นเรื่องที่อยู่รวมกันกับองค์ประกอบในด้านการกระทำ คือ ผู้กระทำกระทำไปในขณะเดียวกันก็มีจุดมุ่งหมายที่จะให้เกิดขึ้นเจตจำนงของการกระทำ จึงไม่เกี่ยวกับเรื่องความชั่วเลย⁶²

ไม่ว่าจะพิจารณาว่าองค์ประกอบทางจิตใจอยู่ในส่วนของความชั่วหรือในส่วน ขององค์ประกอบความผิดย่อมแสดงในเห็นถึงการนำเอาสภาวะจิตใจมาเป็นองค์ประกอบในการ

⁶⁰ เป็นเรื่องของ "ความรู้ผิดชอบ" ถ้าบุคคลไม่รู้ผิดชอบ จะถือว่าบุคคลนั้นกระทำชั่วไม่ได้ เช่น มาตรา 65, 66, 73, 74 แห่งประมวลกฎหมายอาญา, คณิต ณ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, หน้า 2.

⁶¹ ตั้งนั้นการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาในประเทศซีวิลลอว์ปัจจุบัน จึงต้องดำเนินการตามขั้นตอนของโครงสร้างดังกล่าวโดยเริ่มพิจารณาว่า การกระทำนั้นเข้าองค์ประกอบของกฎหมายหรือไม่ เมื่อการกระทำนั้นเข้าองค์ประกอบของกฎหมายแล้วต้องพิจารณาต่อไปว่า การกระทำนั้นผิดกฎหมายหรือไม่ ซึ่งหมายถึงผู้กระทำมีอำนาจกระทำได้หรือไม่ และหากไม่มีเหตุให้ผู้กระทำมีอำนาจกระทำได้ ต้องดูที่ตัวผู้กระทำว่ามีสภาวะทางจิตใจที่สามารถตำหนิได้หรือไม่ ถ้าหากผู้กระทำมีสภาวะทางจิตใจที่ตำหนิได้ ก็ครบโครงสร้างความผิดทางอาญา โปรดดู แสง บุญเฉลิม วิชาส "ปัญหาเจตนาในกฎหมายอาญา," วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525, หน้า 5-6.

⁶² เรื่องเดียวกัน, หน้า 15-16.

รับผิดชอบทางอาญาซึ่งถือว่าถ้าขาดองค์ประกอบทางจิตใจแล้ว ก็ไม่อาจพิจารณาว่าบุคคลกระทำความผิดทางอาญาได้ โดยถือกันว่า การกระทำโดยเจตนาต้องมียุติประสงค์ประกอบอยู่สองส่วนคือ

ก) ส่วนรู้ข้อเท็จจริง อันเป็นองค์ประกอบความผิด ผู้กระทำจำเป็นต้องรู้ข้อเท็จจริง⁶³ โดยวางขอบเขตของการรู้ว่า เพียงแต่รู้ในส่วนที่เป็นข้อเท็จจริงโดยทั่ว ๆ ไปก็พอแล้ว ไม่จำเป็นต้องรู้ถึงรายละเอียดที่เฉพาะเจาะจงลงไปในขณะที่กระทำความผิด⁶⁴ เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตายไม่จำเป็นต้องรู้ว่าผู้ตายเป็นใคร

ข) ส่วนประสงค์ต่อผลหรือยอมเล็งเห็นผล เป็นส่วนที่ผู้กระทำการหรือคาดหมายได้ที่จะทำให้ส่วนขององค์ประกอบเป็นความจริง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ประสงค์ต่อผล หมายถึง ความประสงค์ที่จะให้ผลเกิดขึ้นเป็นความตั้งใจโดยตรง เช่น การนำปืนเข้าไปยิงกลุ่มคนที่กำลังประชุมอยู่ โดยมุ่งหมายให้คนใดคนหนึ่งถึงแก่ ความตาย ส่วนเจตนาย่อมเล็งเห็นผล เป็นกรณีที่รองลงมาจากเจตนาประสงค์ต่อผล กล่าวคือ ถ้าหากข้อเท็จจริงไม่ได้ความว่า ผู้กระทำโดยมุ่งหมายที่จะให้เกิดผลโดยตรงแล้วจึงจะมาพิจารณาว่าเป็นเรื่องที่ผู้กระทำอาจจะเล็งเห็นผลจากการกระทำนั้นหรือไม่ โดยพิจารณาจากจิตใจของบุคคลในฐานะ เช่นนั้นจะเล็งเห็นได้ว่าผลนั้นจะเกิดขึ้นได้หรือไม่ประการใด

2. เจตนาพิเศษ ความผิดบางฐานเพียงแต่ผู้กระทำมีเจตนาธรรมดา ยังไม่มีความผิด ต้องปรากฏด้วยว่า ผู้กระทำกระทำให้โดยมีเจตนาพิเศษตามที่กฎหมายบัญญัติเพิ่มเติมจากเจตนาธรรมดาจึงจะเป็นความผิด เจตนาพิเศษนี้จะทราบได้จากการอ่านถ้อยคำจากตัวบท ซึ่งโดยมากใช้คำว่า "เพื่อ" หรือคำว่า "โดย" เช่นคำว่า "โดยทุจริต" ซึ่งใช้ในความผิดฐานลักทรัพย์ตามมาตรา 334 เป็นต้น ความผิดมาตราใดที่ต้องการเจตนาพิเศษนอกเหนือจากเจตนาธรรมดา

⁶³ ประมวลกฎหมายเยอรมัน มาตรา 59 บัญญัติว่า "ในการกระทำความผิด ถ้าผู้กระทำไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด ถือว่าผู้กระทำไม่มีเจตนาในการกระทำความผิดนั้น" โปรดดู แสง บุญเฉลิมวิภาส, "ปัญหาเจตนาในกฎหมายอาญา," หน้า 17.

⁶⁴ คณิต ณ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525), หน้า 9. เทียบเคียงได้กับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 504/2483

บทบัญญัติมาตรานี้จะมีข้อความระบุไว้ชัดเจน ถ้าหากผู้กระทำมีแต่เพียงเจตนาธรรมดา ผู้กระทำก็ยังไม่ต้องรับผิดทางอาญา เพราะถือว่ายังขาดองค์ประกอบภายในส่วนที่ว่าด้วยเจตนาพิเศษอยู่ เจตนาพิเศษ จึงเป็นองค์ประกอบภายในเพิ่มเติมจากเจตนาธรรมดา ดังนั้น จะมีเจตนาพิเศษอยู่ ลอย ๆ โดยไม่มีเจตนาธรรมาคือประสงค์ต่อผลไม่ได้ และเจตนาพิเศษนี้จะต้อง เป็นเจตนาที่มุ่งให้เกิดผลโดยตรงเท่านั้น ไม่มีการเล็งเห็นผลดังเช่นกรณีเจตนาธรรมดา⁶⁵

กฎหมายอาญาในประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายถือว่า เจตนากระทำ ความผิดซึ่งเป็นความมุ่งหมาย แตกต่างจากเจตนาพิเศษ ซึ่งเป็นเพียงจุดเริ่มต้นเช่นเดียวกับ ประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ โดยถือว่ากรณีจะเป็นความผิดทางอาญาหรือไม่นั้น โดยปกติให้พิจารณาเฉพาะเจตนากระทำ ความผิดซึ่งถือเป็นความชั่วร้ายในตัวเอง⁶⁶ ซึ่งอาจเกิดจากเจตนาพิเศษที่แตกต่างกัน ดังนั้นการจะไปรับรู้ถึงเจตนาพิเศษเป็นเครื่องตัดสินว่า บุคคลต้องรับผิดทางอาญาหรือไม่นั้น ไม่อาจกระทำได้ เว้นแต่กรณีที่กฎหมายเขียนไว้เฉพาะกรณีว่า เจตนาพิเศษมีความสำคัญที่จะชี้ให้เห็นว่าเป็นความผิดหรือไม่เท่านั้น⁶⁷

3. ความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา⁶⁸ โดยพื้นฐานระบบกฎหมายของยุโรปเป็นระบบประมวลกฎหมายทางประวัติศาสตร์ ที่ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากระบบกฎหมายโรมัน

⁶⁵ เกียรติชจร วัจนะสวัสดิ์ มีความเห็นว่า เจตนาพิเศษก็คือมูลเหตุชักจูงใจในการกระทำ คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 หน้า 134-135. โปรดดู ฎีกาที่ 1240/2504, 638/2523, 942/2503

⁶⁶ Jerome Hall, General Principle of Criminal law, p. 84.

⁶⁷ แสง บุญเฉลิมวิภาส, "ปัญหาเจตนาในกฎหมายอาญา," หน้า 49-50.

⁶⁸ ความผิดบางฐาน มีเงื่อนไขการลงโทษทางภาวะวิสัย ซึ่งผู้กระทำเพียงแต่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบภายนอก ก็เป็นความผิดแล้ว โดยมีต้องนำเจตนาหรือประมาทเข้ามาเกี่ยวข้องเลย เช่น มาตรา 130 มีคำว่า "ซึ่งมีสัมพันธไมตรี" ผู้กระทำไม่จำเป็นต้องรู้ถึงเงื่อนไขดังกล่าวก็ต้องรับผิด ลักษณะความผิดประเภทนี้ มีผลเช่นเดียวกับความผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา โปรดดู คณิต ณ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, หน้า 3,4.

นั่นคือ ความรับผิดชอบทางอาญาจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยมีเจตนาเท่านั้น และได้ยึดถือเป็นหลักใหญ่ของกฎหมายอาญาทั่วไป จนกระทั่งต้นศตวรรษที่ 19 อันเป็นยุคที่ความคิดในทางปรัชญาแบบวิทยาศาสตร์ได้รับความนิยมสูงสุด ในทางกฎหมายได้ปรากฏสำนักความคิดแบบปฏิฐานนิยม ที่เน้นถึงการศึกษาข้อเท็จจริง ยิ่งกว่าทฤษฎี⁶⁹ แนวความคิดของสำนักนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Ferri แห่งอิตาลียืนยันว่า "ไม่มีความแตกต่างกันในสาระเลระหว่างกฎหมายอาญาและกฎหมายแพ่ง"⁷⁰ จึงมีการรับเอาหลักความรับผิดชอบในทางแพ่งซึ่งไม่มีเจตนาที่ต้องรับผิดชอบเข้ามาใช้ในกฎหมายอาญาที่เกี่ยวกับสวัสดิภาพและผลประโยชน์ของสาธารณะ โดยเริ่มจากทฤษฎีความเสี่ยง อันเป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบ เมื่อเกิดผลไม่ว่าตนอาจคาดได้หรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้เพราะในสังคมอุตสาหกรรม นั้นมีความหลากหลายซับซ้อนเกินกว่าจะนำเอาหลักกฎหมายดั้งเดิมมาใช้ได้ แนวความคิดนี้ได้ถูกนำเข้ามาใช้ในทางแพ่งก่อน แล้วขยายตัวไปสู่บทบัญญัติความรับผิดชอบทางกฎหมายอาญาที่เกี่ยวกับสวัสดิภาพและผลประโยชน์สาธารณะ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญาคือ การรักษาความสงบในสังคมที่มีอยู่เดิม หลักความรับผิดชอบทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนาจึงได้รับการยอมรับและนำมาใช้จนกระทั่งปัจจุบัน

แนวความคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาโดยไม่ต้องการเจตนาของกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ ได้เริ่มต้นอย่างจริงจังเมื่อมีการปฏิวัติอุตสาหกรรม ในศตวรรษที่ 19 ที่มีการนำเอาวิธีการผลิตแบบใหม่ที่มีความสัมพันธ์กับการผลิตแบบซับซ้อน และเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิงมาใช้ การประกอบกิจการเหล่านี้ก่อให้เกิดสภาวะที่อาจเป็นอันตรายต่อสาธารณะได้ เช่น การผลิตสินค้าเกี่ยวกับการบริโภคและอุปโภค เช่น อาหารและยา การทำให้เกิดภาวะเน่าเสีย และการประกอบกิจการในลักษณะขององค์การที่ซับซ้อนไม่อาจหาตัวผู้รับผิดชอบได้เมื่อมีการละเมิดกฎหมายอาญา จึงจำเป็นต้องกำหนดหลักความรับผิดชอบทางอาญาขึ้นใหม่เพื่อให้กฎหมายอาญาสามารถอำนวยความสะดวกต่อไปได้ โดยมีรากฐานมาจากเรื่องละเมิด ในทางแพ่งในเรื่อง

⁶⁹ พัลส์ ทัดนียานนท์, ปรัชญากฎหมายธรรมชาติ (พระนคร : เรือนแก้วการพิมพ์, 2524), หน้า 75.

⁷⁰ Ferri, Criminal Sociology (Smither ed. 1917), p.413.

เกี่ยวกับการก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญต่อสาธารณะ⁷¹ หลักเกณฑ์ที่ได้ขยายตัวไปอย่างรวดเร็วทั้งในอังกฤษและอเมริกา และได้ขยายออกไปสู่ความผิดอื่น ๆ ที่มีลักษณะกระทบกระเทือนต่อสวัสดิภาพและผลประโยชน์ของสาธารณะอย่างรวดเร็ว และก่อให้เกิดบทบัญญัติความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนาในรูปแบบต่าง ๆ ออกมาเพื่อสนองต่อความต้องการของสังคมที่มีลักษณะซับซ้อน และกำลังขยายตัวออกไปในรูปของกฎหมายที่มีลักษณะเป็นระเบียบข้อบังคับในทางบริหาร ซึ่งไม่เกี่ยวกับปัญหาในเรื่องความรับผิดส่วนบุคคล อันเป็นแนวความคิดแบบส่วนรวมนิยม เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์สาธารณะ กฎหมายเหล่านี้ถือว่าเป็นกฎหมายเทคนิค ที่เป็นหลักเกณฑ์ยกเว้นจากหลักกฎหมายอาญาทั่วไป เช่น ความผิดตามกฎหมายจราจร ยาเสพติด การซื้อขายและครอบครองวัตถุระเบิด ซึ่งความผิดเหล่านี้ไม่ต้องการเจตนาแต่ประการใด

จึงอาจกล่าวได้ว่า แนวความคิดเกี่ยวกับความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนาของประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายและประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่สำคัญ คือ ประสงค์ที่จะคุ้มครองประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ และมีลักษณะแตกต่างจากความผิดอาญาทั่วไป ดังนี้

- ก) ความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา จะปรากฏในรูปของการละเมิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสาธารณะ และเป็นความผิดที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิภาพของสาธารณชน อันเป็นการประกอบกิจการที่มีลักษณะเสี่ยงภัย⁷²
- ข) ต้องรับผิดโดยเด็ดขาดแม้ไม่มีเจตนา และได้ใช้ความระมัดระวัง

⁷¹Perkin, Perkins on Criminal Law (New York : The Foundation Press 1969), p.799. และโปรดดู Mark Kuperberg and Charles Beitz, Law Economics, and Philosophy (U.S.A. : Rowman & Allanheld Publishers, 1983), pp. 210-215.

⁷²คดี The Queen V. Stephen. L.P.1 QB 702 (1866) ศาลสั่งลงโทษจำเลย เนื่องจากทิ้งของเสีย เนื่องจากกระเบิดหินลงสู่แม่น้ำ โดยการกระทำของลูกจ้างของจำเลย แม้จำเลยจะไม่ได้เป็นผู้กระทำก็ตาม เพราะการกระทำดังกล่าวสร้างความเดือดร้อนให้แก่สาธารณะ

อันเป็นปกติวิสัย และไม่ประมาทในกิจการนั้นก็ตาม⁷³

ค) ความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงโดยทั่วไป ไม่เป็นข้อแก้ตัวให้พ้น
ความรับผิดชอบได้⁷⁴

ง. ต้องมีการกระทำ คือเป็นความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นเมื่อมีการกระทำที่
กฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิด แต่ในบางกรณีไม่มีการกระทำที่ต้องรับผิดชอบด้วย เช่น กรณีความรับผิดชอบ
ทางอาญาอันเกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น ได้แก่ ความรับผิดชอบในผลแห่งการกระทำผิดกฎหมาย
ของบุคคลอื่นซึ่งได้กระทำโดยเจตนาก่อให้เกิดผลร้ายนั้น ซึ่งถือว่า เป็นความรับผิดชอบทางอาญาที่ไม่
ต้องการเจตนา⁷⁵ เช่น หลักความรับผิดชอบของตัวการต่อการกระทำของตัวแทน เป็นต้น

จ) ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของนโยบายทางอาญาที่จะรักษาความสงบเรียบร้อย
และ เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพและประโยชน์ของสาธารณะ⁷⁶ และเป็นเรื่องของการกระทำ

⁷³คดี Parker V. Adler (1899) 1 QB 20, CP เป็นกรณีที่ศาลสั่งลงโทษจำเลยใน
กรณีที่ส่งนมที่ปลอมปนไปจำหน่ายแก่ลูกค้า โดยที่จำเลยมิได้เจตนา และมีได้เป็นผู้กระทำ โดยศาล
ให้เหตุผลว่ากรณีนี้เป็นความรับผิดชอบเด็ดขาด

⁷⁴จิตติ ติงศรัทธี, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาภาคที่ 1 ตอนที่ 1 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม
ครั้งที่ 6 (พระนคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2521), หน้า 292.
ปัจจุบันหลักเกณฑ์ข้อนี้ได้ผ่อนคลายเป็นบางแล้ว โปรดดูคดี State V. William 94 Ohio App.
249, 115 NE 2d 36, (1952)

⁷⁵Perkins, Perkins on Criminal Law 2nd ed (New York : The
Foundation Press Inc, 1969) pp 814-815. และโปรดศึกษาจากคดี Commonwealth
V. Koezwarra จำเลยเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ขายเหล้า แต่ลูกจ้างของจำเลยขายเหล้าให้เด็ก โดยที่
จำเลยไม่รู้เห็นและไม่ได้อนุญาตแต่ประการใด ศาลสหรัฐอเมริกาพิพากษาลงโทษจำคุก แต่ศาลสูงพิพากษา
กลับเป็นให้ปรับ เพราะตามกฎหมายรัฐธรรมนูญความผิดประเภทนี้ถ้าหากลงโทษจำคุกถือว่าขัดต่อ
หลักนิติธรรม

⁷⁶Smith & Hogan, Criminal Law, P.89. โปรดดูคดี Sweet V. Parsley
(1969) 1A11 ER 247 ซึ่งได้ยึดถือเป็นหลักต่อมาว่า เมื่อฝ่ายนิติบัญญัติประสงค์จะให้เป็นการ
รับผิดชอบเด็ดขาด แม้ผู้กระทำจะไม่มี เจตนา ศาลก็ต้องพิพากษาไปตามนั้น

ความผิดอาญาที่ยากต่อการพิสูจน์ความผิดของจำเลย⁷⁷

จ) สิ่งที่จะถือว่าเป็นความผิด นั้น เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด คือ เป็นการกำหนดหน้าที่ที่จะต้องใช้ความระมัดระวังอย่างสูงในระดับที่กฎหมายกำหนด อันเป็นเหตุผลทางเทคนิค ในการใช้กฎหมายเพื่อคุ้มครองควบคุมสังคมบนพื้นฐานแห่งการปกป้องผลประโยชน์สาธารณะ และรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของสังคม⁷⁸

ช) ความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา เป็นการกระทำที่กฎหมายบัญญัติขึ้นให้เป็นความผิด อันเป็นเหตุผลทางเทคนิคที่จะร่างบทบัญญัติของกฎหมายออกมา เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมตามความเหมาะสมแห่งเงื่อนไขของสภาพสังคมที่เป็นอยู่⁷⁹

ซ) ปกติจะมีเพียงโทษปรับอย่างเดียว แต่อย่างไรก็ตามก็ได้มีการนำหลักเกณฑ์นี้ไปใช้กับความผิดที่มีโทษสูงถึงจำคุกด้วย⁸⁰ ซึ่งได้แก่ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงทางการเงินสาธารณะ เพราะความผิดเหล่านี้กระทบกระเทือนถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ

ด) สำหรับความรับผิดในกรณีเกิดการละเมิดหรือฝ่าฝืนบทบัญญัติความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา ข้อสันนิษฐานความผิดจะเป็นไปตามสถานะภาพ (status offence) กล่าวคือ เมื่อบุคคลตกอยู่ในลักษณะตามที่กฎหมายกำหนดย่อมถูกสันนิษฐานว่ามีความผิด

⁷⁷ Mc Cormick 's Handbook of the Law of Evidence 2nd ed (St. Paul Minisota : West Publishing Co, 1972), 218.

⁷⁸ โปรดศึกษาจากคดี Hobbs V. Winchester Corporation ตาม Public Health Act 1875 จำเลยถูกศาลพิพากษาให้ต้องรับผิดในกรณีขายเนื้อที่ไม่ถูกอนามัย แม้ว่าผู้ขายจะไม่ว่าเนื้อไม่ถูกอนามัยก็ตาม เพราะผู้ขายต้องระมัดระวังให้มาก เพื่อป้องกันผลร้ายต่อผู้ซื้อ

⁷⁹ สถิติย์ ลิมพงศ์พันธุ์, "ลักษณะเฉพาะความผิดทางศาลอาญา," หน้า 718-719.

⁸⁰ คดี State V. Henessey 114 Wash 351, 195, Pac 211 (1929) การเข้าองค์การนอกกฎหมายโดยที่ตนไม่รู้ว่า องค์การดังกล่าวมีวัตถุประสงค์อะไร ต้องระวางโทษจำคุกถึง 10 ปี

เมื่อเกิดการกระทำความผิดขึ้น⁸¹

4. ประมาท การกระทำความผิดบางอย่าง นอกจากกระทำโดยเจตนาเป็นความผิดแล้ว การกระทำโดยประมาทก็เป็นความผิดด้วยทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 59 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งบัญญัติว่า ".....เว้นแต่จะได้กระทำโดยประมาท ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดเมื่อได้กระทำโดยประมาท"

เรื่องของประมาท เป็นสภาวะจิตใจอีกอย่างหนึ่ง คือเป็นสภาวะจิตใจที่ไม่คิดถึงอันตรายที่เกิดจากการกระทำของตน โดยที่ผู้กระทำสามารถใช้ความระมัดระวังได้แต่ไม่ได้ใช้ เป็นเหตุให้เกิดผลขึ้น⁸² การพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นการกระทำโดยประมาทต้องพิจารณาจากมาตรฐานทางภาวะวิสัย เป็นสำคัญ ซึ่งจะต้องเข้าองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) เป็นการกระทำความผิดมิใช่โดยเจตนา 2) ได้กระทำโดยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และ 3) ผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่

5. ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ความผิดทางอาญามีอยู่ด้วยกัน 2 ประเภท คือ

ก) เป็นการกระทำความผิดที่ผลไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้น ก็ถือว่าเป็นความผิด

⁸¹ คดี St. Margaret 's trust Ltd. (1958) 2 ALL ER 289, (1958) 1 WLR 22 ซึ่งเป็นคดีที่อาจก่อให้เกิดผลร้ายทางเศรษฐกิจ เมื่อไม่ปรากฏคำว่า "knowingly" ในกฎหมาย ศาลก็สันนิษฐานไปในทางที่เป็นโทษต่อจำเลย เพราะจำเลยเป็นบริษัทเงินทุน จะยกข้อแก้ตัวว่าไม่รู้ไม่ได้

⁸² มาตรา 59 วรรค 4 บัญญัติว่า "กระทำโดยประมาท ได้แก่การกระทำความผิดมิใช่โดยเจตนา แต่กระทำโดยปราศจากความระมัดระวัง ซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่" ศึกษารายละเอียดใน หยุด แสงอุทัย, คำสอนชั้นปริญญาตรี กฎหมายอาญามาตรา 1, หน้า 66.

สำเร็จแล้ว เช่น ความผิดฐานแจ้งความเท็จต่อเจ้าพนักงาน ตามมาตรา 117 เมื่อแจ้งความเท็จ ก็เป็นความผิดแล้ว เจ้าพนักงานจะเชื่อหรือไม่เชื่อถ้อยคำที่แจ้งก็เป็นความผิดสำเร็จเช่นเดียวกับ ความผิดฐานเบิกความเท็จต่อศาลตามมาตรา 118 ศาลจะเชื่อถ้อยคำของผู้กระทำความผิดหรือไม่ ก็เป็นความผิดสำเร็จ ความผิดที่ไม่ต้องการผลนี้ ไม่จำเป็นต้องพิจารณาหลักเรื่องความสัมพันธ์ ระหว่างการกระทำและผล

ข) เป็นการกระทำความผิดที่ต้องมีผลเกิดขึ้นจึงจะเป็นความผิดสำเร็จ เช่น ความผิดตามมาตรา 288, 290 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ความผิดประเภทที่ต้องพิจารณาปัญหา เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ซึ่งประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้เฉพาะกรณี ที่ผลของการกระทำความผิด ทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้น เช่น ความผิดตามมาตรา 290 ซึ่งผู้กระทำความผิดเจตนาจะทำร้ายร่างกาย แต่ผลของการกระทำเป็นเหตุให้บุคคลนั้นถึงแก่ความตาย โดย บัญญัติไว้ในมาตรา 63 "ถ้าผลของการกระทำความผิดใดทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้น ผลของ การกระทำความผิดนั้นต้องเป็นผลที่ตามธรรมชาติย่อมเกิดขึ้นได้" การกระทำความผิดประเภทที่สอง นี้ จึงมีความจำเป็นต้องนำเอาทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลมาใช้ ซึ่งมีอยู่หลาย ทฤษฎีดังนี้^{๘๓}

1) ทฤษฎีที่ถือเอาน้ำหนักแห่งเหตุเป็นประมาณ ทฤษฎีนี้ ถือเอาการ กระทำ ของบุคคลที่เป็นเหตุอันมีน้ำหนักมากในการบังเกิดผล เช่น ฟันเขี้ยวและฆาตกร รักษาไม่ได้ ถึงแก่ความตาย การฟันเขี้ยวและฆาตกรเป็นเหตุที่มีน้ำหนักมากที่สุด

2) ทฤษฎีที่ถือเอาคุณสมบัติแห่งเหตุเป็นประมาณ ทฤษฎีนี้จะต้องแยก เหตุที่อยู่หนึ่ง ๆ และเหตุที่มีกำลังเคลื่อนไหวออกจากกัน เช่น คนเป็นโรคหูดอยู่แล้วถือเป็นเหตุหนึ่ง ๆ มีผู้มาตบหูช้างที่เป็นโรคซึ่งมีกำลังเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง ถือว่าการตบหูเป็นเหตุที่ทำให้เจ้าทุกข์ ถึงแก่ความตาย

3) ทฤษฎีที่ถือเอาความเหมาะสมแห่งเหตุเป็นประมาณ เป็นทฤษฎีที่ถือ เอาการกระทำใด ๆ ซึ่งเหมาะสมจะให้เกิดผลนั้น ๆ โดยทั่วไป เป็นเหตุให้เกิดผลเช่นนั้น

^{๘๓} หยุด แสงอุทัย, "ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล," บทบัญญัติ เล่มที่ 11 (2482) : 891.

โดยพิจารณาทาง (1) ผู้กระทำ ว่าก่อนกระทำผู้กระทำสามารถเล็งเห็นผลหรือไม่ (2) พิจารณาทางด้านการกระทำนั้นเอง ว่าลักษณะการกระทำนั้นตามความรู้ความชำนาญของมนุษย์สามารถเห็นผลนั้น ๆ ก่อนกระทำหรือไม่ และ (3) พิจารณาทางลักษณะของการกระทำนั้นเอง ซึ่งแล้วแต่ว่าผู้พิพากษาจะเล็งเห็นผลนั้น ๆ ว่าเหมาะสมที่จะเกิดจากการกระทำนั้น ๆ หรือไม่เพียงไร

4) ทฤษฎีเงื่อนโซ่ ทฤษฎีนี้เชื่อว่า เหตุก่อให้เกิดผล หากการกระทำนั้น ไม่มีแล้วผลย่อมไม่เกิดขึ้น ตามทฤษฎีนี้จะมีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลโดยกว้างขวาง เช่น ก. เอาไม้ตี ข. ขาหัก ข. ไปขึ้นรถไฟไม่ทัน ต้องไปเที่ยวหลัง รถไฟเที่ยวหลังตกราง ข. ถึงแก่ความตาย ดังนั้นจะต้องถือว่าการที่ ก. เอาไม้ตี ข. ขาหักนี้ เป็นเหตุให้ ข. ถึงแก่ความตาย

ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลนี้ แต่ละประเทศเลือกใช้ไม่เหมือนกันแล้วแต่ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ตลอดจนสภาพสังคมของแต่ละประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษไม่ได้ระบุแน่ชัดว่านิยามทฤษฎีใด แต่พิจารณาจากตำราและคำพิพากษาของศาล เห็นได้ว่าปฏิบัติตามหลักทฤษฎีเงื่อนโซ่และทฤษฎีที่ถือเอาความเหมาะสมแห่งเหตุเป็นประมาณปะปนกัน ประเทศฝรั่งเศสถือเอาทฤษฎีความเหมาะสมแห่งเหตุเป็นประมาณ แตกต่างจากประเทศเยอรมันซึ่งนักกฎหมายที่มีชื่อเสียงหลายท่านนิยมใช้ทฤษฎีความเหมาะสมแห่งเหตุเป็นประมาณ แต่ศาลสูงกลับนิยมและเดินตามทฤษฎีเงื่อนโซ่ เป็นต้น

สำหรับประเทศไทย ประมวลกฎหมายอาญามีได้บัญญัติถึงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลไว้เป็นอย่างอื่น จึงต้องเป็นไปตามมาตรา 63 ซึ่งเรียกกันว่า "ทฤษฎีผลธรรมดา" เว้นแต่เป็นกรณีที่ผู้กระทำต้องการผลโดยตรงอันเป็นกรณีที่ต้องใช้ "ทฤษฎีเงื่อนโซ่" แต่มีข้อจำกัดว่า กรณีที่กระทำโดยเจตนา แต่เกิดผลนอกเหนือจากเจตนา ซึ่งเป็นผลตามธรรมดาที่เกิดขึ้นได้ และกฎหมายบัญญัติให้ต้องรับโทษ จำเลยก็ต้องรับผิดชอบแม้ไม่มีเจตนา เช่นมาตรา 290 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และถือว่า เป็นความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลอย่างหนึ่งของความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา

ดังนั้นในเรื่องความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา ซึ่งพิจารณาความผิดเฉพาะผลแห่งการกระทำโดยมิได้คำนึงถึงความชั่วร้ายทางจิตใจ ในเบื้องต้นต้องพิจารณาที่ผลของการกระทำก่อนแล้วจึงจะพิจารณาถึงความรับผิดจากความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลว่ามีความสัมพันธ์กันโดยตรงหรือไม่ และผลที่เกิดขึ้นนั้น ต้องพิจารณาได้ว่า ใกล้เคียงกันกับการกระทำ มิใช่ผลที่ห่างออกไป อันเกิดจากเหตุการณ์นอกเหนือซึ่งไม่อาจคาดได้ล่วงหน้าเข้ามาแทรกแซง ซึ่ง

จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลสะกดหยุดลง

ข. หลักเจตนาตามกฎหมายศุลกากร

เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายศุลกากรเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของรัฐ กฎหมายศุลกากรจึงมีสภาพบังคับ ด้วยการกำหนดการกระทำอันเป็นความผิดทางอาญาและกำหนดโทษไว้ในพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 พระราชบัญญัติศุลกากรฉบับนี้จึงมีลักษณะของกฎหมายอาญารวมอยู่ด้วย จึงมีผลทำให้ต้องนำบทบัญญัติในภาคหนึ่งแห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นภาคทั่วไป มาใช้กับพระราชบัญญัติศุลกากรด้วย ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 17 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งบัญญัติว่า "บทบัญญัติในภาค 1 แห่งประมวลนี้ให้ใช้ในความผิดตามกฎหมายอื่นด้วย เว้นแต่กฎหมายนั้น ๆ จะได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น" ดังนั้นกฎหมายศุลกากรในส่วนของลักษณะอาญา ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายอาญา และเมื่อไม่มีบทบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น การกระทำ ความผิดตามกฎหมายศุลกากรต้องมีเจตนาเป็นสำคัญ

1. การกระทำความผิดตามกฎหมายศุลกากรในส่วนที่ต้องการเจตนา ทั้งนี้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 17 ซึ่งเป็นลักษณะของการบัญญัติกฎหมายในระบบประมวลกฎหมาย ที่มีการท้าวความถึงกัน โดยบัญญัติหลักเกณฑ์ทั่วไปในกฎหมายฉบับหนึ่ง แล้วให้นำไปใช้บังคับในกฎหมายฉบับอื่น ๆ เป็นการยืนยันถึงเนื้อหาว่าความผิดตามกฎหมายศุลกากรต้องอยู่ในหลักความรับผิดทางอาญาทั่วไป กล่าวคือ บุคคลจักต้องรับโทษทางอาญาต่อเมื่อได้พิจารณาถึงสภาวะจิตใจอันเป็นองค์ประกอบสำคัญเสียก่อน ความผิดในลักษณะนี้มีบัญญัติไว้ในกฎหมายศุลกากรดังนี้

- ก) ความผิดตามมาตรา 27 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469
- ข) ความผิดตามมาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469
- ค) ความผิดตามมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469
- ง) ความผิดตามมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469
- จ) ความผิดตามมาตรา 5 ประกอบด้วยมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2480

ฉ) ความผิดตามมาตรา 13 ประกอบกับมาตรา 14, 15, 16 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2497

ช) ความผิดฐานฝ่าฝืนพิธีการศุลกากร ซึ่งมีอยู่มากมายกระจายอยู่ในกฎหมายศุลกากรซึ่งล้วนแต่ต้องมีเจตนาเป็นองค์ประกอบความผิดทั้งสิ้น

2. การกระทำความผิดตามกฎหมายศุลกากรในส่วนที่ไม่ต้องอาศัยเจตนา เนื่องจากความผิดทางศุลกากรบางฐาน เป็นความผิดเทคนิคที่มีลักษณะพิเศษ จึงยากที่จะนำหลักการที่ว่า "กรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา (acta exteriora indicent interior secreta)" มาใช้ให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะลักษณะชายแดนเมื่ออาณาเขตกว้างขวางยากที่จะควบคุมการนำเข้าหรือส่งออก ประกอบกับเป็นความผิดที่เกี่ยวข้องกับเอกสาร รวมทั้งพิธีการศุลกากรที่ยุ่งยากซับซ้อน ทำให้ยากต่อการพิสูจน์และสรุปว่า แท้ที่จริงแล้วผู้นำเข้าหรือส่งออกมีเจตนาที่แท้จริงอย่างไร ด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงได้กำหนดการกระทำบางอย่างที่พิสูจน์เจตนาได้ยากยิ่ง เป็นความผิดโดยไม่ต้องคำนึงถึงเจตนา ดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 ว่า "การกระทำที่บัญญัติไว้ในมาตรา 27 และมาตรา 99 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 นั้นให้ถือว่า เป็นความผิดโดยมิพักต้องคำนึงถึงว่าผู้กระทำความผิดกระทำโดยประมาทเลินเล่อหรือหาไม่"

อันที่จริงแล้วการกำหนดเรื่องการยกเว้นหลักเจตนาตามมาตรา 16 นี้ คงเป็นความประสงค์ของผู้บัญญัติกฎหมายที่จะตัดปัญหาเกี่ยวกับการพิสูจน์เจตนา ซึ่งยากแก่การพิสูจน์เป็นสำคัญ ดังเช่นหลักกฎหมายในต่างประเทศซึ่งได้กำหนดความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนาไว้ในกฎหมายศุลกากร เช่น Loi du 9 Floreal an VII ของประเทศฝรั่งเศสและ The Customs Consolidate Act. 1876 ของประเทศอังกฤษ⁸⁴ เป็นต้น

3. ไม่เจตนา ไม่ประมาท ในกฎหมายศุลกากร ดังได้กล่าวมาแล้วว่า เจตนา

⁸⁴ สลิตย ลิมพงค์พันธุ์, "ลักษณะเฉพาะความผิดทางศุลกากร," หน้า 719-720.

เป็นสภาวะจิตใจที่เป็นองค์ประกอบภายในของโครงสร้างความผิดอาญา แต่การกระทำความผิดอาญาบางฐาน แม้ผู้กระทำจะมีได้มีเจตนาแต่ได้กระทำไปโดยประมาท กฎหมายก็บัญญัติให้ต้องรับผิด ซึ่งถือว่าเป็นข้อยกเว้น และนอกจากนั้นยังมีการกระทำความผิดบางเรื่อง ซึ่งแม้ว่าผู้กระทำจะไม่เจตนาและไม่ประมาทผู้กระทำก็ยังคงต้องรับผิดอันเป็นลักษณะของความผิดโดยเด็ดขาด ซึ่งเมื่อพิจารณาจากถ้อยคำในตัวบท มาตรา 59 วรรคแรกตอนท้ายแห่งประมวลกฎหมายอาญาที่ว่า "เว้นแต่ในกรณีที่ถูกกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งให้ต้องรับผิดแม้ได้กระทำโดยไม่มีเจตนา" คำว่า "ไม่มีเจตนา" ในที่นี้ หมายถึง "ไม่เจตนาหรือไม่ประมาท" นั้นเอง⁸⁵

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวทำให้พระราชบัญญัติศาลการ (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 มาตรา 16 ซึ่งบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่า "การกระทำที่บัญญัติไว้ในมาตรา 27 และมาตรา 99 แห่งพระราชบัญญัติศาลการ พุทธศักราช 2469 ให้ถือว่า เป็นความผิดโดยมีพักต้องคำนึงว่าผู้กระทำมีเจตนาหรือกระทำโดยประมาทเลินเล่อหรือไม่" เป็นความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความผิดทั้งสองมาตราดังกล่าวข้างต้น เป็นความผิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจและความมั่นคงทางการเงินของรัฐ หากจะให้มีการพิสูจน์ว่า ผู้กระทำผิดมีเจตนาหรือประมาทเสียก่อนจึงจะลงโทษได้ การลงโทษก็จะกระทำได้ยากยิ่ง และจะทำให้ผู้กระทำผิดรอดพ้นจากการลงโทษได้โดยง่าย⁸⁶

หลักเกณฑ์เกี่ยวกับ ความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนานี้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปไม่ว่าในประเทศภาคพื้นยุโรป ในประเทศอังกฤษ หรือในประเทศสหรัฐอเมริกา มีพระราชบัญญัติหลายฉบับที่ออกโดยรัฐสภาและศาลตีความว่าเป็นเรื่องความรับผิดโดยเด็ดขาด ซึ่งความผิดส่วนใหญ่มักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความปลอดภัย สุขภาพ และอนามัยของประชาชนรวมทั้งความมั่นคงทางการเงินและเศรษฐกิจ เช่น มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการขายเนื้อสัตว์ที่ไม่เหมาะสมแก่การบริโภค (แม้ผู้ขายจะไม่รู้ว่าเนื้อนั้นเสียก็ต้องรับผิด) หรือกรณีเจ้าของโรงงานปล่อยน้ำ

⁸⁵ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 199.

⁸⁶ เหตุผลที่นำเอาหลักความรับผิดเด็ดขาดมาใช้ในกฎหมายศาลการก็คือ รัฐมีนโยบายที่จะแก้กฎหมายให้สอดคล้องกับสภาวะเศรษฐกิจ สังคม และนโยบายด้านอื่น ๆ โดยการตัดการการพิสูจน์ความผิดซึ่งรัฐอยู่ในฐานะเสียเปรียบ โปรดดู บันทึกกระทรวงการคลัง ลงวันที่ 5.1.2481

เสียลงแม่น้ำ (แม้ว่าการที่น้ำเสียไหลลงใต้มแม่น้ำจะเกิดจากเครื่องกรองน้ำที่พร่องโดยเจ้าของโรงงานไม่รู้ก็ตาม) กรณีนี้ ศาลอังกฤษให้เหตุผลว่าหากจะต้องพิสูจน์ว่าเจ้าของโรงงานเจตนาหรือประมาทเสียก่อนผู้กระทำผิดจะรอดพ้นจากการถูกลงโทษได้ การใช้หลักเรื่อง ความรับผิดชอบอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา จึงเป็นการตอบสนองเจตนารมณ์เพื่อให้สังคมมีความปลอดภัย ประชาชนมีสวัสดิภาพดี และมีให้มักธุรกิจทั้งหลายกระทำในสิ่งที่ไม่ควร เช่น การหลีกเลียงค่าอากร เป็นต้น ดังนั้นเราจึงต้องยอมให้มีการลงโทษผู้บริสุทธิ์บ้างเป็นครั้งคราวเพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวมไว้⁸⁷

4. หน้าที่นำสืบและภาระการพิสูจน์เจตนา

ในคดีอาญา โจทก์จะต้องมีหน้าที่นำสืบก่อนเสมอ⁸⁸ เพราะตามธรรมดาโจทก์จะต้องกล่าวอ้างความผิดที่ได้ฟ้อง พร้อมทั้งการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิดข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้น ๆ อีกทั้งบุคคลและสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควร เท่าที่จะทำให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี ฉะนั้นสิ่งที่โจทก์กล่าวอ้างมานี้จึงตกเป็นภาระพิสูจน์ของฝ่ายโจทก์ แต่เมื่อจำเลยรับหรือถือได้ว่าจำเลยรับ โจทก์ก็หมดภาระที่จะต้องพิสูจน์ไป⁸⁹

แต่กฎหมายศุลกากรนั้น มีหลักอยู่อันหนึ่งซึ่งเหมือนกันหรือเป็นไปในทำนองเดียวกันคือ เปลี่ยนภาระพิสูจน์ (Burden of Proof) ไปให้แก่ฝ่ายจำเลย เช่นกฎหมายศุลกากรอังกฤษ ค.ศ. 1952 มาตรา 290 (2) กฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาความอาญาสหรัฐอเมริกา หมวด 27 ว่าด้วยความผิดทางศุลกากร มาตรา 545 กฎหมายศุลกากรออสเตรเลีย ค.ศ. 1901-1959 มาตรา 233 และกฎหมายศุลกากรสหพันธมลยา ค.ศ. 1952 มาตรา 115 และกฎหมาย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁸⁷ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 203-205.

โปรดศึกษาจาก Richard A. Posner, Economic Analysis of Law (U.S.A.: Little, Brown and Company, 1977), p 175.

⁸⁸ โปรดดูมาตรา 174 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

⁸⁹ ประมูล สุวรรณศรี, คำอธิบายกฎหมายลักษณะงาน (พระนคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2510), หน้า 55, 59.

ศุลกากรไทยคือ พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2469 มาตรา 100^{๑๐}

สำหรับกฎหมายศุลกากรไทย พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2469 มาตรา 100 บัญญัติว่า "ในการฟ้องร้องคดีอันเกี่ยวข้องกับของซึ่งต้องยึดเพราะไม่เสียภาษี หรือเพราะเหตุพึงรับโดยประการอื่นก็ดี หรือเพื่อยึดเอาค่าปรับตามพระราชบัญญัตินี้ก็ดี ถ้ามีข้อโต้เถียงเกิดขึ้นว่า ค่าภาษีสำหรับของนั้น ๆ ได้ส่งชำระถูกต้องแล้วหรือไม่ หรือว่าของนั้น ๆ ได้นำเข้ามา ได้ขนขึ้นจากเรือ ได้ส่งออก ได้บรรทุกลงเรือ ได้ย้ายขนไป ได้เก็บ ได้ขาย หรือได้จัดการอย่างอื่นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ใช่รู้ ท่านว่าหน้าที่พิสูจน์ตกอยู่กับเจ้าเลยทุกคดีไป"

แต่อย่างไรก็ตามส่วนใหญ่ศาลยังใช้บทบัญญัติดังกล่าวในขอบเขตจำกัด กล่าวคือใช้เฉพาะกรณีที่เป็นการลักลอบเข้ามาหรือออกไป หรือเป็นการหลีกเลี่ยงโดยเจตนาจัดจลค่าภาษี หากจำเลยต่อสู้ว่าจำเลยชื่อในราชอาณาจักร ศาลจะไม่นำมาตรา 100 มาใช้บังคับ^{๑๑} อย่างไรก็ตาม มีคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับเรื่องนี้ที่ได้วินิจฉัยไว้ว่า ถ้าข้อเท็จจริงได้ความว่าของกลางเป็นของต่างประเทศที่ต้องเสียภาษีแล้วก็เป็นหน้าที่ของจำเลยที่ต้องพิสูจน์ต่อไปว่า ของกลางดังกล่าวได้เสียภาษีถูกต้องแล้ว^{๑๒} ซึ่งนับเป็นคำพิพากษาศาลฎีกาที่นำหลักการผลักภาระพิสูจน์ให้แก่จำเลยตามกฎหมายศุลกากรมาใช้อย่างจริงจังที่สุด

^{๑๐}ศึกษารายละเอียดได้จาก, คำพิพากษาศาลฎีกา (ตัวอย่าง) กรมศุลกากร (พระนคร : พฤษภาคม 2504), หน้า 77-79. เช่นกฎหมายศุลกากรออสเตรเลีย ค.ศ.1901-1959 มาตรา 233 บัญญัติว่า

"(1) No person shall-(a) (b) (c)....(d) unlawfully convey or have in his possession any smuggled goods or prohibited imports or prohibited exports.

(2) It shall not be lawful for any person to convey or have in his possession without reasonable excuse (proof whereof shall lie upon him) any smuggled goods or prohibited imports."

^{๑๑}คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 979/2479, 1492-1498/2479, 211-217/2482, 1038/2507, 1881/2515.

^{๑๒}คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 70/2503, 203/2520.

ยิ่งไปกว่านั้นกฎหมายศาลการยังได้บัญญัติข้อสันนิษฐานที่เป็นคุณแก่ศาลการไว้ ในมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติศาลการ (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2497 ว่า "ภายในบริเวณพิเศษนั้น ผู้ใดมีสินค้าของตนหรือผู้อื่นให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า สินค้านั้นเป็นสินค้าที่ยังไม่ได้ชำระค่าอากรเว้นแต่จะได้แสดงให้เห็นเป็นที่พอใจว่าได้ชำระอากรแล้ว"

การผลักการการพิสูจน์ให้ฝ่ายจำเลยโดยตรงตามมาตรา 100 กิติ การตั้งข้อสันนิษฐานให้เป็นคุณแก่ฝ่ายเจ้าพนักงานหรือโจทก์ เพื่อให้ตกเป็นภาระแก่ฝ่ายจำเลยที่จะต้องพิสูจน์ว่าข้อเท็จจริงมิได้เป็นไปตามข้อสันนิษฐานกิติ เป็นคนละปัญหากับการนำสืบก่อนหลัง เรื่องนำสืบก่อนหลังไม่มีปัญหาแต่ประการใด เพราะในคดีอาญาโจทก์จะต้องนำสืบก่อนเสมอแต่เมื่อมีข้อสันนิษฐานไว้ในกฎหมายเป็นคุณแก่โจทก์ โจทก์มีภาระพิสูจน์แต่เพียงให้เข้าเงื่อนไขแห่งการที่จะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้น ตามหลักการในประมวลกฎหมายวิธีความแห่งมาตรา 84 วรรคสอง ประกอบกับมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การที่กฎหมายศาลการผลักการการพิสูจน์ไปให้แก่ฝ่ายจำเลย และกำหนดข้อสันนิษฐานความผิดให้เป็นคุณแก่ฝ่ายศาลการนั้น น่าจะเป็นเพราะเกิดจากความจำเป็นบังคับเพื่อผลประโยชน์ของบ้านเมืองประการหนึ่ง และโดยเหตุที่เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องที่อยู่ในความรู้เห็นของจำเลยฝ่ายเดียว หรือฝ่ายจำเลยสามารถแสดงความบริสุทธิ์ได้โดยง่ายอีกประการหนึ่ง^{๑๓} การกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวจึงไม่เป็นเหตุให้เสียความยุติธรรมประการใด นานาประเทศจึงใช้หลักเกณฑ์ในเรื่องนี้คล้ายคลึงกัน

ลักษณะพิเศษที่ว่าด้วยความรับผิดชอบอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา ตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศาลการ (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 การผลักการการพิสูจน์ให้ตกแก่ฝ่ายจำเลยตามมาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติศาลการ พ.ศ. 2469 และการกำหนดข้อสันนิษฐานความผิดให้เป็นคุณแก่ฝ่ายศาลการนั้น ย่อมแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนแล้วว่าความผิดทางศาลการต่างกับความผิดทางอาญาทั่วไป เพราะหลักการสำคัญเกี่ยวกับเรื่องเจตนา และการใช้อำนาจในการให้ความยุติธรรม แตกต่างไปจากหลักในความผิด และการดำเนินคดีอาญาทั่วไปเป็นอย่างมาก ดังนั้น การ

^{๑๓} เกี่ยวกับเรื่องข้อสันนิษฐาน โปรดดูรายละเอียดใน เข็มชัย ชูติวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2529), หน้า 42, 43.

ใช้กฎหมายศาลอากรจึงต้องคำนึงความแตกต่างดังกล่าว โดยวิเคราะห์ถึงวัตถุประสงค์หรือเจตนารมณ์ของกฎหมายที่แตกต่างไปจากกฎหมายอาญาทั่วไป เป็นสำคัญด้วย

ดังนั้น เมื่อเป็นที่ประจักษ์ชัดแล้วว่า ความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากร ตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 ประกอบกับมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 กฎหมายมีเจตนารมณ์ที่จะให้ความผิดฐานนี้ เป็นความผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา ซึ่งหมายความว่า กฎหมายมีเจตนารมณ์ที่จะละทิ้งคุณธรรมของหลักเจตนา เพื่อวัตถุประสงค์หลักในการป้องกันสังคมโดยรวม ทั้งนี้ เพราะการพิสูจน์เจตนาในความผิดฐานนี้กระทำได้ยาก จึงอาจกล่าวได้โดยสรุปว่า ในความผิดฐานนี้สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้โดยไม่ต้องพิสูจน์เจตนาแต่ประการใด^{๙๔}

5. มาตรการให้ความเป็นธรรมในทางกฎหมายตามพระราชบัญญัติศุลกากร

การนำหลักความรับผิดชอบทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนามาใช้มีผลกระทบต่อการบังคับใช้กฎหมาย และยังได้รับการโต้แย้งไม่เห็นด้วยอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยเหตุผลที่ว่า การลงโทษบุคคลซึ่งไม่มีการกระทำใด ๆ ที่จะตำหนิเตียนได้เลยนั้นเป็นการลงโทษที่ไม่เป็นธรรม เพราะบุคคลนั้นถูกตราหน้าว่าเป็นอาชญากร ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้กระทำความผิดอันจะถูกตำหนิเตียนทางศีลธรรมได้เลย^{๙๕} แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันความรับผิดชอบทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา ยังได้รับการยอมรับและบังคับใช้อย่างกว้างขวาง ทั้งนี้ เนื่องจากเห็นว่าหลักความรับผิดชอบทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนามีประโยชน์และมีความจำเป็นดังต่อไปนี้คือ

1. เป็นการตัดปัญหาความยากลำบากในการพิสูจน์เจตนาในการกระทำ ความผิดบางอย่าง ทั้งนี้ เพราะโดยสภาพแห่งความผิดมีความสลับซับซ้อนและถ้าไม่มีการควบคุมด้วย

^{๙๔} สุเมธ กัฬรัตน์, "การพิสูจน์เจตนาในทางอาญา," วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2527, หน้า 163.

^{๙๕} La Fave, Criminal Law, p 222 ซึ่งอ้างบทความของ Packer, Mens Rea and the Supreme Court 1962 Supreme Court Review, 107, 109.

มาตรการที่เหมาะสมทางกฎหมายอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม เช่นความผิดเกี่ยวกับการเงินและการคลัง^{๑๖}

2. ทำให้การดำเนินคดีเป็นไปโดยสะดวกรวดเร็ว ทั้งนี้เพราะไม่มีปัญหาการพิสูจน์เจตนา

3. ทำให้รัฐสามารถออกกฎหมายในทางคุ้มครองสวัสดิภาพของสังคมได้กว้างขวางยิ่งขึ้น เป็นการปรับปรุงกฎหมายให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและเงื่อนไขของสังคม โดยมีหลักการแห่งการรักษาความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัยของสังคมเป็นสำคัญ^{๑๗}

4. ความรับผิดชอบทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนามีผลในการยับยั้งในการป้องกันมิให้เกิดการกระทำที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่สาธารณะได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นความรับผิดชอบที่ไม่ต้องการเจตนาจะทำให้ผู้ประกอบการใช้ความระมัดระวังมากกว่าปกติ^{๑๘}

เมื่อพิจารณาแล้ว ความรับผิดชอบอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา โดยหลักการสูงสุดก็คือ การรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม เช่นเดียวกับหลักกฎหมายอาญาทั่วไปนั่นเอง ข้อแตกต่างคงมีเพียงการคุ้มครองประโยชน์ของส่วนบุคคล และส่วนรวม ซึ่งความผิดอาญาที่ไม่ต้องการเจตนามุ่งรักษาประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่า แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อมิให้เกิดความรู้สึกว่าสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลถูกระทบมากเกินไปจนกระทั่งสูญเสียความเป็นธรรม กฎหมายจึงจำเป็นต้องมีมาตรการผ่อนคลายทัศนคติของปัจเจกชนที่จะมองว่ากฎหมายมุ่งหมายที่จะรักษาประโยชน์ของรัฐ หรือถือเอาความสะดวกในการบริหารจนทำให้กฎหมายที่บังคับใช้กลายเป็นกฎหมายที่บังคับเอาแก่ผู้อยู่ใต้ปกครองแต่ฝ่ายเดียว ดังนั้นการใช้หลักความรับผิดชอบอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา จึงจำเป็นต้องใช้ภายในขอบเขตจำกัด และต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้

^{๑๖}Williams, Criminal Law the General Part (London, Steven and Son, 1969), p 157.

^{๑๗}Johanes Adenaes, The Future of Criminal Law. (1971) crime L. R 626-627.

^{๑๘}เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1, หน้า 207.

1. ความรับผิดชอบทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา มิได้ใช้ได้ เป็นการทั่วไป ความผิดใดจะเป็นความผิดอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา กฎหมายต้องบัญญัติไว้แจ้งชัด⁹⁹
  2. ควรจำกัดขอบเขต โทษที่ลงแก่ผู้ฝ่าฝืน ซึ่งมีผู้เสนอแนะว่าโทษทางอาญาควรเป็นเรื่องปรับ หรือริบทรัพย์สินเท่านั้น ไม่ควรมีการลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิด¹⁰⁰
  3. ยอมรับให้มีการต่อสู้ในทางยกเว้นโทษ ได้กว้างขวางขึ้นมิใช่เป็นความผิดเด็ดขาดจริง ๆ ซึ่งอาจก่อให้เกิดแรงกดดันในสังคมว่ากฎหมายขาดความยุติธรรม¹⁰¹
  4. ต้องจำกัดอยู่ในขอบเขตของประเภทความผิดเทคนิคที่เกิดจากข้อห้าม¹⁰²
- การนำหลักความผิดอาญาที่ไม่ต้องการเจตนามาใช้ในทางศาลการตามบทบัญญัติมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศาลการ (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 ก็เป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น กล่าวคือ รัฐมีความจำเป็นต้องนำเอามาตรการทางกฎหมายอาญามาใช้กับปัญหาของการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมโดยรวม ซึ่งหากอาศัยหลักกฎหมายอาญาทั่วไปย่อมไม่อาจพิสูจน์ให้เห็นเจตนาได้หรือแม้แต่การพิสูจน์ว่าได้กระทำโดยประมาทก็ตาม ดังนั้นกฎหมายจึงตัดปัญหาเรื่องเจตนาออกไปโดยถือเอาแต่การกระทำและผลร้ายที่เกิดขึ้นเท่านั้นก็เพียงพอแล้วที่จะลงโทษจำเลย¹⁰³ ซึ่งก่อให้เกิดผลดีในทางยับยั้งบุคคลอื่นที่ดำเนินธุรกิจแบบเดียวกันให้ใช้ความระมัดระวังสูงยิ่งขึ้นที่จะไม่ปล่อยให้มีผลร้ายเช่นนั้นออกสู่สาธารณะได้ แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการสร้างความสมดุลระหว่างผลประโยชน์ของรัฐและผลประโยชน์ของเอกชนให้เกิดความ

⁹⁹ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 199.

¹⁰⁰ La Fave, Criminal Law, p 223 ซึ่งอ้าง The American Law Institute, Model Penal Code, s.2.05 (1) (a).

¹⁰¹ Herbert L.Packer, The Limits of the Criminal Sanction. (California, : Stanford University Press 1968), p129.

¹⁰² Ibid, p 129.

¹⁰³ โปรดดูหลักการและเหตุผลในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติศาลการ (ฉบับที่ 9) พุทธศักราช 2482 ตามรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร สมัยที่ 2 ชุดที่ 3 พ.ศ.2482 เล่ม 2 (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยนิเทศ, 2482), หน้า 779-785.

เป็นธรรม กฎหมายศุลกากรจึงได้สร้างมาตรการทางกฎหมายเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลตามสมควรแก่การประกอบธุรกิจ และเพื่อแสดงให้เห็นว่ารัฐมิได้มีกฎหมายเพื่อบังคับเอาแก่ผู้ อยู่ได้ปกครองฝ่ายเดียว ดังต่อไปนี้คือ

1. กฎหมายศุลกากรมิได้นำหลักความรับผิดชอบทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา มาใช้เป็นเกณฑ์ทั่วไปแต่จำกัดขอบเขตไว้แน่ชัดเพียงความผิดบางฐานที่ต้องการให้บุคคลต้องรับผิดชอบ ไม่มีเจตนาหรือประมาท ทั้งนี้เป็นไปตามความในมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 ว่า "การกระทำที่บัญญัติไว้ในมาตรา 27 และมาตรา 99 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พุทธศักราช 2469 นั้น ให้ถือว่าเป็นความผิดโดยมิพักต้องคำนึงถึงว่าผู้กระทำความผิดเจตนาหรือประมาท เลินเล่อหรือหาไม่"
2. ถึงแม้ว่าความผิดตามมาตรา 27 จะมีโทษสูงถึงจำคุกก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติฝ่ายศุลกากรและฝ่ายบริหารก็ได้ลงโทษถึงจำคุกแต่ประการใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชั้นฝ่ายบริหาร กฎหมายศุลกากรยังเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดทำความตกลงระงับคดี¹⁰⁴ โดยไม่ต้องนำไปฟ้องคดีต่อศาลเสมอไปและในที่สุดก็ได้รับความพอใจทั้งสองฝ่ายในการตกลงเกี่ยวกับโทษ อย่างไรก็ตามจำกัดทั้งนี้เพราะกฎหมายศุลกากรกำหนดโทษในลักษณะโทษทางการคลัง ซึ่งสามารถตกลงกันได้ ในชั้นของฝ่ายบริหารอย่างกว้างขวาง เป็นการผ่อนคลายความเด็ดขาดในเรื่องโทษ
3. พิธีการศุลกากรบางอย่างที่เกี่ยวข้อง ซึ่งดูเหมือนจะเป็นการยุ่งยากอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสำแดงราคา ชนิด และคุณภาพของ แต่กฎหมายศุลกากรก็เปิดโอกาสให้ผู้นำเข้ายื่นคำร้องขอเปิดตรวจของ (Bill of Sight) เสียก่อนก่อนที่จะสำแดงรายละเอียด เพื่อป้องกันมิให้ผู้นำเข้าหรือผู้ส่งออกต้องเสี่ยงต่อการกระทำความผิดตามกฎหมายศุลกากร โดยไม่รู้ ทั้งนี้เป็นไปตามความในมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 ซึ่งบัญญัติว่า "ถ้าผู้นำของใด ๆ เข้ามาไม่สามารรถทำใบขนสินค้าสำหรับของนั้น ๆ ได้ เพราะยังไม่ทราบรายการบริบูรณ์ จะยื่นใบขอเปิดตรวจตามแบบที่อธิบดีต้องการก็ได้....."
4. ในกรณีที่ทำเป็นต้องอาศัยการตีความซึ่งกฎหมายได้ตระหนักถึงความยุ่งยากที่อาจจะเกิดขึ้น ดังเช่นการจัดประเภทพิกัดสินค้า พระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ.

¹⁰⁴โปรดดูมาตรา 102, 102 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469

2531 ก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์การตีความไว้โดยชัดแจ้ง และหากกรณียังเป็นที่ยังสงสัย กรมศุลกากรก็ยังได้กำหนดคู่มือในการอธิบายเพื่อกำหนดประเภทนิกัตหรือกรณีที่ไม่อาจทราบได้อย่างแท้จริง กรมศุลกากรก็เปิดโอกาสให้สอบถามประเภทนิกัตก่อนสำแดงในใบขนสินค้า¹⁰⁵ สำหรับในส่วนของการจัดประเภทสินค้านั้น ฝ่ายบริหารก็ได้พยายามปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องที่มีอยู่เดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัญหาการตีความ โดยได้ปรับปรุงพระราชกำหนดนิกัตอัตราศุลกากรฉบับใหม่ ซึ่งเพิ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2531 ซึ่งได้แยกประเภทนิกัตลงไปในรายละเอียดยิ่งขึ้นกว่าเดิมซึ่งเป็นที่คาดหวังว่าจะแก้ปัญหาได้ในอนาคต ดังได้กล่าวแล้วในบทที่ 2

5. ในปัจจุบันในส่วนของราคาทางศุลกากรยังมีปัญหาอยู่ไม่น้อย ถึงแม้ว่าจะได้มีประกาศกรมศุลกากร นิยามคำว่า ราคา เอาไว้แล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีความไม่ชัดเจนอยู่ ดังนั้น เพื่อแก้ปัญหาในด้านราคา ในกรณีมีข้อโต้แย้งกรมศุลกากรก็ได้เปิดโอกาสให้มีการวางประกันเพื่อรับของไปก่อน แล้วให้ผู้นำเข้าหรือผู้ส่งออกยื่นหลักฐานแสดงเหตุผลและที่มาของราคาของตนให้กรมพิจารณาปรับราคาของตนในภายหลังได้¹⁰⁶

แต่อย่างไรก็ตามในทัศนะของผู้เขียนเห็นว่า ควรที่จะให้กฎหมายศุลกากรมีมาตรการให้ความเป็นธรรมในทางกฎหมายสมบูรณ์ยิ่งขึ้น กล่าวคือ สมควรที่จะต้องพิจารณาไปถึงระยะเวลาในการดำเนินงานในฝ่ายบริหารในด้านการจัดเก็บภาษี ด้านการดำเนินคดี การพิจารณานิกัตอัตราศุลกากร และราคา ด้วยว่าควรที่จะพยายามดำเนินการอย่างรีบด่วน ขจัดปัญหาความล่าช้าและจะต้องกำหนดเวลาแน่นอนในการดำเนินงานของรัฐเพื่อบริการประชาชน เพราะปัญหาดังกล่าวจะนำมาซึ่งการเสียเวลา กำลังทรัพย์ของประชาชน ก่อให้เกิดการเสี่ยงและการเพิ่มต้นทุน

¹⁰⁵โปรดศึกษาได้จากหลักเกณฑ์การตีความในภาค 1 พระราชกำหนดนิกัตอัตราศุลกากร พ.ศ. 2531. และในปัจจุบันกรมศุลกากรได้กำหนดคู่มือในการจัดประเภทนิกัตไว้แล้ว เรียกว่า Explanatory Notes : EN

¹⁰⁶โปรดศึกษาได้จากมาตรา 112 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 ในปัจจุบัน การพิจารณาราคาถือเป็นนโยบายที่สำคัญที่จะให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการอย่างรีบด่วน หากฝ่าฝืนเจ้าหน้าที่อาจต้องรับโทษ แต่อย่างไรก็ตาม ในส่วนนี้ก็ยังเป็นเรื่องของการบริหารภายในเท่านั้น ซึ่งจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกันอยู่ตลอดเวลา

ในอันที่จะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของราคาสินค้าหรือบริการ ดังนั้นถ้าหากจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นกับทุกฝ่าย ควรกำหนดให้มีการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ โดยการกำหนดขั้นตอนระยะเวลาที่เปิดเผยแผ่แผน และต้องบัญญัติไว้ในกฎหมายเป็นสำคัญ¹⁰⁷ แต่เนื่องจากกฎหมายศุลกากรไม่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับเรื่องนี้เอาไว้ ในทัศนะของผู้เขียนจึงเห็นว่าสมควรได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย กำหนดขั้นตอนและระยะเวลาในการดำเนินงานของฝ่ายบริหารไว้อย่างแน่นอน และเปิดเผยแก่ประชาชน ซึ่งจะทำให้ มาตรการให้ความเป็นธรรมในทางกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติศุลกากร เกิดความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

บทวิเคราะห์ปัญหาการใช้กฎหมายศุลกากรเกี่ยวกับความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากร

ในด้านโครงสร้างความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากรตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 มีปัญหาที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง ซึ่งมีผลต่อการบังคับใช้กฎหมายฐานนี้มาโดยตลอด ตั้งแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบัน และยังมิได้หาข้อสรุปให้เป็นที่แน่ชัดว่า ที่ถูกต้องควรเป็นอย่างไร ปัญหาที่กล่าวถึงนี้คือปัญหาเกี่ยวกับองค์ประกอบภายในของความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากร อันได้แก่องค์ประกอบ "เจตนา" และ "เจตนาจะฉ้อค่าภาษีของรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว" ซึ่งเป็นปัญหาที่ฝ่ายตุลาการมีความเห็นแตกต่างจากฝ่ายบริหารซึ่งมีอำนาจถึงตุลาการตามกฎหมาย เป็นเหตุให้แนวทางการยุติข้อพิพาทไม่มีบรรทัดฐานที่แน่นอน และ ไม่มีหลักประกันทางกฎหมายที่ดีพอที่จะทำให้กฎหมายศุลกากรเป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพราะภาคเอกชนมีอัตราเสี่ยงสูงในเชิงเศรษฐกิจ ในขณะที่ภาครัฐบาลก็เกิดความไม่มั่นใจในอำนาจบังคับของกฎหมาย อันเป็นผลเสียต่อการบริหารงานภาษีอากรให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป็นเหตุให้กฎหมายขาดความเป็นมาตรฐาน จนกระบวนการยุติธรรมไม่อาจเข้ามายุติข้อพิพาทได้อย่างมีประสิทธิภาพ

¹⁰⁷ ปรดศึกษาจากบรรดาศักดิ์ อูร์รณโธ, "การปฏิบัติราชการเพื่อประชาชน" เอกสารการปรับปรุงกฎหมายเพื่อการพัฒนา โครงการศึกษานโยบายสาธารณะชุดที่ 2 ฉบับที่ 4 (พฤศจิกายน 2530) หน้า 2.

สาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งก็คือ องค์กรทั้งสองมีแนวความคิด (concept) ต่อกฎหมายศุลกากรแตกต่างกัน กล่าวคือ องค์การบริหารมีความเห็นว่า กฎหมายศุลกากรเป็นกฎหมายมหาชนทางเศรษฐกิจ มีลักษณะพิเศษเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของรัฐในด้านการจัดเก็บภาษีอากรหรือเพื่อตอบสนองรัฐประศาสน์นโยบายด้านใดด้านหนึ่งหรือในหลายด้าน ดังนั้นอำนาจบังคับและบทลงโทษจึงมีลักษณะพิเศษที่ไม่อาจนำเอาลักษณะทั่วไปของกฎหมายอาญามาใช้ ในขณะที่ฝ่ายศาลยุติธรรมยังมีความเห็นไปในแนวความคิดดั้งเดิมว่า ในส่วนของอาญาไม่ว่าจะอยู่ในกฎหมายใด ยังคงต้องนำเอาหลักทั่วไปของกฎหมายอาญามาบังคับใช้ทั้งสิ้น ปัญหาที่ไม่ลงรอยกันนี้ ได้มีผู้เสนอให้มีการแก้ไขกฎหมายศุลกากรให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อขจัดปัญหาในด้านโครงสร้างที่เกี่ยวกับ "เจตนา" และ "เจตนาจะฉ้อค่าภาษีของรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว" ให้หมดสิ้นไปเมื่อปี พ.ศ. 2481

ฝ่ายบริหารโดยกระทรวงการคลังได้พยายามที่จะแก้ไขกฎหมายศุลกากรและต่อมาสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติเห็นชอบโดยเอกฉันท์ผ่านร่างกฎหมายออกใช้ เป็นพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 โดยมีบทบัญญัติในมาตรา 16 ว่า "การกระทำที่มีบัญญัติไว้ในมาตรา 27 และมาตรา 99 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากรพุทธศักราช 2469 นั้น ให้ถือว่าเป็นความผิดโดยมิพักต้องคำนึงว่า ผู้กระทำความเจตนาหรือกระทำโดยประมาทเลินเล่อหรือไม่"

ภายหลังที่ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้แล้ว ฝ่ายตุลาการได้วินิจฉัยไปในทางเดียวกับฝ่ายบริหารได้ไม่นานนัก มีคำพิพากษาศาลฎีกาเดินตามแนวนี้เพียงไม่กี่ฉบับ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1002/2484, 500/2500, 1328/2503, 552/2504 แต่ต่อมาศาลยุติธรรมได้เปลี่ยนแนวทางการวินิจฉัยอีกครั้งหนึ่ง โดยให้เหตุผลว่า ความในมาตรา 16 หาได้ลบล้างองค์ประกอบความผิดที่จะต้องกระทำ "โดยเจตนาจะฉ้อค่าภาษี" ให้สิ้นไปไม่ กล่าวคือ มาตรา 16 หมายถึงเพียงมิให้คำนึงถึงเจตนาแห่งการกระทำเท่านั้น ส่วนความมุ่งหมายแห่งการกระทำหรือความประสงค์ต่อผลยังคงเป็นองค์ประกอบความผิดตามมาตรา 27 นั้นอยู่¹⁰⁸

การที่ศาลฎีกาวินิจฉัยไปในแนวนี้ ทำให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายอีกครั้งหนึ่ง เพราะเป็นการตีความจากถ้อยคำในตัวบทมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9)

¹⁰⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 967/2507

พ.ศ. 2482 อย่างเคร่งครัดยิ่ง โดยพิจารณาว่า เมื่อกฎหมายมิได้บัญญัติข้อความที่ก้าวความถึง "เจตนาจะฉ้อค่าภาษี" ศาลก็ไม่อาจตีความให้เกินไปจากความมุ่งหมายของเจตนารมณ์มาได้ "เจตนาจะฉ้อค่าภาษี" จึงตกอยู่ในภาวะนิสฺจันให้ เป็นประจักษ์ เสียก่อนดังเดิม

จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว รวมทั้งคำพิพากษาศาลฎีกาที่เดินตามแนวนี้ ทำให้เกิดปัญหาการใช้กฎหมายขึ้นอีกครั้งหนึ่ง แต่ครั้งนี้มิได้ เกิดความคลางแคลงใจในหมู่ผู้ใช้กฎหมาย ศาลากรเท่านั้น แต่ได้ขยายไปในหมู่นักนิติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักนิติศาสตร์ฝ่ายกฎหมายมหาชน ซึ่งถือว่ากฎหมายมหาชนเป็นปัจจัยมูลฐานที่สำคัญประการหนึ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยนักกฎหมายผู้ใช้อำนาจบังคับตุลาการตามกฎหมายศาลากร และนักกฎหมายมหาชนให้ข้อสังเกตว่าการที่ศาลยุติธรรมตีความกฎหมาย เช่นนี้ชอบด้วยทฤษฎีหรือหลักวิชาเพียงไร¹⁰⁰ ซึ่งผู้เขียนจะได้ดำเนินการวิจัยโดยละเอียดโดยยึดถือหลักกฎหมายไทยซึ่งจะต้องนำมาใช้ในทางสังคมไทย เป็นหลัก และจะอาศัยการเทียบเคียงกับหลักกฎหมายอังกฤษและกฎหมายฝรั่งเศส ซึ่งตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ฝ่ายบริหารได้อ้างถึงหลักกฎหมายของประเทศทั้งสอง เพื่อแก้ไขพระราชบัญญัติศาลากร พ.ศ. 2469 ตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศาลากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 ดังจะได้อีกกล่าวต่อไป

ก. ความรับผิดชอบหลักเลี่ยงอากรไม่ต้องมีเจตนาและเจตนาจะฉ้อค่าภาษี

1. เจตนารมณ์ของกฎหมาย

ก) เหตุผลของฝ่ายบริหาร สืบเนื่องจากคดีประวัติศาสตร์ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 581/2481 ระหว่างพนักงานอัยการโจทก์ นายเลียงช้วน แซ่โก จำเลย เรื่องปลอมหนังสือแสดงรายการขนส่งสินค้าเท็จ และฉ้อโกงค่าภาษีตามพระราชบัญญัติศาลากร พ.ศ. 2469 ตามมาตรา 27, 99 ศาลฎีกาได้ตรวจสำนวนแล้วพิพากษาว่า ในคดีทางอาญาทุกเรื่อง โจทก์มีหน้าที่นำสืบว่า จำเลยมีเจตนาทุจริตฉ้อค่าภาษี ความเข้าใจผิดหรือประมาทเลินเล่อไม่เพียงพอลงโทษ

¹⁰⁰โปรดศึกษาได้จาก อมร จันทรสมบูรณ์ และคณะ, อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ : อุปสรรคและข้อ เสนอแนะ เกี่ยวกับประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมาย, หน้า 55-60 .

จำเลยได้ ตามนัยคำพิพากษาฎีกาที่ 87/2480

คำพิพากษาฎีกาที่ 581/2481 ถือเป็นคดีประวัติศาสตร์ เพราะมีหมายเหตุท้ายฎีกาที่สำคัญว่า วิธีการหลีกเลี่ยงค่าภาษีอากรมีอยู่มากมายหลายลักษณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การทำราคาต่ำมักจะมีการสมคบกันกับผู้ขายในต่างประเทศ กฎหมายทำอะไรเขาไม่ได้เพราะผู้สมคบร่วมมืออยู่ในต่างประเทศ จึงเป็นปัญหาที่แก้ไขไม่ได้ และหากพิจารณาตามหลักกฎหมายต่างประเทศแล้ว ความผิดดังกล่าวเป็นความผิดชนิดที่เกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงเจตนาของผู้กระทำ เช่น Loi du 9 Floreal an VII (Allix Les Droits de Douane) ของประเทศฝรั่งเศส และ The Customs Consolidate Act. 1876 มาตรา 168 ของประเทศอังกฤษซึ่งบัญญัติเอาโทษไว้ชัดแจ้ง ปัญหาจึงมีอยู่ว่า เท่าที่ พระราชบัญญัติศุลกากรของไทยบัญญัติไว้ชัดแจ้งพอหรือไม่ ที่จะให้ศาลฟังว่า พระราชบัญญัติศุลกากรได้ยกเว้นหลักทั่วไปตามกฎหมายลักษณะอาญา เมื่อเป็นดังนี้ หากเป็นความประสงค์ของทางราชการ ก็เห็นจะไม่มีทางอื่นนอกจากแก้ไขกฎหมายใหม่ให้ชัด¹¹⁰

สืบเนื่องจากคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวทำให้โจทก์ต้องนำสืบเสมอว่า จำเลยได้สำแดงเท็จโดยมีเจตนาจงใจทุจริตจะฉ้อค่าภาษีอากร ซึ่งเป็นเรื่องที่กระทำได้ยากยิ่ง กรมศุลกากรจึงเสนอให้มีการแก้ไขกฎหมายศุลกากรเพื่อมิได้ผู้เสียภาษีหลีกเลี่ยงอากรได้อีกต่อไป¹¹¹ เรื่องนี้ได้เข้าสู่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี¹¹² และที่ประชุมคณะรัฐมนตรีมีมติรับหลักการ เมื่อวันที่ 31 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2482 โดยให้คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาโดยเฉพาะอย่างยิ่งให้เพิ่มเติมเหตุผลของร่างพระราชบัญญัติว่า "โดยที่รัฐบาลได้ปรับปรุงภาษีอากรใหม่ จึงสมควรจัดการป้องกันการหลีกเลี่ยงศุลกากรให้แข็งแรงขึ้น โดยวิธีแก้ไขบทบัญญัติบางบทในกฎหมายที่มีอยู่แล้วให้ชัด เจนยิ่งขึ้น และนำหลักการบางอย่างที่ได้รับรองกันแล้วในเมืองต่างประเทศมาใช้บังคับ"¹¹³ คณะรัฐมนตรีได้

¹¹⁰ หมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกาที่ 581/2481

¹¹¹ บันทึกกระทรวงการคลังถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ลงวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2481

¹¹² บันทึกกระทรวงการคลังถึงนายกรัฐมนตรี เลขที่ น.7216/2482 ลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2482

¹¹³ รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 46/2482 ลงวันที่ 1 กันยายน 2482

ลงมติอีกครั้งหนึ่งหลังจากผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา โดยในที่ประชุม นาวาเอก หลวงกาจสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ได้เสนอให้ที่ประชุมทราบถึง หลักเกณฑ์ตาม มาตรา 16 ที่ให้ลงโทษผู้กระทำความผิดแม้ไม่มีเจตนาก็ตาม เพราะถ้าจะให้มีความผิดแล้วสืบ ยากตามหลักกฎหมายอังกฤษและฝรั่งเศส คณะรัฐมนตรีทั้งหมดลงมติเห็นชอบตามที่เสนอมา เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2482 และให้ความเห็นว่า การเขียนกฎหมาย มาตรา 16 ไม่ควรให้เห็นเด่นชัดนัก วิธีการนี้ยังเป็นแค่เพียงขั้นแรกเท่านั้น เพราะพวกตัวแทนหรือลูกน้องต่างหากที่ถูกลงโทษตามมาตรานี้ แต่ตัวใหญ่ยังทำอะไรไม่ได้

ข) เหตุผลของฝ่ายนิติบัญญัติ ร่างพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 นาวาเอกหลวงกาจสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เป็นผู้เสนอและในการ พิจารณากระทรวงการคลัง ได้เสนอให้แต่งตั้งคณะกรรมการวิสามัญ เป็นผู้พิจารณา เนื่องจาก กฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายเทคนิค โดยฝ่ายรัฐบาลเสนอ หม่อมเจ้าวิวัฒนไชย ไชยสันต์ นาวาเอก หลวงกาจสงคราม และหม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช เข้าร่วมประชุมร่วมกับคณะกรรมการวิสามัญ สภาอีก 4 คน และในที่สุดร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ผ่านกระบวนการนิติบัญญัติ โดยการรับรอง เป็นเอกฉันท์ โดยมีหลักการและเหตุผลดังนี้¹¹⁴

หลักการ

1. เพื่อป้องกันการหลีกเลี่ยงศุลกากรให้แข็งแรงยิ่งขึ้น และ
2. ....

เหตุผล

เหตุผลประการที่ 1 คือ โดยที่รัฐบาลได้ปรับปรุงภาษีอากรใหม่ จึงสมควรจัดการป้องกัน

¹¹⁴ การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พุทธศักราช 2482 รายละเอียดตามรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร สมัยที่ 2 ชุดที่ 3 พ.ศ. 2482 เล่ม 2 (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยพิทยา, 2482), หน้า 779-785.

กันการหลีกเลี่ยงศุลกากรให้แข็งแรงยิ่งขึ้นอีก โดยวิธีการแก้ไขบทบัญญัติบางบทในกฎหมายที่มีอยู่ แล้วให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และนำหลักการบางอย่างที่รับรองกันแล้วในเมืองต่างประเทศเข้ามาบังคับด้วย

เหตุผลประการที่ 2 .....

เหตุผลประการที่ 3 ได้ปรับปรุงกฎหมาย กฎหมายมีทางเร็วไหลมากในเวลา นี้ คือว่า พ่อค้าซึ่งดำเนินการสั่งของไปยังต่างประเทศ เวลา นี้ นั้น โดยมากเป็นชาวต่างประเทศ เมื่อสั่งเข้ามาแล้วมีการเบียดบังการศุลกากร แม้แต่บริษัทในต่างประเทศก็รู้เห็นเป็นใจด้วย..... เพื่อเป็นการป้องกันเราจำเป็นต้องดำเนินการในทางกฎหมายให้กระชับยิ่งขึ้น โดยกำหนดการปรับปรุงผู้ที่แสดงการเท็จไว้หนัก ไว้ในร่างกฎหมายฉบับใหม่.....

2. ระบบเศรษฐกิจของไทยขณะตรากฎหมายเมื่อ พ.ศ. 2482 ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นระบบผสม คือ ทั้งภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตต่าง ๆ โดยใช้ทั้งระบบการทำงานของกลไกราคาหรือการแข่งขันเสรีและการวางแผนจากส่วนกลางเป็นอุปกรณ์ในการแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ดังนั้นระบบเศรษฐกิจของไทยจึงมีลักษณะของการผสมผสานระหว่างระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมและสังคมนิยม¹¹⁵ กล่าวคือ ภาคเอกชนมีสิทธิเสรีภาพในการประกอบการ และดำเนินการทางเศรษฐกิจและมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน แต่บทบาทของเอกชนเหล่านี้ก็ยังคงตกอยู่ภายใต้การควบคุมการจัดสรรทรัพยากร การกระจายรายได้ การกำหนดแนวทางการพัฒนาต่าง ๆ การส่งเสริมการลงทุนและการก่อให้เกิดหรือการระงับกิจการต่าง ๆ โดยที่เอกชนมีโอกาสเข้าไปขัดขวางหรือโต้แย้งได้

นับตั้งแต่ประเทศไทยทำสนธิสัญญาการค้าเสรีกับชาติอังกฤษในปี พ.ศ. 2398 เศรษฐกิจของไทยก็ได้เปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยมีลักษณะสำคัญเน้นหนักไปทางด้านเศรษฐกิจแบบผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเอง มาเป็นลักษณะเศรษฐกิจแบบการค้า ในช่วงของระยะการเปลี่ยนแปลงในเวลาต่อมาก็คือ ความสำคัญของรายรับและรายจ่ายได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

¹¹⁵ณรงค์ศักดิ์ ธนวิบูลย์ชัย, เอกสารการสอนชุดวิชา เศรษฐศาสตร์ หน่วยที่ 15 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิศตอร์เฟาเวอร์พอยด์ จำกัด, 2528), หน้า 287-288.

แหล่งที่มาและลักษณะของรายรับของรัฐบาลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2460 ถึงปี พ.ศ. 2484 ซึ่งถือว่าเป็นระยะที่ประเทศไทยมีการปรับโครงสร้างรายได้ของรัฐบาลใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รายได้ จากภาษีศุลกากรโดยมีการเปลี่ยนแปลงในด้านภาษีศุลกากรอย่างใหญ่หลวง แนวโน้มของรัฐบาลในระยะนี้คือ พยายามเพิ่มอัตราศุลกากรไปเรื่อย ๆ ทำให้รายได้จากภาษีขาเข้า ซึ่งเคยเป็นแหล่งรายได้รอง ได้กลายเป็นแหล่งรายได้หลักที่สำคัญของรัฐบาล¹¹⁶

จึงกล่าวได้ว่า ในปี พ.ศ. 2482 ซึ่งเป็นปีที่ได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายศุลกากร ภาษีศุลกากรถือเป็นรายได้ที่สำคัญที่สุดของรัฐบาล ซึ่งเป็นสาเหตุที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลจำเป็นต้องปรับปรุงการภาษีอากร และจัดการป้องกันและปราบปรามการหลีกเลี่ยงศุลกากรให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น เพราะในระยะนี้ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะพยายามพึ่งพารายได้ทางอื่น เช่น ภาษีเงินได้มากขึ้น แต่การจัดเก็บภาษีเงินได้ก็ไม่ได้ผลตามความมุ่งหมาย เพราะมีการหลีกเลี่ยงกันอย่างกว้างขวาง และวิธีการจัดเก็บยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ

3. การตีความเจตนา เจตนาจะถือคำภาษีและความเห็นของนักนิติศาสตร์
สำหรับวงการศาลไทย ได้ยึดถือหลักการตีความกฎหมายของประเทศอังกฤษ นับตั้งแต่มีการปฏิรูปกฎหมายไทย กล่าวคือ ในกรณีที่ศาลต้องการไต่หาเจตนารมณ์ของฝ่ายนิติบัญญัติ ศาลจะต้องตีความโดยยึดมั่นในถ้อยคำที่ปรากฏในตัวบท โดยที่ศาลมิได้นำเอาสัมภาระที่อยู่นอกตัวบทตามหลักการตีความของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย มาใช้แต่ประการใด ดังนั้นศาลไทยจึงไม่เคยไต่หาเจตนารมณ์ของฝ่ายนิติบัญญัติจากต้นร่างกฎหมายเลย¹¹⁷ ทั้งนี้เพราะประเทศไทยได้รับอิทธิพลและนำหลักกฎหมายอังกฤษมาใช้ในระบบกฎหมายและระบบศาลไทยอย่างกว้างขวางลึกซึ้งนั่นเอง โดยศาลไทยถือหลักการค้นหาเจตนารมณ์จากตัวบทกฎหมายและยึดถือความยุติธรรมเป็นสำคัญ

¹¹⁶ อัสสัมชัญพงศ์ ฉัตรราชม, ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2527), หน้า 128-130.

¹¹⁷ ชานินทร์ กรัยวิเชียร และวิชา มหาคุณ, การตีความกฎหมาย, หน้า 53.

สำหรับความหมายของคำถ้าไม่มีทวิเคราะห์ศัพท์ไว้ในกฎหมายและไม่อาจหาความหมายจากตัวบท ก็ต้องอาศัยพจนานุกรม¹¹⁸

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันแนวทางการตีความของศาลอังกฤษได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตีความพระราชบัญญัติซึ่งไม่อาจนำเอา Common Law และ Equity มาใช้บังคับได้ ศาลอังกฤษกลับตีความในแนวที่ค้นคว้าหาเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมาย โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมในสังคมมากยิ่งขึ้นตามแนวความคิดของ Lord Denning ซึ่งได้เสนอให้นำเอาปัจจัยภายนอกตัวบทอันได้แก่ ต้นร่าง รายงานการประชุม หลักการและเหตุผลในการร่างกฎหมายมาใช้ประกอบการค้นหาเจตนารมณ์ ถึงแม้จะมีการคัดค้านจากผู้พิพากษาอังกฤษอยู่บ้าง เช่น Lord Simonds แต่แนวโน้มก็คงจะเดินตามแนวความคิดของ Lord Denning¹¹⁹ ซึ่งแตกต่างไปจากศาลไทย ซึ่งยังคงยึดหลักการตีความแบบเดิม

ในส่วนของเจตนาและเจตนาจะถือคำภาษีตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศาลการ พ.ศ. 2469 สำหรับความผิดฐานหลักเสียงอากร แต่เดิมก่อนประกาศใช้พระราชบัญญัติศาลการ (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 ศาลฎีกาได้นำกฎหมายลักษณะอาญาทั่วไปมาปรับกับข้อเท็จจริงโดยยึดหลักว่า การจะลงโทษบุคคลในทางอาญา โจทก์ต้องนำสืบให้เห็นว่า จำเลยมีเจตนาทุจริต¹²⁰

ครั้นเมื่อมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายศาลการโดยบัญญัติมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศาลการ (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 แล้ว ศาลได้ลงโทษผู้กระทำความผิดโดยไม่ต้อง

¹¹⁸ ศักดิ์ สอนองชาติ, "ปัญหาการตีความกฎหมายภาษีอากร," ที่ระลึกในพิธีเปิดทำการแผนกภาษีอากรในศาลแพ่ง (มีนาคม 2529) : 55-56.

¹¹⁹ ศึกษาได้จากคดี Magor and St. Mellons R. DC. V. Newport Corporation (1950) 2 A II F.R 1226 ใน ชารินทร์ กรัยวิเชียร, วิชา มหากฎ, การตีความกฎหมาย, หน้า 12-13.

¹²⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 972/2477, 1078/2479, 581/2481.

พิจารณาถึงเจตนาหรือประมาทตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 808/2492, 66/2494, 500/2500¹²¹ ซึ่งครอบคลุมไปถึงเจตนาจะฉ้อค่าภาษีด้วย

แต่ต่อมาศาลได้กลับคำพิพากษาโดยวินิจฉัยว่า ความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากรตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 ต้องได้ความว่า จำเลยมีเจตนาจะฉ้อค่าภาษีอากรของรัฐบาลเป็นสำคัญ ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 942/2503 และได้ให้เหตุผลไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 967/2507 ว่า ".....มาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 นี้หาได้บ่งชี้ถึงองค์ประกอบของความผิดที่ว่าต้องการทำ "โดยเจตนาจะฉ้อค่าภาษี" ตามบทบัญญัติในมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 ให้สิ้นไปไม่ กล่าวคือ ความในมาตรา 16 หมายถึง เพียงมิให้คำนึงถึงเจตนาแห่งการกระทำเท่านั้น ส่วนความมุ่งหมายแห่งการกระทำหรือความประสงค์ต่อผลยังคงต้องเป็นองค์ประกอบความผิดตามมาตรา 27 นี้เอง"¹²²

ศาลไทยยอมรับว่า ความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากรไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบภายในเจตนาธรรมดา แต่ขยายความต่อไปว่า เจตนาธรรมดานี้เป็นเจตนากระทำเท่านั้น ส่วนความมุ่งหมายหรือความประสงค์ต่อผลอันได้แก่ เจตนาจะฉ้อค่าภาษี ยังคงเป็นองค์ประกอบของความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากรอยู่ เท่ากับศาลแปลว่า ความประสงค์ต่อผลเป็นเจตนาพิเศษนั่นเอง ซึ่งไม่น่าจะถูกตัดเพราะโดยทั่วไป ความประสงค์ต่อผลหรือยอมเล็งเห็นผลนั้นเป็นองค์ประกอบของเจตนา ซึ่งแยกออกจากเจตนาพิเศษเป็นเอกเทศ

อย่างไรก็ตามพิจารณาจากเหตุผลของศาลฎีกาแล้วเห็นว่า ศาลฎีกามุ่งหมายจะให้ "เจตนาจะฉ้อค่าภาษี" เป็นเจตนาพิเศษ โดยที่ศาลฎีกาพิจารณาจากถ้อยคำในคำพิพากษาเท่านั้น โดยมิได้พิจารณาไปถึงเจตนารมณ์ของผู้ร่าง และเหตุผลในทางกฎหมายอื่น ๆ อันได้แก่ทฤษฎีกฎหมายระบบเศรษฐกิจ ระบบกฎหมาย ความสัมพันธ์ระหว่างบทบัญญัติแต่ละบท และเป้าหมายของกฎหมายศุลกากรในฐานะเครื่องมือในการพัฒนาทางเศรษฐกิจหรืออาจกล่าวโดยสรุปว่าศาลฎีกายังมิได้นำ

¹²¹ "..... ข้อต่อสู้ของจำเลยว่า ไม่มีเจตนาหลีกเลี่ยงอากรศุลกากรจึงไม่ขึ้นเพราะตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2482 มาตรา 16 บัญญัติให้ถือเป็นความผิดโดยไม่ต้องคำนึงถึงเจตนาหรือประมาทหรือเลินเล่อหรือหาไม่" คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1328/2503, 552/2504 เติมนตาม

¹²² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 612-613/2511, 1881/2517 เติมนตาม

เอาหลักเกณฑ์การตีความกฎหมายเข้ามาใช้อย่างสมบูรณ์ เพราะเมื่อมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 บัญญัติให้ถือว่าเป็นความผิดโดยมิพักต้องคำนึงถึงเจตนาหรือประมาทแล้ว ยิ่งไม่ต้องคำนึงถึงเจตนาพิเศษอีก เพราะเมื่อยกเลิกเจตนาธรรมดาแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องพิจารณาลงไปถึงเจตนาพิเศษอีกโดยหลักตรรกวิทยา การที่ศาลตีความในทำนองดังกล่าวข้างต้น จึงน่าจะเป็นการตีความเกินตัวบทที่ไม่ควรนำมาใช้ในการตีความกฎหมาย¹²³

ศาสตราจารย์ ชานินทร์ กรัยวิเชียร กล่าวว่า ความผิดอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา นั้นศาลต้องตีความโดยเคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง "เจตนาจะฉ้อค่าภาษี" ตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 การที่ศาลฎีกาตีความว่า ต้องมีเจตนาจะฉ้อค่าภาษีอยู่ด้วยทั้ง ๆ ที่มาตรา 16 ได้บัญญัติให้ถือเป็นความผิด โดยมิพักต้องคำนึงถึงว่าผู้กระทำความผิดมีเจตนาหรือไม่ก็ตาม เป็นการตีความเกินตัวบท และนอกขอบเขตดังกฎหมายบัญญัติไว้ มีข้อน่าคิดว่า ถ้าศาลตีความเช่นนี้ บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวน่าจะเป็นหมิ่นบังคับมิได้ทั้งหมด ย่อมไม่ต้องตามเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายเป็นแน่แท้¹²⁴

นอกจากนั้น นายนาค ไวยหงษ์ อดีตอธิบดีกรมศุลกากร ผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายศุลกากร ท่านหนึ่ง กล่าวไว้ว่า "เจตนาจะฉ้อค่าภาษี" เป็น เจตนาชั้น "ลึกลับ" หรือ "แอบ" กว่า "เจตนาธรรมดา" ดังนั้น ถ้าศาล แปลว่า เจตนาจะฉ้อค่าภาษี หมายถึง ผู้กระทำ

¹²³ Lord Denning กล่าวไว้ในคดี Corecraft V. Pan American Airway Inc. (1969) 1 G.B. 616 และโปรดดูใน ชานินทร์ กรัยวิเชียร และวิชา มหาคุณ, การตีความกฎหมาย, หน้า 7.

¹²⁴ คดี Willis V. Baddeley, (1892) 2 C.B. 324 โปรดดูใน บัญญัติ สุชีวะ, "ผู้พิพากษาผู้บัญญัติกฎหมายหรือผู้ตีความ," ตุลาการ เล่มที่ 5 ปีที่ 27 (กันยายน-ตุลาคม 2523) : 8. และ Lord Denning กล่าวไว้ในคดี Magor an St. Mettons RDL. V. Newport Corporation (1950) 2 AII E.R. 1226 ว่า ศาลนั่งพิจารณาคดี เพื่อแสวงหาเจตนารมณ์ของรัฐบาลและฝ่ายบริหาร และบังคับคดีตามเจตนารมณ์นั้น ดังนั้น ศาลต้องตีความกฎหมายไปในทางที่เป็นไปได้มากกว่าที่จะตีความไปในทางที่เสียเปล่า โปรดดู ชานินทร์ กรัยวิเชียร และวิชา มหาคุณ, การตีความกฎหมาย, หน้า 9-12, 417-418.

ประสงค์ต่อผล ในขณะที่เจตนาธรรมดาเพียงแต่ ผู้กระทำยอมเล็งเห็นผล ยังไม่ต้องถึงขั้นประสงค์ต่อผลก็เป็นเจตนาแล้ว เมื่อกฎหมายบัญญัติให้การหลีกเลี่ยงอากรเป็นความผิดแม้มิได้เล็งเห็นผลของการกระทำและแม้ว่ามีได้รู้ถึงองค์ประกอบความผิด โดยนัยสำคัญนี้เจตนาจะจัดค่าภาษี จะหมดความสำคัญในการพิจารณาความผิดทันที และการจะถือว่าต้องมีเจตนาจะจัดค่าภาษีอยู่ด้วยยอมเป็นไปไม่ได้¹²⁵

คำพิพากษาฎีกาที่เป็นบรรทัดฐานในปัจจุบันยังคงถือว่า เจตนาจะจัดค่าภาษีเป็นองค์ประกอบความผิดของความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากร จึงน่าจะไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 เพราะเป็นการนำเอาหลักเจตนาเข้ามาใช้ในความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา เมื่อเป็นเช่นนี้ คดีที่เป็นความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากรก็ต้องถูกยกฟ้องอยู่ต่อไป โดยที่มาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 ไม่อาจจะแก้ไขเยียวยาได้¹²⁶ การตีความของศาลดังกล่าวจึงทำให้เกิดปัญหาการบังคับใช้กฎหมายและทำให้กระบวนการยุติธรรมไม่อาจดำเนินต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งศาสตราจารย์ อมร จันทรสมบูรณ์ กล่าวว่า สาเหตุที่สำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว ก็เพราะผู้ใช้ผู้ตีความกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมไม่ยึดถือปรัชญากฎหมาย ความขัดแย้งในการตีความ จึงยังคงมีอยู่ และอาชญากรรมทางเศรษฐกิจก็ยังคงไม่สามารถปราบปรามลงได้¹²⁷

การจะมองหาที่มาของความขัดแย้งในการตีความกฎหมาย ต้องพิจารณาถึง "ทัศนคติที่มีต่อกฎหมาย" ของผู้ตีความเป็นสาเหตุสำคัญว่า ผู้ตีความมีความรู้ลึกอย่างไรต่อกฎหมายและวางกฎหมายเอาไว้ในสภาพใด กล่าวคือ มีทัศนคติว่ากฎหมายอยู่ในสภาพของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่อาจแตะต้องได้ หรือมองกฎหมายในแง่เป็นเครื่องมือของสังคม การมองกฎหมายในฐานะเป็นเครื่องมือของสังคมในประการหลังนี้กฎหมายจะมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงได้ แก้ไขได้ทุกเวลาเพื่อ

¹²⁵ นาค ไวยหงษ์, "ข้อที่ควรแก้ไขในกฎหมายศุลกากร," เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, หน้า 32.

¹²⁶ จีรวุฒิ เตชะพันธุ์, "ความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา," หน้า 50.

¹²⁷ อมร จันทรสมบูรณ์ และคณะ, อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ : อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมาย, หน้า 62.

พัฒนาไปสู่สังคมที่ถูกต้องและเป็นธรรม การมองกฎหมายในทัศนะหลังนี้ กฎหมายจะไม่ใช้สิ่งที่วางอยู่บนสิ่ง ที่สักแต่จะกราบไหว้และพร่ำบ่นหาความยุติธรรม หากแต่กฎหมายจะกลายเป็นเพียงสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อรับใช้ผู้สร้างกฎหมาย¹²⁸

ทัศนะที่แตกต่างกันนี้เองที่ทำให้เกิดข้อขัดแย้งในการตีความ ซึ่งต่างฝ่ายต่างก็มีเหตุผลสนับสนุนแนวความคิดของตน โดยลืมนึกถึงแนวทางที่ถูกต้องของการตีความ ที่ผู้ตีความจะต้อง "พิจารณาทั้งตัวอักษร" และ "เหตุผลหรือเจตนารมณ์ของกฎหมาย" ซึ่งถือว่าเป็นนิติวิธีที่สำคัญที่สุดของกฎหมายลายลักษณ์อักษร¹²⁹ ดังนั้นการตีความโดยไม่คำนึงถึงต้นร่างและเจตนารมณ์เดิม อาจกลายสภาพเป็นกำแพงใหญ่ที่ทอดขวางความคิดที่จะพัฒนากฎหมายให้เป็นเครื่องมือรับใช้สังคมที่แปรเปลี่ยนไปทุกวัน¹³⁰ เพราะกฎหมายนั้นย่อมใช้บังคับต่อบุคคลและกับบุคคลนั้นแหละที่เป็นผู้สร้างและเป็นผู้ใช้กฎหมาย การจะเข้าใจกฎหมายได้ลึกซึ้งนั้นเป็นความจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงบุคคลที่มีส่วนมีเสียงสำคัญในการใช้ หรือในการก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ในระบบกฎหมายนั้น ๆ ด้วย กล่าวให้ชัดเจนคือ หากต้องการทราบความหมายของตัวบทจริง ๆ แล้ว ต้องศึกษาไปถึงต้นร่างเดิมของผู้เขียน ผู้ร่าง เพื่อให้รู้ถึงเจตนารมณ์ของกฎหมาย และทราบถึงความหมายของตัวบทนั้น ๆ อย่างกระจ่าง¹³¹ ดังนั้น แม้จะมีข้อเท็จจริงเด่นชัดในความรู้สึกรวมของคนที่ไปว่า น่าจะยุติธรรมแล้ว แต่อาจจะไม่ใช่ความถูกต้องยุติธรรมตามที่กฎหมายให้ออกาสหรือตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ก็ได้

¹²⁸ ถนัด คอมันตร์, คำบรรยายชั้นปริญญาโทวิชาปรัชญากฎหมาย คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, โปรดดู รายละเอียดใน พจนศกดิ์ วรทพงษ์, "ปัญหาข้อขัดข้องในการตีความ," วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (ภาค 1 ปีการศึกษา 2520) : 135.

¹²⁹ ปรีดี เกษมทรัพย์, คำบรรยาย สัมมนาในวิชากฎหมายแพ่ง, ชุดที่ 1 หน้า 13, 40.

¹³⁰ ชานินทร์ กรัยวิเชียร, คำบรรยายชั้นปริญญาโทกฎหมายอง โกลนแซกซอน คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, โปรดดูใน พจนศกดิ์ วรทพงษ์, "ปัญหาข้อขัดข้องในการตีความ," หน้า 138.

¹³¹ ชานินทร์ กรัยวิเชียร, "นักกฎหมายสำคัญของอังกฤษบางคนในประวัติศาสตร์," คูลพาหะเล่ม 5 ปีที่ 23 : 9.

ด้วยความเคารพเป็นอย่างสูงในเหตุผลและความคิดเห็นของศาลฎีกา ในทัศนะของผู้เขียน เมื่อได้พิจารณาถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายและเหตุผลในทางกฎหมายแล้ว ผู้เขียนมีความเห็นเช่นเดียวกับท่านศาสตราจารย์ ธานีมิตร กรัยวิเชียร และนายนาถ ไวยหงษ์ ว่า ความผิดฐานหลักเลียงอากรตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2469 ประกอบกับ มาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ.2482 เป็นความผิดโดยมิพักต้องคำนึงถึงเจตนาหรือเจตนาจะฉ้อค่าภาษีหรือไม่¹³²

ข. ความรับผิดฐานหลักเลียงอากรโดยมิพักต้องคำนึงถึงเจตนาไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม

ทฤษฎีหลักนิติธรรมที่ขึ้นชื่อมากคือ ทฤษฎีของศาสตราจารย์ เอฟ เอ ไฮเยค (F.A. Hayek) ซึ่งเป็นนักเศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์และนักกฎหมายซึ่งได้ให้ความหมายว่าหลักนิติธรรม คือ การที่รัฐบาลจะปฏิบัติรัฐกิจต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดและประกาศไว้ล่วงหน้า บทบัญญัตินี้ดังกล่าวต้องเขียนไว้ชัดเจน ซึ่งจะทำให้สามารถคาดหมายได้อย่างแน่ชัดว่าเจ้าหน้าที่จะใช้อำนาจในสถานการณ์ใด เพื่อประชาชนจะได้วางแผนธุรกิจของเขาโดยอาศัยความแน่นอนเป็นพื้นฐาน ลักษณะดังกล่าวนี้มีความหมายใกล้เคียงกับหลักนิติธรรมของไดซี่ (A.V.Dicey)¹³³ ซึ่งประกอบด้วยหลักสามประการ คือฝ่ายบริหารไม่มีอำนาจตามอำเภอใจเป็นประการแรก บุคคลทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันและศาลเดียวกันเป็นประการที่สอง และหลักทั่วไปของกฎหมาย

¹³² "กฎหมายบัญญัติชัดเจนอยู่แล้วเกี่ยวกับการใช้หลักความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา ตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ.2482 แต่ศาลยังให้โจทก์ พิสูจน์เจตนาอยู่อีก เช่น คำพิพากษาศาลฎีกา 612-613/2511 ซึ่งเห็นว่าไม่ถูกต้อง ศาลฎีกา ควรแก้ไขแนวคำพิพากษาให้ถูกต้อง" โปรดดู สุเมธ กำพลรัตน์, "การพิสูจน์เจตนาในทางอาญา," วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2527, หน้า 163.

¹³³ รองพล เจริญพันธ์, นิติปรัชญา, หน้า 23.

รัฐธรรมนูญเป็นผลมาจากกฎหมายธรรมดา ซึ่งหมายความว่า ศาลนั้นเองเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของเอกชน ทำให้เกิดการยอมรับสิทธิเสรีภาพขึ้น¹³⁴

หลักนิติธรรมดังกล่าวก็คือ หลักประกันสิทธิเสรีภาพของปวงชนนั่นเอง ซึ่งในปัจจุบันถือกันว่า รัฐธรรมนูญที่สมบูรณ์และเป็นประชาธิปไตยจะต้องมีบทคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของราษฎรจากหลักการ เช่นว่านี้ทำให้เกิดหลักสำคัญในทุกระบบ กฎหมายรวมทั้งกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย¹³⁵ ว่า กฎหมายส่วนบัญญัติจะออกมาขัดแย้งกับหลักนิติธรรมไม่ได้ เพราะหลักนิติธรรมเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ

ที่ว่าเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญถึงกรณีเนื้อหาของกฎหมายนั้นขัดต่อหลักนิติธรรมที่บัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ เพื่อใช้เป็นหลักในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในร่างกาย ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในอันที่จะไม่ตกเป็นวัตถุแห่งการออกกฎหมายบังคับเอาตามอำเภอใจ แม้ว่าโดยหลักการแล้วสถานการณ์บัญญัติจะมีอำนาจออกกฎหมายได้อย่างกว้างขวางก็ตาม

การที่จะพิจารณาว่าความรับผิดชอบที่ไม่ต้องการเจตนาขัดกับหลักนิติธรรมตามกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือไม่นั้น บทบัญญัติในกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ต้องหยิบยกขึ้นมาพิจารณาคือ บทบัญญัติในมาตรา 26 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 ซึ่งบัญญัติว่า "บุคคลจะต้องรับโทษอาญา วันแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายซึ่งใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้น บัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายซึ่งใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้"¹³⁶ และบทบัญญัติในมาตรา 27 วรรคแรกแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 ซึ่งบัญญัติว่า "ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด"

สำหรับมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศาลากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 ได้บัญญัติว่า "การกระทำที่บัญญัติไว้ในมาตรา 27 และมาตรา 99 แห่งพระราชบัญญัติศาลากร พุทธศักราช

¹³⁴ วิษณุ เครืองาม, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับนิติปรัชญา, หน้า 195.

¹³⁵ มาตรา 5 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521, "บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญก็ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้"

¹³⁶ บทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 มีบัญญัติไว้ในมาตรา 26 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 ด้วย

2469 นั้นให้ถือว่าเป็นความผิด โดยมีพักต้องค้ำประกันว่าผู้กระทำความผิดหรือกระทำโดยประมาทเลินเล่อหรือหาไม่" โดยลักษณะนี้ถือได้ว่ามาตรา 16 ประสงค์ที่จะให้การกระทำความผิด ตามมาตรา 27 และมาตรา 99 แห่งพระราชบัญญัติศาลฎีกา พ.ศ. 2469 เป็นความรับผิดชอบทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา ซึ่งยังมีผลบังคับใช้อยู่ ดังนั้นถ้าหากบุคคลใดได้กระทำความผิดตามมาตรา 27 และหรือมาตรา 99 ดังเช่นความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากร และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นไม่หนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายแล้วไซ้ การบังคับตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศาลฎีกา (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 ย่อมไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 26

ในส่วนของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 27 วรรคแรก ซึ่งบัญญัติว่า "ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด" นั้น ต้องพิจารณาไปถึงกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในระบบกล่าวหาของประเทศไทย ซึ่งฝ่ายโจทก์จะเป็นผู้กล่าวหาว่าจำเลยกระทำความผิดที่กฎหมายกำหนดว่าเป็นความผิด และศาลจะเป็นผู้ชี้แจงน้ำหนักว่าการกระทำของจำเลยเป็นดังที่โจทก์กล่าวนั้นเป็นจริงหรือไม่ ถ้าหากเป็นความจริงศาลยังจะต้องนำการกระทำอันนั้นไปปรับกับตัวกฎหมายอีกครั้งหนึ่งว่าเป็นสิ่งที่กฎหมายกำหนดว่าเป็นความผิดหรือไม่ หากว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดแล้ว ศาลจึงพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด จะนับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด จึงมีความหมายเพียงว่าก่อนที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะผ่านกระบวนการพิจารณาคดี ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะถูกลงโทษทางอาญาไม่ได้ ดังนั้นการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนาตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศาลฎีกา (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อสันนิษฐานที่เป็นโทษ จึงเป็นแต่เพียงการสันนิษฐานถึงการกระทำว่า จำเลยเป็นผู้กระทำเท่านั้นยังไม่ถือว่าจำเลยมีความผิดอันจะนำโทษทางอาญามาลงกับจำเลยได้แต่ยังคงต้องนำจำเลยไปพิจารณาคดีตามกระบวนการยุติธรรมอีกชั้นหนึ่ง

ดังนั้น แม้ว่าในบทบัญญัติความรับผิดชอบทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา จะกำหนดให้ผู้กระทำการตามที่กฎหมายกำหนดไว้มีความผิดโดยสันนิษฐานว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิด แต่เมื่อกฎหมายมิได้ห้ามจำเลยในอันที่จะนำข้อต่อสู้ขึ้นมาแก้ตัวให้พ้นผิด บทบัญญัติความรับผิดชอบทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนาตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศาลฎีกา (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 จึงไม่ขัดหลักนิติธรรมทางอาญาตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ

การรักษาความสมดุลระหว่างผลประโยชน์ของรัฐกับผลประโยชน์ของเอกชนเป็นสิ่งจำเป็นสูงสุด เพราะถ้าหากบุคคลใดไม่ได้รับความเป็นธรรม ผลสะท้อนก็จะต้องตกแก่สังคมส่วน

รวมในที่สุด เพราะบุคคลที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมอาจแสวงหาความเป็นธรรมด้วยตนเอง ดังนั้น หลักประกันเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพของบุคคลจึงมีอาจมองข้ามไปโดยเด็ดขาด อย่างน้อยที่สุด การบัญญัติกฎหมายควรจะต้องแสดงให้เห็นว่ากฎหมายนั้นมีความเป็นธรรมอยู่ในเบื้องต้นก่อน ส่วนการใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่จะเป็นอย่างไรนั้นจะต้องหาวิธีควบคุมอีก โสตหนึ่ง หรือมิฉะนั้นกฎหมายจะต้องบัญญัติถึงมาตรการผ่อนคลายนความเคร่งครัด เพื่อให้บุคคลในสังคมเกิดความ รู้สึกที่ต่อกฎหมายว่า กฎหมายมิได้เป็นฝ่ายใช้สภาพบังคับเด็ดขาดฝ่ายเดียว แต่กฎหมายได้ให้หลักประกันสิทธิ เสรีภาพส่วนบุคคลตามสมควรแก่ความเป็นธรรมแล้ว

ดังนั้น กฎหมายศาลการจึงมีความจำเป็นที่จะต้องวางมาตรการที่เปิดโอกาสให้แก่ ผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องรับผิดชอบในอันที่จะต้องเสียภาษีได้มีโอกาสดำเนินการชำระภาษี โดยถูกต้อง ตามกฎหมายโดยที่ไม่จำเป็นต้องเสีย ต่อการกระทำความผิด และถึงแม้ว่าความผิดจะเกิดขึ้นแล้ว กฎหมายศาลการก็ยังเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดทำความตกลงในเรื่องโทษได้ ซึ่งถือเป็นลักษณะ พิเศษของกฎหมายศาลการ

1. กฎหมายศาลการ บัญญัติไว้ในมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศาลการ (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 อย่างชัดเจนว่า การกระทำความผิดฐานหลักเลียงอากร เป็นการกระทำความผิด ทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา¹³⁷

2. กฎหมายศาลการ มีบทบัญญัติให้มีการทำความตกลงระงับคดีได้ในชั้นศาลการ เป็นการประนีประนอมในเรื่องโทษ ซึ่งผลที่สุดเป็นที่พอใจทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งฝ่ายรัฐและผู้กระทำความผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการทำความตกลงระงับคดี ตามหลักเกณฑ์ที่กรมศาลการกำหนด มิได้รุนแรงถึงขนาดลงโทษจำคุก คงกระทำการลงโทษอย่างสูงเพียงโทษปรับเท่านั้น¹³⁸

¹³⁷ ในประเทศอังกฤษ กฎหมายรัฐธรรมนูญมีฐานะและลักษณะเช่นเดียวกับกฎหมายอื่น ๆ กฎหมายอังกฤษจึงไม่มีปัญหาว่ากฎหมายใดขัดกับกฎหมายใด แต่ถือว่ากฎหมายฉบับเก่าจะถูกยกเลิกไป โดยกฎหมายใหม่โดยปริยายเรียกว่าหลัก Sovereignty of Parliament ดังนั้น ปัญหาเกี่ยวกับ ความรับผิดชอบทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา ว่าขัดกับกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือไม่ จึงไม่เกิดขึ้นโปรดดู จรัญ ภัคดีธนากุล, "ศาลกับความเป็นกฎหมายสูงสุดแห่งรัฐธรรมนูญ," คุณาหะ 27 เล่ม 1 (2523) : 52-53.

¹³⁸ มาตรา 102, 102 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติศาลการ พ.ศ. 2469

3. พิจารณาศักยภาพบางอย่างที่เกี่ยวข้อง ถึงแม้ว่ารัฐจะสันนิษฐานว่าผู้นำเข้าหรือผู้ส่งออก เป็นผู้ที่รู้อย่างละเอียดแห่งของมากกว่าผู้ใดไม่ว่าจะเป็นราคา ชนิด และคุณภาพของ แต่กฎหมายศุลกากรก็เปิดโอกาสให้ผู้นำเข้ายื่นคำร้องขอเปิดตรวจของ เสียก่อนก่อนที่จะสำแดงรายละเอียดเพื่อใช้เป็นมาตรการป้องกันการกระทำผิดฐานหลักเลี่ยงอากรโดยไม่ตั้งใจ¹³⁹

4. ถึงแม้กฎหมายภาษีอากรจะเป็นกฎหมายที่ยุ่งยากซับซ้อน ผู้นำเข้าหรือผู้ส่งออกก็ไม่จำเป็นต้องตีความเอง เพราะรัฐเปิดโอกาสให้สอบถามจากหน่วยงานของรัฐได้อยู่แล้ว

5. บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดฐานหลักเลี่ยงอากร ซึ่งจะต้องอาศัยการตีความ กฎหมายก็ได้วางหลักเกณฑ์การตีความไว้อย่างเคร่งครัด เพื่อป้องกันมิให้เกิดข้อขัดแย้งในการใช้กฎหมาย¹⁴⁰

บทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดฐานหลักเลี่ยงอากร จำเป็นต้องบัญญัติถึงการกระทำความผิดเป็นกรณีพิเศษ แตกต่างไปจากความผิดทางอาญาโดยทั่วไป ทั้งนี้เพราะผู้ที่กระทำความผิดส่วนใหญ่จะเป็นผู้ประกอบการที่มีความรู้ ความชำนาญ อยู่แล้ว และผู้ประกอบการย่อมทราบดีว่า กรณีใดที่ตนเองต้องรับผิดชอบ และต้องรับโทษ บุคคลเหล่านี้จึงสมควรที่จะต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ มิให้มีการฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมาย เป็นการปกป้องประโยชน์ของส่วนรวมอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของรัฐ

ลักษณะของการอำนวยความสะดวกตามกฎหมายศุลกากร เป็นภานำเอาแนวความคิดทางสังคมวิทยาเข้ามาใช้ในทางกฎหมาย ซึ่งได้แก่ การนำเอาหลัก "รัฐสังคม" เข้ามาผสมผสานกับหลัก "นิติรัฐ" ซึ่งจะต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษเพื่อ มิให้เกิดข้อขัดแย้งระหว่างทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา กับ หลักนิติธรรม¹⁴¹ ดังนั้น ในส่วนของกฎหมายส่วนบัญญัติที่เกี่ยวกับกฎหมายศุลกากร กฎหมายจึงจำเป็นต้องให้หลักประกันแก่ประชาชน ที่จะมีโอกาสตรวจสอบการกระทำของตนก่อนที่จะกระทำความผิด และเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดสามารถนำพยาน

¹³⁹ มาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482

¹⁴⁰ หลักเกณฑ์การตีความ ภาค 1 พระราชกำหนดนิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2531

¹⁴¹ รองพล เจริญพันธุ์, นิติปรัชญา, หน้า 26-27.

หลักฐานเข้าพิสูจน์ในชั้นบริหาร และชั้นศาลว่า ตนเป็นผู้บริสุทธิ์ ดังนั้น ความรับผิดชอบหลักเลี้ยง
 อากริงไม่ขัดต่อหลักนิติธรรมทางอาญาที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย¹⁴² และ
 ฎีกาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชน¹⁴³ เนื่องจากฝ่ายบริหารหรือศาลยุติธรรมยังมีอาจลงโทษจำเลย
 ได้จนกว่าได้เปิดโอกาสให้จำเลยได้ต่อสู้ และประจักษ์ชัดว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง ดัง
 นั้น เมื่อกฎหมายศาลการได้เปิดโอกาสให้จำเลยได้ต่อสู้คดีอย่างมีเหตุผลและเหมาะสมแล้ว แม้จะ
 เป็นความรับผิดชอบทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนาและผลกการพิสูจน์ให้จำเลยก็ไม่ถือว่าขัดต่อหลัก
 นิติธรรม

ค. การบังคับใช้กฎหมายต้องเป็นไปตามเจตนารมณ์หรือนโยบายของผู้บัญญัติ และเพื่อความ
 เป็นธรรมในสังคม

ตามบทบัญญัติมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศาลการ (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 เป็น
 บทบัญญัติที่รับรองถึงการนำหลักความรับผิดชอบทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา มาใช้ ทั้งนี้เพื่อความ

¹⁴² ประเทศสหรัฐอเมริกา นำเอาหลักความรับผิดชอบทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา เข้ามา
 ใช้เช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ แต่มีปัญหาว่า ลักษณะความผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนาที่ขัด
 ต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือไม่ ซึ่งต่อมาศาลวินิจฉัยว่า ไม่ขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยมีเงื่อนไข
 ว่าต้องไม่ลงโทษถึงจำคุก เช่นคดี United State V. Greenbaum จำเลยถูกฟ้องว่า ส่งไซที่มี
 ไซเสียปะปนขณะส่งไซเหล่านี้ไปขาย ศาลพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดตามพระราชบัญญัติอาหาร
 และยา ค.ศ. 1906 Jerome Hall and other, Criminal Law and Procedure, 3rd
 ed (The Bobb-Merrill Co. ltd, 1977), pp. 526-527.

¹⁴³ ฎีกาสหสิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐาน ข้อ 11(1) "ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทาง
 อาชญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตาม
 กฎหมายในการพิจารณาที่เปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันบรรดาที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดี" และ
 โปรดดู ฎีกาหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 27 ซึ่งบัญญัติไว้ทำนอง
 เดียวกัน.

ผิดฐานหลักเลียงอากรตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2469 มาตรา 27 สามารถบังคับใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสนองตอบต่อเป้าหมายของรัฐ รวมทั้งเป็นการป้องปรามมิให้ผู้ อื่นกระทำความผิดตามด้วยเหตุอันสืบเนื่องจากการแก้ตัวให้ผิดง่าย เป็นการบังคับให้ผู้ต้องรับผิด ในค่าภาษีอากรตีความหรือแปลกฎหมายด้วยความระมัดระวังเป็นพิเศษ หลักความรับผิดทางอาญาที่ ไม่ต้องการเจตนาดังกล่าวยังมีหลายฝ่ายที่ไม่เห็นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่ยึดมั่นในทฤษฎี กฎหมายธรรมชาติ ซึ่งเห็นว่าไม่มีความยุติธรรม เพราะผู้กระทำความผิดมิได้มีจิตใจชั่วร้าย แต่ อย่างไรก็ตามนักนิติศาสตร์ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับแนวความคิดของฝ่ายกฎหมายส่วนบัญญัติ และมีความ เห็นว่ายังมีความจำเป็นที่จะต้องคงไว้ซึ่งหลักความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา เพื่อให้ นโยบายอาญาในเรื่องใดเรื่องหนึ่งบรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายเกี่ยวกับการเงิน และการคลัง¹⁴⁴ ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลที่สำคัญหลายประการดังต่อไปนี้

1. เพราะความผิดเกี่ยวกับการเงินและการคลังสมัยใหม่ ได้วิวัฒนาการออกไป อย่างกว้างขวาง สลับซับซ้อนและเกี่ยวเนื่องกับการค้าระหว่างประเทศ การนำสืบให้เห็นถึงสภาวะ จิตใจของผู้กระทำความผิดโดยใช้กฎหมายอาญาทั่วไปไม่อาจกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹⁴⁵
2. เพื่อให้คดีเกี่ยวกับการเงินและการคลังเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว เพราะตัดภาระ การพิสูจน์เจตนาออกไป ทั้งนี้เพื่อสนองตอบนโยบายการค้าสากลที่ต้องการความคล่องตัว ความ รวดเร็วในการดำเนินธุรกิจ
3. กฎหมายเกี่ยวกับการเงินและการคลัง เป็นกฎหมายส่วนบัญญัติเพื่อคุ้มครอง สวัสดิภาพของสังคม เป็นการสร้างเงื่อนไขในการปรับปรุงสังคม โดยใช้กฎหมายเป็นกลไกเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจดังนั้น นักนิติศาสตร์บางท่าน เช่น Lady Babara จึงมีความเห็นไปในแนวทางที่ ว่า ในเมื่อกฎหมายมีปรัชญาที่จะป้องกันสังคม ก็ควรจะยกเลิกการนำสืบสภาวะจิตใจที่ก่อให้เกิด ความผิดทางอาญา ไปเสียเลย¹⁴⁶

¹⁴⁴ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 204-208.

¹⁴⁵ คดี St. Margaret's trust Ltd. และโปรดดู Glanvill Williams, Criminal Law : The General Part (London:Steven and Son, 1961), p.257.

¹⁴⁶ Johanes Adenaes, "The Future of Criminal Law," Crime L.R. 3(1971) : 626-627.

4. การนำหลักความรับผิดชอบทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนามาใช้ ย่อมมีผลเป็นการป้องกันสาธารณะประโยชน์ได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นการป้องกันมิให้ผู้ดำเนินกิจการที่เกี่ยวข้องกับการเงินและการคลังกล้าเสี่ยงต่อการกระทำผิด

แม้ว่าการนำหลักความรับผิดชอบทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนาไปปรับใช้ด้วยเหตุผล และความจำเป็นต่อการบริหารงานสาธารณะและเพื่อรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมก็ตามแต่ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจำกัดขอบเขต และมีบทบัญญัติที่วางมาตรการทางกฎหมายเพื่อผ่อนคลายความรู้สึกของประชาชน เกี่ยวกับความรู้สึกว่าที่กฎหมายที่ออกใช้ไม่เป็นธรรม ชัดต่อหลักนิติธรรมและสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ซึ่งอาจดำเนินการได้ดังนี้

1. ความผิดอาญาฐานใดที่ไม่ต้องการเจตนาหรือประมาท กฎหมายต้องบัญญัติให้ชัดแจ้ง¹⁴⁷

2. จำกัดขอบเขตในแง่ของโทษ สำหรับผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมายโดยมิให้ลงโทษเกินโทษปรับหรือริบทรัพย์สิน และไม่ควรรลงโทษถึงขนาดโทษจำคุกหรือกักขัง¹⁴⁸

3. ในกรณีที่เป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่มีโทษสูง ควรเปิดโอกาสให้จำเลยหรือผู้ถูกกล่าวหาได้มีโอกาสลดหย่อนผ่อนโทษ หรือประนีประนอมในเรื่องโทษ เป็นการผ่อนคลายความเคร่งครัดลงได้บ้าง

4. ความผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา ควรนำมาใช้ในแง่ของกฎหมาย เพื่อเป็นเครื่องมือในการวางระเบียบของสังคม หรือนำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในทางปกครอง มากกว่าวิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล เพราะกฎหมายดังกล่าวมีลักษณะเป็นกฎหมายปกครอง โดยให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการเปรียบเทียบปรับ สั่งให้ชดใช้ค่าเสียหายหรือแก้ไขการกระทำหรือหยุดการกระทำนั้น

หน้าที่และบทบาทของกฎหมายที่สำคัญที่สุดอาจกล่าวได้ว่า ประกอบด้วยสาระสองประการ คือ กฎหมายในฐานะเครื่องมือในการพัฒนาสังคม และกฎหมายในฐานะเครื่องมือในการลดอุปสรรคของการพัฒนาและแก้ปัญหาคความขัดแย้ง เพื่อเป็นหลักประกันในการสร้างสรรค์ความ

¹⁴⁷ เกียรติชจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 208.

¹⁴⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 208.

สงบสุขแก่สมาชิกในสังคม ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการผสมผสานผลประโยชน์ระหว่างนิติประโยชน์ และรัฐประศาสนนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหมายความว่า ทั้งกฎหมายและเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องปฏิบัติต่อสมาชิกของสังคมอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน จึงจะทำให้กฎหมายบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างแท้จริง

การใช้การตีความกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ หรือสวัสดิภาพสังคม นั้น เป้าหมายสูงสุดก็คือ การบรรลุเป้าหมายเพื่อความเป็นธรรมในสังคมเป็นสำคัญ ความเป็นธรรมในที่นี้หมายถึง ความเป็นธรรมในการปฏิบัติต่อบุคคลอย่างเท่าเทียมกัน ขจัดสิทธิพิเศษของอภิสิทธิ์ชน และปฏิบัติต่อผู้เสียเปรียบด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีของมนุษย์ รัฐเป็นผู้ให้ความเป็นธรรมในสังคมโดยอาศัยกฎหมายเป็นเครื่องมือ ดังนั้นกฎหมายที่ดีจะต้องเป็นกฎหมายที่ออกมาโดยเจตนารมณ์ของคนส่วนใหญ่ ซึ่งย่อมเป็นที่แน่นอนว่ากฎหมายไม่อาจสนองตอบปัจเจกชนได้ทุกคน แต่กฎหมายจำเป็นต้องเลือกข้างฝ่ายคนส่วนใหญ่ เพื่อประกันและคุ้มครองมิให้คนกลุ่มน้อยเข้าแทรกแซงผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวมอย่างลำเอียง¹⁴⁹

อย่างไรก็ตาม กฎหมายไม่อาจวางหลักเกณฑ์ตายตัวได้เสมอไป หากแต่มอบหมายการใช้ดุลยพินิจให้แก่ผู้ใช้กฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายบริหารหรือศาลยุติธรรม ดังนั้น การตีความข้อมเคียงคู่กับการใช้ดุลยพินิจเสมอ¹⁵⁰ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทกฎหมายเคร่งครัด ที่มีความสัมพันธ์กับมาตรฐานความยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาชนส่วนใหญ่ ดังนั้น ความยุติธรรมจึงไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกันเสมอไป และสิ่งที่ยอมรับว่าถูกต้องแท้จริงนั้น ไม่จำเป็นต้องยุติธรรมถ่วงหน้า¹⁵¹

จากแนวความคิดดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า สิ่งสำคัญที่สุดที่ผู้ทำหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม ต้องระลึกรู้เสมอ ในการนำกฎหมายไปปฏิบัติ คือ ต้องปฏิบัติให้สมเจตนารมณ์ของคนส่วนใหญ่ในสังคมที่แสดงออกผ่านทางสภานิติบัญญัติ ซึ่งได้แก่ การใช้กฎหมายโดยคำนึงถึงเจตนารมณ์

¹⁴⁹ วิชาติ เอี่ยมอำไพ, "กฎหมายกับความเป็นธรรมในสังคม," วารสารกฎหมาย ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม 2517) : 168, 170.

¹⁵⁰ วิชาติ เอี่ยมอำไพ, คำบรรยายความรู้เบื้องต้นทางนิติปรัชญา, หน้า 216-217.

¹⁵¹ หยุด แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป ฉบับครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2514), หน้า 110-111.

ของผู้ร่างกฎหมายนั่นเอง และการใช้กฎหมายโดยไม่คำนึงถึงวัตถุประสงค์ของผู้ร่างย่อมทำให้ "คุณค่า" ของกฎหมายสูญสิ้นไป

ดังนั้น การใช้กฎหมายและการตีความกฎหมายตามเจตนารมณ์และเหตุผลในทางกฎหมายอย่างน้อยทำให้เกิดผลลัพธ์สองประการ คือ ทราบถึงนโยบายของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ และสามารถบังคับใช้กฎหมาย ให้สอดคล้องกับเป้าหมายของผู้ร่างอันจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมอีกโสดหนึ่ง การใช้กฎหมายสำหรับความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากร ก็ตกอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์อันนี้ กล่าวคือ ต้องใช้กฎหมายให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของผู้ร่างคือให้ถือว่าความผิดฐานนี้เป็นความผิดอาญาที่ไม่ต้องคำนึงถึงเจตนาและเจตนาจะฉ้อค่าภาษี เพื่อให้กฎหมายมาตรานี้ สนองตอบต่อเจตนารมณ์ของสังคมส่วนใหญ่ที่ต้องการป้องกันและปราบปรามการหลีกเลี่ยงอากรให้ได้ผลอย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ

หลักกฎหมายต่างประเทศ

ก. หลักกฎหมายศุลกากรประเทศอังกฤษ

ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่า ประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่ตื่นตัว และให้ความสำคัญกับการค้าระหว่างประเทศเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะประเทศอังกฤษจำเป็นต้องแสวงหารายได้เพื่อการพัฒนาประเทศ และเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่กองทัพ ความชำนาญในการเดินเรือและความเกรียงไกรของกองทัพเรืออังกฤษ ทำให้ประเทศอังกฤษสามารถออกไปสู่โลกกว้าง เพื่อแสวงหาอาณานิคม แหล่งทรัพยากรและรายได้ให้แก่ประเทศจนสามารถทำให้ประเทศอังกฤษเป็นมหาอำนาจทางการทหาร และทางเศรษฐกิจควบคู่กันไป กฎหมายของประเทศอังกฤษในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของประเทศจึงมีความเคร่งครัด และมีการควบคุมมิให้มีช่องทางรั่วไหล เพื่อตอบสนองแนวนโยบายแห่งรัฐในการแสวงหารายได้เป็นสำคัญ

เมื่อมีการปฏิวัติอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ 19 โครงสร้างการผลิตที่แต่เดิมเป็นไปอย่างเรียบง่ายโดยใช้แรงงานของมนุษย์เป็นหลัก ได้เปลี่ยนแปลงไปสู่การผลิตที่สลับซับซ้อน ประเทศอังกฤษจึงมีความจำเป็นที่จะต้องแสวงหารายได้เพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภาคอุตสาหกรรม ในขณะที่เดียวกันภายใต้สภาวะการณ์ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะองค์การ การติดต่อ

สื่อสาร การค้าระหว่างประเทศ อันมีผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงในภาคอุตสาหกรรมมีความซับซ้อนขึ้น และบางครั้งระบบกฎหมายที่มีอยู่เดิมก็ไม่สามารถที่จะอำนวยความสะดวกต่อไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสิ่งที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของสาธารณะ ประเทศอังกฤษจึงจำเป็นต้องกำหนดหลักเกณฑ์ทางอาญาขึ้นใหม่ เพื่อให้กฎหมายอาญาสามารถอำนวยความสะดวกต่อไปอีกได้ โดยนำเอาหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับความรับผิดในทางแพ่งที่ว่า ด้วยละเมิด เข้ามาใช้ในหลักความรับผิดทางอาญา แนวความคิดดังกล่าวคือ ความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา

แนวความคิดในเรื่องความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา ได้ขยายออกไปสู่ความผิดอื่น ๆ ที่มีลักษณะกระทบกระเทือนต่อสวัสดิภาพและผลประโยชน์สาธารณะอย่างรวดเร็ว และก่อให้เกิดบทบัญญัติความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนาในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของสังคมในรูปของกฎหมายที่ลักษณะเป็นระเบียบข้อบังคับในทางบริหาร ซึ่งเป็นแนวความคิดของส่วนรวมนิยม เช่น ความผิดตามกฎหมายจราจร กฎหมายว่าด้วยยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการเงินและการคลัง เป็นต้น

กฎหมายศุลกากรของประเทศอังกฤษ เป็นกฎหมายว่าด้วยการเงินและการคลังที่ตราออกใช้เพื่อสนับสนุนนโยบายเศรษฐกิจของประเทศ วัตถุประสงค์หลักในการบังคับใช้กฎหมายก็เพื่อแสวงหารายได้ให้แก่รัฐและเพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติศุลกากรอย่างเข้มงวดและเด็ดขาด เป็นการป้องกันรักษาผลประโยชน์สาธารณะ ประเทศอังกฤษจึงได้นำเอาแนวความคิดเกี่ยวกับความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนามาใช้ในกฎหมายศุลกากร เช่น พระราชบัญญัติศุลกากร ค.ศ.1876 (The Customs Consolidate Act 1876)¹⁵² เป็นต้น

แนวความคิดเกี่ยวกับความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนาในกฎหมายศุลกากรของประเทศอังกฤษได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง แม้แต่ศาลซึ่งมีหน้าที่ตีความกฎหมายหลายลักษณะอักษรก็นำเอาแนวความคิดดังกล่าวเข้าไปพิจารณาพิพากษาอรรถคดีทางศุลกากรมาโดยตลอด โดยทั่วไปการตีความกฎหมายหลายลักษณะอักษรของประเทศอังกฤษ ศาลจะพยายาม

¹⁵² สติธีย์ ลิมพ์วงศ์พันธ์, "ลักษณะเฉพาะความผิดทางศุลกากร," หน้า 718-720.

ค้นหาเจตนาจริงของรัฐสภาผู้บัญญัติกฎหมาย ซึ่งแต่เดิมศาลอังกฤษจะพิจารณาเฉพาะถ้อยคำธรรมดาในตัวเองเท่านั้น โดยมีอำนาจนำเอาสัมภาระที่อยู่นอกกรอบบทบัญญัติของกฎหมายเข้ามาพิจารณา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายที่มีโทษทางอาญาและกฎหมายที่เกี่ยวกับภาษีอากร

แต่ต่อมา ศาลอังกฤษได้เปลี่ยนแนวการตีความกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตีความกฎหมายมหาชน ศาลอังกฤษเริ่มนำเอาสัมภาระภายนอกอื่น ได้แก่ ร่างพระราชบัญญัติ ราชงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร มาใช้เป็นเครื่องมือในการตีความมากขึ้น โดยยอมรับในหลักการพื้นฐานที่ว่าศาลมีหน้าที่ค้นหาเจตนาจริงหรือวัตถุประสงค์ของรัฐสภา การบัญญัติกฎหมายของรัฐย่อมไม่ผิดพลาด หากมีการผิดพลาดรัฐสภาเท่านั้นที่มีหน้าที่ที่จะแก้ไขกฎหมาย หากใช้ศาลไม่¹⁵³

สำหรับความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากร ตามกฎหมายศุลกากรของประเทศอังกฤษ รัฐสภาของประเทศอังกฤษมีความประสงค์ที่จะให้ความผิดฐานนี้ เป็นความรับผิดอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา เพื่อให้ความผิดฐานนี้สนองตอบต่อแนวนโยบายของรัฐที่ประสงค์จะให้บทบัญญัติสำหรับความผิดฐานนี้สามารถคุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ของรัฐได้อย่างแท้จริง

ความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากร ซึ่งได้มีการนำเอาแนวความคิดเกี่ยวกับความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนามาบัญญัติไว้ในระบบกฎหมายศุลกากรอังกฤษยุคใหม่ ปรากฏชัดเจนตาม มาตรา 45(1) แห่งพระราชบัญญัติศุลกากรและสรรพสามิต ค.ศ.1952 (The Customs & Excise Act 1952)¹⁵⁴ บทบัญญัติมาตรานี้ได้บัญญัติถึงถ้อยคำที่แสดงถึงเจตนาหรือถ้อยคำ

¹⁵³ คดี IRC V.Hinchy (1960) AC 748 Income Tax Act. 1952, คดี Federal Steam Ship Navigation Co.Ltd. V.Department of Trade and Industry, 1974 2 AII ER 97 และคดี Noth V.Barnet Council 1978 WLR 220 โปรดดู วิฑิต มั่นตาภรณ์, คำบรรยายวิชากฎหมายแองโกลแซกซอน (ผ่านปลิว), คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527, หน้า 52-54.

¹⁵⁴ Article 45(1) The Customs and Excise Act 1952 "If any person import (.....) into to United State any goods (a) liable to duty, the duties for which have not been paid, or (b) ....., if he does so with intent to defraud Her Majesty or to evade such prohibition or restriction, he is liable to penalty of...."

อื่นใดที่แสดงว่าต้องการเจตนาแต่ประการใด

ศาลอังกฤษพิเคราะห์แล้วได้วางหลักเป็นบรรทัดฐานว่า โดยที่บทบัญญัติสำหรับความผิดฐานนี้ไม่ปรากฏคำว่า "knowingly"¹⁵⁵ และไม่มีถ้อยคำอื่นใดที่แสดงถึงการเฝ้าหาเจตนา เมื่อวัตถุประสงค์ของรัฐสภาที่ได้ตราพระราชบัญญัติศุลกากรและสรรพสามิต ค.ศ.1952 คือการแสวงหาและปกป้องรายได้ให้แก่แผ่นดินโดยส่วนรวม การกระทำความผิดอาญาฐานนี้จึงมีนัยต้องคำนึงถึงเจตนาฉ้อโกง¹⁵⁶ และเนื่องจากพระราชบัญญัติศุลกากรและสรรพสามิต ค.ศ.1952 ตกอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการเงิน (Finance Act 1953) ซึ่งเป็นกฎหมายมหาชนทางเศรษฐกิจ ความรับผิดทางอาญาสำหรับความผิดฐานนี้จึงไม่จำเป็นต้องพิสูจน์เจตนาทุจริตหรือพิสูจน์ว่าผู้นำเข้ารู้หรือไม่ แต่ประการใด¹⁵⁷ ลักษณะดังกล่าวเป็นการรับรองถึงการนำเอาหลักความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนาเข้ามาใช้สำหรับความผิดฐานหลักเลี้ยงอากร¹⁵⁸

จึงอาจกล่าวได้ว่า เมื่อกฎหมายเปิดช่องให้ศาลตีความพระราชบัญญัติ ศาลอังกฤษจะพยายามค้นหาเจตนารมณ์ของกฎหมายและวัตถุประสงค์ของรัฐสภา เมื่อศาลค้นพบว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายและวัตถุประสงค์ของรัฐสภา เพื่อแสวงหาและปกป้องรายได้ของแผ่นดิน เมื่อไม่ปรากฏว่า บทบัญญัติของกฎหมายมีถ้อยคำที่แสดงให้เห็นว่ากฎหมายต้องการเจตนาแล้ว ศาลอังกฤษจึง

¹⁵⁵ "Knowingly, Thus, The word, "knowingly", as has already appeared repeatedly, is apt to introduce a requirement of mens rea....
." Smith & Hogan, Criminal law (London: Butterworth & Co.Ltd. 1983), p.109.

¹⁵⁶ คดี Woodrow (1846) 15 M & W 404 Smith & Hogan, Criminal Law, p.89.

¹⁵⁷ คดี Churcill V Walton House of Lords 1967 AII ER 497. Smith & Hogan, Criminal Law Case and Material, (London : Butterworth & Co. Ltd. 1975), pp. 243-244.

¹⁵⁸ คดี Patel V. Comptroller of Customs (1966) AC.356, 1965) 3 AII ER 593, Smith & Hogan, Criminal Law, p.89.

ตีความและนำเอาแนวความคิดความรับผิดชอบทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา เข้ามาใช้ในความผิดฐานหลักเสียงอากรดังเช่น พระราชบัญญัติศุลกากรและสรรพสามิต ค.ศ.1876 (The Customs Consolidate Act 1876) และพระราชบัญญัติศุลกากรและสรรพสามิต ค.ศ.1952 (The Customs & Excise Act 1952) ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น

กฎหมายศุลกากรเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อสนองตอบเป้าประสงค์ทางเศรษฐกิจ การเงิน และการคลังของประเทศเป็นสำคัญ ดังนั้น เมื่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ได้แปรเปลี่ยนไป กฎหมายศุลกากรอาจจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและโครงสร้างของสังคมในแต่ละยุคละสมัย กฎหมายศุลกากรของประเทศอังกฤษก็เช่นกัน เมื่อสภาวะเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ของประเทศเปลี่ยนแปลงไป กอปรทั้งการตัดสินใจเข้าร่วมในองค์การตลาดร่วมยุโรป ทำให้ประเทศอังกฤษต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายศุลกากรและสรรพสามิต ซึ่งเป็นกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับกฎหมายองค์การตลาดร่วมยุโรป เป็นเหตุให้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายสำหรับความผิดฐานหลักเสียงอากร ในปี ค.ศ.1979 โดยประเทศอังกฤษได้หวนกลับมาใช้หลักเจตนาเป็นองค์ประกอบภายในสำหรับความผิดฐานหลักเสียงอากรอีกครั้งหนึ่ง ดังนั้น ในปัจจุบันบุคคลจะต้องรับผิดชอบทางอาญาสำหรับความรับผิดชอบนี้ก็ต่อเมื่อได้พิสูจน์ภาวะจิตใจของผู้กระทำความผิดว่ามีเจตนาแล้วเท่านั้น¹⁵⁹ ทั้งนี้เนื่องจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายได้บัญญัติให้เห็นถึงถ้อยคำที่ต้องการเจตนาคือ การมีส่วนร่วม (knowingly) ในการกระทำความผิดไว้อย่างชัดเจน

¹⁵⁹ Article 170 The Customs & Excise Management Act 1979

"(1)....."

(2) Without prejudice to any other provision of the Customs and Excise Management Act 1979, if any person is, in relation to any goods, in any way knowingly concerned in any fraudulent evasion or attempt at evasion.

(a) of any duty chargeable on the goods; ....."

และเนื่องจากกฎหมายศุลกากรเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจของรัฐ พระราชบัญญัติศุลกากรและสรรพสามิต ค.ศ.1979 (The Customs and Excise Management Act 1979) ยังได้วางหลักสำคัญอีกประการหนึ่งว่า การกระทำความผิดฐานหลีกเลี่ยง นอกจากจะต้องมีเจตนาขรรรมดาแล้วยังต้องประกอบด้วยเจตนาพิเศษ "เจตนาจะฉ้อโกงค่าภาษีอากรของสมเด็จพระราชินี" (intent to defraud Her Majesty) อีกประการหนึ่งด้วย ซึ่งหมายความว่าในปัจจุบัน ประเทศอังกฤษได้นำเอาหลักกฎหมายอาญาทั่วไปมาปรับใช้กับความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากร อันเป็นความผิดต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ซึ่งนอกจากจะต้องพิสูจน์ว่าผู้กระทำความผิดมีเจตนาแล้วยังต้องประกอบด้วยเจตนาพิเศษดังกล่าวอีกด้วย

ข. หลักกฎหมายศุลกากรประเทศฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายที่ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากระบบกฎหมายโรมัน ซึ่งยึดถือหลักการพื้นฐานว่า บุคคลจะต้องรับผิดชอบทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา จนกระทั่งในศตวรรษที่ 19 อันเป็นยุคที่แนวความคิดทางปรัชญาแบบวิทยาศาสตร์ได้รับความนิยมสูงสุด สำนักความคิดแบบปฏิฐานนิยม มีอิทธิพลสูงและได้มีการนำเอาหลักความรับผิดชอบเด็ดขาดในทางแพ่ง ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีเจตนาที่ต้องรับผิดชอบเข้ามาใช้ในกฎหมายอาญาที่เกี่ยวกับสวัสดิภาพและผลประโยชน์ของสาธารณะ โดยเริ่มจากทฤษฎีความเสี่ยง อันเป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบเมื่อเกิดผลไม่ว่าตนอาจคาดได้หรือไม่ก็ตาม เพราะสังคมอุตสาหกรรม มีความหลากหลายเกินกว่าที่จะนำเอาแนวความคิดตามหลักกฎหมายเดิมมาใช้ได้ แนวความคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบเด็ดขาดนี้ได้ถูกนำเข้ามาใช้ในทางแพ่งก่อน แล้วขยายตัวไปสู่ความรับผิดชอบทางอาญาที่เกี่ยวกับสวัสดิภาพและผลประโยชน์ของสาธารณะ ซึ่งก็สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญา คือ การรักษาความสงบเรียบร้อยและประโยชน์สุขของสังคม หลักความรับผิดชอบทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนาจึงได้รับการยอมรับในประเทศฝรั่งเศสเป็นต้นมา

หลักความรับผิดชอบทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนาได้ถูกนำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายศุลกากรของประเทศฝรั่งเศส ดังเช่นที่ปรากฏใน Loi du 9 Floreal an VII (Allix Les Droits de Douane) ซึ่งบัญญัติให้ความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากรและความผิดฐานสำแดงเท็จเป็น

ความผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา¹⁶⁰ โดยการนำเอาหลักความรับผิดชอบเด็ดขาดและทฤษฎีความเสี่ยงในทางแพ่ง มาใช้ในทางอาญา¹⁶¹ ทั้งนี้ด้วยเหตุผลพื้นฐานใน 2 ประการ คือ¹⁶²

ประการแรก เป็นการเปลี่ยนจุดเน้นจากการปกป้องผลประโยชน์ของปัจเจกชนมาสู่การปกป้องสาธารณะและประโยชน์ของสังคมให้มากขึ้น

ประการที่สอง เป็นผลจากการเจริญเติบโตของการใช้ประโยชน์จากกลไกในทางอาญาเพื่อเข้าบังคับไม่เพียงแต่เฉพาะอาชญากรรมตามปกติเท่านั้น แต่รวมถึงอาชญากรรมใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 20 ด้วย กฎหมายจึงจำเป็นต้องวิวัฒนาการเพื่อจัดให้สังคมมีระเบียบ ภายใต้อำนาจบังคับที่แตกต่างไปจากเดิมเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมไว้ให้ได้

กฎหมายศุลกากรเป็นกฎหมายส่วนบัญญัติ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานโครงสร้างของสังคมในแต่ละยุคสมัย ภายใต้อำนาจนโยบายแห่งรัฐที่ต้องการมีการเปลี่ยนแปลง กฎหมายศุลกากรของประเทศ

¹⁶⁰ สติชัย ลิ้มพงษ์พันธ์, "ลักษณะเฉพาะความผิดทางศุลกากร," หน้า 718-720.

โปรดดู หมายเหตุทำคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 581/2481

¹⁶¹ ก่อนปี ค.ศ. 1965 ข้อพิพาททางภาษีอากรทางอ้อม (indirect tax) อันได้แก่ภาษีศุลกากร ภาษีสรรพสามิต ภาษีแสตมป์ ภาษีการขาย เป็นต้น ถือว่าเป็นการกระทำทางการปกครอง การกระทำผิดทางภาษีอากร (ทางแพ่ง) ถือเป็นความรับผิดชอบเด็ดขาดไม่จำเป็นต้องพิสูจน์เจตนาหรือประมาทหรือหาไม่ (administrative liability without fault) โปรดดู Brown & Garner, French Administrative law, (London : Butterworth 1973) p.109 ต่อมาหลังจากที่ศาลสูงได้ตัดสินคดี Societe Bourgogne-Bois ลงวันที่ 10 กรกฎาคม 1965 แล้ว ฝ่ายนิติบัญญัติได้ออกกฎหมายใหม่โดยให้ถือว่าการกระทำทางภาษีอากรทางอ้อม (indirect tax) มิใช่การกระทำทางการปกครองอีกต่อไป ดังนั้นข้อพิพาทเกี่ยวกับภาษีทางอ้อมจึงตกอยู่ภายใต้อำนาจศาลยุติธรรมตั้งแต่ปี ค.ศ. 1965 เป็นต้นมา โปรดดู อีสสระ นิติวิทย์ประภาส, กฎหมายปกครองเปรียบเทียบ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2527) หน้า 48-50 ดังนั้น ในปัจจุบันเฉพาะข้อพิพาทเกี่ยวกับภาษีทางตรง (direct tax) เท่านั้นที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของศาลปกครอง โปรดดู Brown & Garner, French Administrative Law, p.73.

¹⁶² จีรูลิ เตชะพันธ์, "ความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา," หน้า 32-33.

ฝรั่งเศสก็เช่นเดียวกัน ย่อมจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและตามความเหมาะสมของสภาพเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ปัจจุบันมีการศุลกากรของประเทศฝรั่งเศสอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติศุลกากร ค.ศ.1961 (Code Des Douanes 1961) ซึ่งได้หวนกลับมาใช้หลักความรับผิดชอบทางอาญาทั่วไปที่ว่า บุคคลจำเป็นต้องรับผิดชอบต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนาอีกครั้งหนึ่ง¹⁶³

สำหรับองค์ประกอบทางด้านจิตใจ อันได้แก่ เจตนา นั้น ฝรั่งเศสไม่มีบทบัญญัติในเรื่องเจตนาดังเช่นมาตรา 59 แห่งประมวลกฎหมายอาญาของไทย แต่ก็เป็นที่ยอมรับและถือเป็นองค์ประกอบอันหนึ่งของความผิด แต่การพิสูจน์เจตนาของประเทศฝรั่งเศสกระทำเพียงเพื่อให้เห็นว่าผู้กระทำความผิดประสงค์กระทำการใด ๆ ตามที่กฎหมายห้ามก็เพียงพอแล้ว¹⁶⁴ แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าความผิดทางอาญาที่เกี่ยวกับความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากรตามกฎหมายศุลกากรฝรั่งเศส ต้องพิสูจน์เจตนาอันเป็นองค์ประกอบภายในของจำเลย แต่การพิสูจน์เจตนาสำหรับความผิดฐานนี้มีลักษณะพิเศษว่า ฝ่ายจำเลยต้องเป็นฝ่ายนำสืบตามมาตรา 418 แห่งกฎหมายศุลกากรฝรั่งเศส¹⁶⁵

ปัจจุบันความผิดฐานหลีกเลี่ยงอากรของประเทศฝรั่งเศสมีบัญญัติไว้ในมาตรา 417 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร 1961¹⁶⁶ และถือเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐทางเศรษฐกิจ

¹⁶³ Article 417 CODE DES DOUANES 1961

¹⁶⁴ โทเมน ภักทภิมย์, คำบรรยายวิชากฎหมายอาญาเปรียบเทียบ (แผ่นปลิว)
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526, หน้า 24.

¹⁶⁵ โทเมน ภักทภิมย์, คำบรรยายวิชากฎหมายลักษณะพยานฝรั่งเศส (แผ่นปลิว)
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526, หน้า 3.

¹⁶⁶ Article 417 "....."

2. Constituent, en particulier, des faits de contrebande :

d) La violation des dispositions, soit législatives, soit réglementaires, portant prohibition d'exportation ou la réexportation ou bien subordonnant l'exportation ou la réexportation au paiement des droits ou taxes ou à l'accomplissement de formalités particulières lorsque la fraude a été faite ou tentée en dehors des bureaux et qu'elle n'est pas spécialement réprimée par une autre disposition du présent code.

(atteinte au credit de l'Etat) ซึ่งนอกจากจะต้องมีเจตนาธรรมดาแล้วต้องประกอบด้วยเจตนาพิเศษคือ "เจตนาทุจริตจะฉ้อโกงค่าภาษีอากร" ด้วย และถือว่าเจตนาพิเศษดังกล่าวเป็นองค์ประกอบความผิดประการหนึ่ง ดังนั้น สำหรับความผิดฐานหลักเลียงอากรในปัจจุบันนอกจากจะมีเจตนาธรรมดาแล้วยังจะต้องเป็นการกระทำโดยมีจุดมุ่งหมายพิเศษ คือ เจตนาจะฉ้อค่าภาษีอากรของรัฐอีกประการหนึ่งเป็นสำคัญ¹⁶⁷

ระบบกฎหมายศุลกากรของประเทศอังกฤษและของประเทศฝรั่งเศสที่กล่าวมานั้น จัดได้ว่าเป็นระบบกฎหมายของประเทศที่เจริญแล้ว ประเทศเหล่านี้เมื่อครั้งยังมีความจำเป็นต้องพึ่งพิงรายได้จากภาษีศุลกากร การดำเนินนโยบายภาษีศุลกากร ตลอดจนการบัญญัติกฎหมายศุลกากรก็เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสร้างเสริมประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินนโยบายทางภาษีอากร และเพื่อตอบสนองแนวนโยบายแห่งรัฐในการแสวงหารายได้เป็นสำคัญ กฎหมายศุลกากรของประเทศทั้งสองในยุคต้นศตวรรษที่ 20 จึงจำเป็นต้องนำเอาแนวความคิดความรับผิดชอบทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนาเข้ามาใช้ในความผิดฐานหลักเลียงอากรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของรัฐดังกล่าว ต่อมาเมื่อประเทศเหล่านี้ได้พัฒนาไปถึงระดับหนึ่งซึ่งรัฐไม่จำเป็นต้องอาศัยรายได้จากภาษีศุลกากรอีกต่อไป หรือด้วยเหตุผลทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมประการอื่น ที่รัฐเห็นว่าจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายศุลกากร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมและความเหมาะสมตามยุคสมัย รัฐก็จะผ่อนคลายนโยบายเคร่งครัดของความผิดทางอาญาฐานหลักเลียงอากรลง ประเทศอังกฤษและฝรั่งเศสก็ตกอยู่ภายใต้เหตุผลดังกล่าว กล่าวคือ ในปัจจุบันประเทศทั้งสองอยู่ในฐานะที่ไม่จำเป็นต้องอาศัยรายได้จากการภาษีศุลกากรอีกต่อไปแล้ว กอปรทั้งเหตุผลในการรวมกลุ่มเป็นประชาคม

¹⁶⁷ ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐ (atteinte au Credit de L'Etat) นอกจากจะต้องมีเจตนาธรรมดาแล้ว ต้องประกอบด้วยมูลเหตุที่จงใจบางอย่างด้วย จึงจะถือว่าเป็นความผิด เช่น ต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มเติมหรือลดค่าเงินตรา หรือในความผิดเกี่ยวกับการทุบตลาด (delit coalition) ต้องมุ่งหมายที่จะหากำไรซึ่งมิได้เกิดขึ้นจากการเสนอสนองความต้องการตามปกติ (crime 27 fev 1964) เป็นต้น หลักการนี้ถือเป็นหลักทั่วไปในการพิจารณาความผิดทางอาญาเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐในทางเศรษฐกิจของประเทศฝรั่งเศสในปัจจุบัน โปรดดู โทเมเนท์ กัทริร์มย์, คำบรรยายวิชากฎหมายอาญาเปรียบเทียบ (ผ่านปลิว), หน้า 25.

ตลาดร่วมยุโรป ทำให้ประเทศทั้งสองต้องปรับปรุงกฎหมายภายในให้สอดคล้องกัน เพื่อความสะดวกต่อการบริหารงานศุลกากร และเพื่อผลประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายทางการค้าร่วมกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าวประเทศทั้งสองจึงได้แก้ไขกฎหมายศุลกากรโดยนำเอาหลักความรับผิดทางอาญาทั่วไปมาใช้ สำหรับความผิดฐานหลักเสี่ยงอากรอีกครั้งหนึ่ง โดยยึดถือหลักการว่า บุคคลจะต้องรับผิดทางอาญา สำหรับความผิดฐานหลักเสี่ยงอากรก็ต่อเมื่อได้กระทำความผิดโดยเจตนา และมีเจตนาพิเศษ "โดยเจตนาจะฉ้อโกงค่าภาษีอากร....." เป็นสำคัญ เช่นเดียวกับหลักกฎหมายศุลกากรของประเทศสหรัฐอเมริกา¹⁶⁸ ประเทศญี่ปุ่น¹⁶⁹ และประเทศออสเตรเลีย¹⁷⁰

¹⁶⁸ ประเทศสหรัฐอเมริกามีวิวัฒนาการในการรับเอาแนวความคิดเรื่องความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนามาใช้ในยุคเดียวกับประเทศอังกฤษ แต่ในปัจจุบันประเทศสหรัฐอเมริกาถือว่า ความผิดฐานหลักเสี่ยงอากรเป็นความผิดที่ต้องมีเจตนา ผู้กระทำความผิดต้องมีสำนึก (knowingly) จึงจะมีความผิด โปรดศึกษาจากตัวบทมาตรา 542 แห่ง Criminal Provision of United State Code for Customs Violation

¹⁶⁹ กฎหมายศุลกากรญี่ปุ่น ได้รับการปรับปรุงแก้ไขหลายครั้ง ปัจจุบันมีการศุลกากรของประเทศญี่ปุ่นตกอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติศุลกากร 1980 (Custom Law 1980) สำหรับความผิดฐานหลักเสี่ยงอากรต้องพิจารณาถึงส่วนผิดทางจิตใจ คือ ต้องมีเจตนาเป็นองค์ประกอบภายในตามหลักความรับผิดทางอาญาของประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย โปรดศึกษาจากมาตรา 110 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร 1980

¹⁷⁰ โดยปกติการปรับบทความผิดฐานหลักเสี่ยงอากรในประเทศออสเตรเลีย จะกระทำเมื่อไม่สามารถปรับข้อเท็จจริงเข้ากับความผิดอื่น ๆ ได้เท่านั้น เพราะความผิดฐานนี้ต้องพิสูจน์เจตนาซึ่งกระทำได้ยากยิ่ง โปรดดู หลวงนรกิจบริหาร, รายงานการดำเนินงานการบริหารทั่วไปและระบบการจัดเก็บภาษีอากรในประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ เสนอต่อนายกรัฐมนตรี (กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์ 2511), หน้า 207.

ค. หลักกฎหมายศุลกากรของประเทศกำลังพัฒนา

ประเทศที่กำลังพัฒนายังมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยรายได้จากภาษีศุลกากร บทบัญญัติของกฎหมายศุลกากร จึงยังคงมีความเคร่งครัดอยู่มาก มีการกำหนดอัตราโทษรุนแรง มีบทสันนิษฐานอันเป็นโทษต่อผู้กระทำความผิดและยังคงนำเอาหลักความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องมีเจตนา มาใช้กับความผิดบางฐาน เช่น ความผิดเกี่ยวกับการศุลกากรเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อความสะดวกในการบริหารงานด้านศุลกากร สำหรับความผิดฐานหลักเล็ยงอากรนั้น เกือบทุกประเทศที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจพอสมควรได้ปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย โดยนำเอาหลักความรับผิดอาญาทั่วไปมาใช้ กล่าวคือ บุคคลต้องรับผิดทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนาเท่านั้น ดังเช่น

1. กฎหมายศุลกากรเกาหลีใต้ ความผิดฐานหลักเล็ยงอากรมีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติศุลกากรเกาหลีใต้ บุคคลจะต้องรับผิดฐานหลักเล็ยงอากรก็ต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่า บุคคลนั้นกระทำความผิดโดยเจตนา และมีมูลเหตุซึ่งจงใจพิเศษที่จะฉ้อโกง (evade by fraud) เป็นสำคัญ สำหรับแนวความคิดเกี่ยวกับความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา ยังคงปรากฏและนำมาใช้สำหรับความผิดทางศุลกากรเล็ก ๆ น้อย ๆ บางฐาน¹⁷¹

2. กฎหมายศุลกากรมาเลเซีย กฎหมายศุลกากรมาเลเซียได้รับอิทธิพลมาจากระบบกฎหมายศุลกากรประเทศอังกฤษ กล่าวคือ การที่จะลงโทษบุคคลใดในความผิดฐานหลักเล็ยงอากรจะกระทำต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่า ผู้กระทำความผิดมีเจตนา คือ มีส่วนรู้ (knowingly) ในการกระทำความผิด และขณะเดียวกันต้องมีเจตนาพิเศษที่จะฉ้อโกงค่าภาษีอากรอีกด้วย (..... .. fraudulent evasion) ทั้งนี้เช่นเดียวกับหลักกฎหมายศุลกากรประเทศอังกฤษ แต่อย่างไรก็ตาม หลักความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องมีเจตนา ยังคงถูกนำมาใช้สำหรับความผิดเล็ก ๆ น้อย เช่น ความผิดฐานสำแดงเท็จเพื่อลดภาระการนิสฺจฺนของฝ่ายบริหาร และเพื่อความสะดวกในการ

¹⁷¹ ศึกษาได้จากมาตรา 180, 188(1) และมาตรา 193 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากรเกาหลีใต้

บริหารภาษีอากร¹⁷²

3. กฎหมายศุลกากรประเทศสิงคโปร์ กฎหมายศุลกากรของประเทศสิงคโปร์บัญญัติความผิดฐานหลักเลี่ยงอากรไว้ มีถ้อยคำและเนื้อความคล้ายคลึงกับบทบัญญัติฐานหลักเลี่ยงอากรของประเทศมาเลเซีย ทั้งนี้เป็นเพราะระบบกฎหมายของประเทศสิงคโปร์ได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษเช่นเดียวกัน กล่าวคือ บุคคลจะได้รับโทษทางอาญาก็ต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่า บุคคลนั้นกระทำความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเจตนา และสำหรับความรับผิดฐานหลักเลี่ยงอากร นอกจากจะพิสูจน์ถึงเจตนาธรรมดาแล้ว ยังจะต้องพิสูจน์ถึงเจตนาพิเศษ มูลเหตุซึ่งจูงใจจะฉ้อโกง (fraudulent evasion) เป็นสำคัญอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายศุลกากรประเทศสิงคโปร์มีลักษณะพิเศษประการหนึ่งคือ การพิสูจน์เจตนา นั้นเป็นหน้าที่ของฝ่ายจำเลย ส่วนหลักความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนายังคงนำมาใช้กับความผิดทางศุลกากรเล็กน้อย ๆ เช่นเดียวกับกฎหมายศุลกากรประเทศมาเลเซีย¹⁷³

เมื่อพิจารณาถึงหลักกฎหมายของประเทศอังกฤษและประเทศฝรั่งเศสแล้วจะเห็นว่าประเทศทั้งสองเคยนำเอาหลักความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนามาใช้ในกฎหมายศุลกากรมาก่อนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง The Customs Consolidated Act 1876 มาตรา 168 และ The Customs & Excise Act 1952 ของประเทศอังกฤษ และ Loi du 9 Floreal an VII ของประเทศฝรั่งเศส ประเทศทั้งสองบัญญัติไว้เข้าใจได้ว่าความผิดฐานหลักเลี่ยงอากรเป็นความผิดชนิดที่เกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงเจตนาของผู้กระทำ เพียงแต่ยื่นรายการเท็จก็ถือเป็นความผิดโดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้ยื่นจะตั้งใจหรือไม่รู้ความเท็จแห่งรายการนั้นหรือไม่ และเมื่อพิจารณาตามแบบอย่างในกฎหมายต่างประเทศแล้วจะเห็นได้ว่าเป็นไปตามคำแถลงของนาวาอากาศเอก หลวงกาจสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ซึ่งได้กล่าวต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เรื่องการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พุทธศักราชการ 2482 ว่า¹⁷⁴

¹⁷² ศึกษาได้จาก มาตรา 135(1) และมาตรา 133(1) แห่ง Customs Act 1967

¹⁷³ ศึกษาได้จาก มาตรา 118(1) และมาตรา 116(1) แห่ง Customs Act of Singapore

¹⁷⁴ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 46/2482 วันศุกร์ที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2482.

"ได้นำหลักเกณฑ์ที่เขารับรองกันในต่างประเทศมาใช้ เดิมไม่มีคือ มาตรา 16 มีสาระสำคัญคือ เราลงโทษผู้กระทำผิดแม้ไม่มีเจตนาก็ตาม ครั้งอธิบดีเก่าได้ตรวจค้นดูหลักฐานทั้ง อังกฤษ ฝรั่งเศสคือหลักเช่นนี้ เพราะถ้าจะให้ไม่มีเจตนาด้วยแล้วลำบาก เป็นความถูกศาลยกฟ้องหมด อนึ่งถ้าตกลงจะควรตั้งกรรมาธิการสามัญหรือวิสามัญ"

นอกจากนั้น คำแถลงของนาวาเอกหลวงกาจสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวง การคลังเมื่อคราวเสด็จพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 ต่อสภาผู้แทนราษฎร¹⁷⁵ ยังสะท้อนให้เห็นว่าสภาพเศรษฐกิจและสังคมใน พ.ศ. 2482 ในส่วนที่เกี่ยวกับกิจการด้านศุลกากร ได้รับความกระทบกระเทือนอันสืบเนื่องมาจากการที่กฎหมายมีช่องทางรั่วไหล และมีการเบียดบัง การศุลกากรเป็นอย่างมาก แรงกดดันทางเศรษฐกิจและสังคมและความไม่มีประสิทธิภาพของ กระบวนการยุติธรรมในยุคนั้นจึงเป็นสาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ดังกล่าว

การแก้ไขกฎหมายโดยการนำเอาหลักความรับผิดชอบทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนา มาใช้นี้ ฝ่ายบริหารมิได้ทำไปโดยไม่มีหลักทฤษฎี ก่อนที่จะมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ฝ่ายบริหารและ ฝ่ายนิติบัญญัติได้พิจารณาถึงหลักเกณฑ์อันเป็นที่ยอมรับกันในต่างประเทศมาแล้วและเห็นว่าหลักความ รับผิดชอบทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนาในความรับผิดชอบหลักเลี้ยงอากร เป็นหลักสากลที่ได้รับการยอมรับ ทั้งในประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส¹⁷⁶ ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้โดยสรุปว่า การนำเอาหลักความรับผิดชอบทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนามาใช้ในความผิดฐานหลักเลี้ยงอากร ตาม มาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลง ทางสังคมอย่างแท้จริงโดยฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติได้มีการพิจารณาถึงทฤษฎีและหลักเกณฑ์อัน เป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ และระบบประมวลกฎหมายเป็นสำคัญแล้ว

¹⁷⁵ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร สมัยที่ 2 ชุดที่ 3 พ.ศ. 2482. เล่มที่ 2, หน้า 780-781.

¹⁷⁶ ในทัศนะของผู้เขียน กฎหมายศุลกากรประเทศมาเลเซีย ประเทศสิงคโปร์ ประเทศเกาหลีใต้ ก็คงมีวิวัฒนาการความเป็นมาเช่นเดียวกับกฎหมายศุลกากรประเทศอังกฤษและ ฝรั่งเศส